

**Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

Факультет економіки та інформаційних технологій

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

**на тему
«АНТИДЕМПІНГОВА ПОЛІТИКА В МІЖНАРОДНІЙ
ТОРГІВЛІ»**

Здобувача вищої освіти заочної форми
навчання

_____ Васильченко Галина Миколаївна
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник

кандидат економічних наук, доцент
(вчений ступінь, наукове звання)

_____ Штань Марина Володимирівна
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

**Завідувач кафедри міжнародних економічних
відносин**

кандидат економічних наук, доцент
(вчений ступінь (к.е.н., д.е.н.), наукове звання)

_____ Костюк Валентин Романович
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів	- 3
ВСТУП.....	- 4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНТИДЕМПІНГОВОЇ ПОЛІТИКИ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ДЕРЖАВИ.....	- 7
1.1. Зовнішня торгівля в системі міжнародних відносин.....	- 7
1.2. Сутність та призначення нетарифного регулювання міжнародної торгівлі.....	- 16
1.3. Антидемпінгова діяльність у захисті інтересів національних виробників: зміст та загальна характеристика.....	- 24
Висновки до розділу 1.....	- 32
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИДЕМПІНГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	- 33
2.1. Аналітичний огляд міжнародної торгівлі України в умовах глобалізації.....	- 33
2.2. Антидемпінгова діяльність в Україні та світі: загальна характеристика та тенденції.....	- 46
2.3. Особливості застосування інструментів антидемпінгового захисту окремих країн світу.....	- 55
Висновки до розділу 2.....	- 76
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ АНТИДЕМПІНГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ.....	- 65
3.1. Стратегічні напрями активізації міжнародної торгівлі та прогнозування їх впливу на макроекономічні показники України.....	- 65
3.2. Організаційно-правове забезпечення реалізації антидемпінгової політики в умовах лібералізації міжнародної торгівлі.....	- 76
3.3. Оцінка ефекту внаслідок зміни підходів до визначення розміру антидемпінгових мит щодо продукції імпортованої в Україну.....	- 84
Висновки до розділу 3.....	- 93
ВИСНОВКИ.....	- 95
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	- 99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	- 101
ДОДАТКИ.....	- 108

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

- GPA (Agreement on Government Procurement) – Угода про державні закупівлі.
- GTAP (Global Trade Analysis Project) – Проект аналізу глобальної торгівлі.
- GVC (Global Value Added Chains) – глобальні ланцюги доданої вартості.
- АДМ – антидемпінгове мито.
- АДР – антидемпінгове розслідування.
- АПК – агропромисловий комплекс.
- ВВП – внутрішній валовий продукт.
- ВМО (англ. World Customs Organization, WCO) – Всесвітня митна організація.
- ГАТТ-94 – Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року.
- ЄАВТ – Європейська асоціація вільної торгівлі.
- ЄС – Європейський Союз.
- ЗВТ – зона вільної торгівлі.
- ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність.
- КМУ – Кабінет Міністрів України.
- МВФ (англ. International Monetary Fund, IMF) – Міжнародний валютний фонд.
- МЕРТ – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
- МЗС – Міністерство закордонних справ.
- ОЕСР (англ. Organization for Economic Co-operation and Development, OECD) – Організація економічного співробітництва та розвитку.
- ОЧЕС – Організація чорноморського економічного співробітництва (також – ЧЕС).
- ТРИПС – (англ. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPS) – Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності.
- ТТІП – Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство між ЄС та США.
- УКТЗЕД – Українська класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності.
- УСПТ (англ. Trade Facilitation Agreement) – Угода СОТ про спрощення процедур торгівлі.
- ФРС – Федеральна резервна система.
- ЦОВВ – центральні органи виконавчої влади.
- ЮНКТАД (англ. United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD) – Конференція ООН з торгівлі та розвитку.

ВСТУП

В сьогоденних умовах глобалізації світового господарства, посилюється роль конкурентної боротьби на світових ринках. Заради виживання національної економіки де-факто змушені балансувати на межі між свободою торгівлі та завуальованим застосуванням протекціоністських заходів. У такій ситуації дуже популярним засобом боротьби стає демпінг. Демпінг містить у собі загрозу для національного виробника не лише як вияв недобросовісної цінової конкуренції, а як і інструмент політичних маніпуляцій антидемпінговими заходами з боку основних партнерів або конкурентів.

Серед різноманітних інструментів державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності, спрямованих на боротьбу з недобросовісною конкуренцією, є антидемпінгові заходи. Захист внутрішнього ринку від конкуренції імпортованих товарів як антидемпінг здійснюється майже в усіх країнах світу. Попри наявність міжнародної нормативно-правової бази регулювання застосування захисних заходів до імпорту товарів, за останнє десятиліття виникли проблеми ефективного використання відповідного механізму, що, в свою чергу, створює передумови для виникнення ризиків, реалізація яких гальмуватиме розвиток міжнародних торгово-економічних відносин. Зокрема, йдеться про застосування країнами-членами СОТ захисних заходів, що у багатьох випадках характеризується як відвертий протекціонізм.

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю в Україні програмного комплексу, зокрема нормативно-правової та інформаційно-аналітичної бази для проведення антидемпінгових, спеціальних, антисубсидійних, антидискримінаційних розслідувань та запровадження відповідних заходів для забезпечення ефективного захисту національного товаровиробника як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Також сучасна система торговельного захисту України потребує певних реформ, зокрема з метою поліпшення умов доступу національних та іноземних товаровиробників до інформаційних ресурсів з питань інструментів торговельного захисту й приведення системи висвітлення неконфіденційної інформації щодо інструментів торговельного захисту у відповідність до інформаційних систем головних торговельно-економічних партнерів України.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Окремі питання і проблеми щодо застосування різних інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності відображено у працях таких науковців, як І. Бураковського, В. Гейця, О. Гребельника, М. Портера, Є. Савельєва, А. Філіпенка, Т. Циганкової тощо.

Питанням антидемпінгового регулювання у світових торговельних відносинах присвячено чимало наукових досліджень, серед яких слід насамперед назвати праці О. Козиріна, С. Осики, В. П'ятницького, Л. Сабельникова, П. Хвойника, Р. Шепенка, Ю. Шишкова, О. Шниркова. Проте в їхніх працях недостатньо окреслені підходи щодо використання демпінгу та антидемпінгових заходів як засобів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі у захисті економічних інтересів.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є антидемпінгова політика держави в умовах міжнародної торгівлі.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти та практичні підходи до вдосконалення антидемпінгової політики України в процесі міжнародної торгівлі.

Мета роботи полягає у визначенні напрямів вдосконалення антидемпінгової політики України в умовах міжнародної торгівлі.

Для досягнення зазначеної мети в кваліфікаційній роботі були сформульовані та успішно вирішені такі **завдання**:

- охарактеризовано зовнішню торгівлю в системі міжнародних відносин;
- розглянуто сутність та призначення нетарифного регулювання міжнародної торгівлі;
- визначено зміст та надано загальну характеристику антидемпінгової діяльності у захисті інтересів національних виробників;
- здійснено аналітичний огляд міжнародної торгівлі України в умовах глобалізації;
- досліджено антидемпінгову діяльність в Україні та світі;
- розглянуто особливості застосування інструментів антидемпінгового захисту окремих країн світу;
- визначено стратегічні напрями активізації міжнародної торгівлі та здійснено прогноз їх впливу на макроекономічні показники України;
- розроблено організаційно-правове забезпечення реалізації антидемпінгової політики в умовах лібералізації міжнародної торгівлі;
- оцінено ефект внаслідок зміни підходів до визначення розміру антидемпінгових мит щодо продукції імпортованої в Україну.

Наукова новизна представленого кваліфікаційного дослідження полягає у застосуванні ретроактивного підходу до визначення розміру ставок антидемпінгових мит в Україні та прогнозуванні ефектів на цій основі.

Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети дослідження

було використано такі методи наукового пізнання: загальнонаукові методи аналізу й синтезу, індукції й дедукції – при побудові структури роботи, вивченні предмету дослідження та взаємозалежності його складових частин; системно-структурний аналіз та метод логічного узагальнення – при обґрунтуванні теоретичних засад антидемпінгової політики в процесі здійснення міжнародної торгівлі держави; статистичний та порівняльний аналіз – під час аналітичного огляду міжнародної торгівлі України; економіко-математичне моделювання – в процесі визначення впливу запропонованих заходів активізації міжнародної торгівлі на макроекономічні показники України; системний підхід – під час розробки організаційно-правового забезпечення антидемпінгової політики держави; метод прогнозування – при розрахунку прогнозного розміру антидемпінгових мит в результаті вдосконалення підходів до їх стягнення.

Практична значимість отриманих в процесі дослідження результатів полягає в тому, що запропоновані заходи дозволять вдосконалити антидемпінгову політику України в процесі здійснення міжнародної торгівлі та підвищити захист національних товаровиробників як за на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках.

Інформаційну базу дослідження склали: законодавчі та нормативно-правові акти; офіційні статистичні дані Світової Організації Торгівлі, Світового Банку та ін.; інформація Державного Комітету Статистики України щодо зовнішньої торгівлі України товарами та послугами.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Обсяг роботи становить 107 сторінок друкованого тексту, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, рекомендацій, списку використаних джерел. Робота містить 24 таблиці, 22 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНТИДЕМПІНГОВОЇ ПОЛІТИКИ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ДЕРЖАВИ

1.1. Зовнішня торгівля в системі міжнародних відносин

Зовнішня торгівля є формою зв'язку між товаровиробниками різних країн, яка виникає на основі міжнародного поділу праці та відображає їхню взаємну економічну залежність. Структурні зміни, що відбуваються в економіці під впливом науково-технічної революції, спеціалізації та кооперації промислового виробництва, підсилюють взаємодію національних господарств, що, своєю чергою сприяє поживленню міжнародної торгівлі.

Традиційною та найрозвинутішою формою міжнародних економічних відносин є зовнішня торгівля. На зовнішню торгівлю припадає близько 80% усього обсягу міжнародних економічних відносин [24, с. 20]. Сучасні міжнародні економічні відносини, що характеризуються активним розвитком зовнішньої торгівлі, є невід'ємною частиною розвитку національних економік. Для будь-якої країни роль зовнішньої торгівлі важко переоцінити. Як зазначив визначенням Дж. Сакс: «...економічний успіх будь-якої країни світу ґрунтується на зовнішній торгівлі. Ще жодній країні не вдалося створити здорову економіку, відокремившись від світової економічної системи» [26].

У сучасних умовах активна участь країни у світовій торгівлі пов'язана з отриманням нею значних переваг: торгівля дає змогу ефективніше використовувати наявні в країні ресурси, полегшує доступ до світових досягнень науки та техніки, зменшує затрати на структурну трансформацію, а також дає змогу краще задовольняти потреби населення.

Розвиток зовнішньої торгівлі зумовлений тим, що вона сприяє встановленню рівноваги між надлишком та дефіцитом товарів і послуг у економіках окремих країн. Її роль у розвитку країн, регіонів та й світу загалом постійно зростає. З одного боку, зовнішня торгівля стала могутнім фактором економічного розвитку, а з іншого – значно посилилась залежність країн від міжнародного товарообміну.

З-поміж факторів, котрі безпосередньо впливають на розвиток зовнішньої торгівлі, слід виокремити такі:

- поглиблення міжнародного поділу праці та інтернаціоналізація виробництва;
- науково-технічний прогрес, що сприяє оновленню основного

капіталу, створенню нових галузей економіки, пришвидшує реструктуризацію економіки загалом;

- активна діяльність транснаціональних корпорацій на зовнішньому ринку;
- регулювання зовнішньої торгівлі через Світову організацію торгівлі (СОТ);
- лібералізація зовнішньої торгівлі, перехід країн до режиму, що передбачає відміну кількісних обмежень імпорту та значне зменшення мит завдяки створенню вільних економічних зон;
- розвиток процесів економічної інтеграції, усунення регіональних бар'єрів, формування спільних ринків, зон вільної торгівлі тощо.

Загалом зовнішня торгівля, яка відіграє роль посередника у системі міжнародних товаропотоків, зростає швидше, ніж світове виробництво товарів та послуг. Згідно з дослідженнями СОТ, на кожних 10% зростання світового виробництва припадає 16% зростання обсягу міжнародної торгівлі [39]. Такий взаємозв'язок між виробництвом та торгівлею створює хороші умови для розвитку країн загалом. Якщо ж у міжнародній торгівлі відбувається уповільнення темпів розвитку внаслідок зменшення обсягів, то це помітно впливає насамперед на внутрішнє виробництво.

Отже, місце зовнішньої торгівлі у розвитку держави має суперечливий характер. Перебіг взаємодії, зближення та співпраці з іншими країнами у процесі розвитку зовнішньої торгівлі приносять додаткові переваги та водночас поглиблюють залежність країни від інших учасників міжнародних економічних відносин та зменшують її економічну стійкість до зовнішніх шоків.

Діалектичний характер зовнішньої торгівлі у розвитку країни можна зобразити у вигляді схеми (рис. 1.1.).

Зовнішня торгівля посідає вагомe місце в економічному розвитку країни. Зокрема, вона дає змогу поглибити спеціалізацію країни на виробництві тих товарів, котрі країна може виробляти з меншими затратами, ніж інші країни. Це, безперечно, покращує добробут громадян та підвищує ефективність виробництва у країні загалом. Зовнішня торгівля країни сприяє задоволенню потреб споживачів товарами та послугами значно кращої якості, ніж у випадку відсутності торгівлі, адже з'являється можливість імпортувати товари, які всередині країни виробляють неефективно, а також покращувати якість виробництва інших товарів.

Рис. 1.1. Переваги та недоліки зовнішньої торгівлі [39]

Зазначимо, що обмін товарами та послугами між країнами є не лише звичайним обміном матеріальними благами, а й супроводжується обміном інформацією про нові науково-технічні досягнення, сприяє обміну знань та технологій. Зовнішня торгівля через полегшення доступу до інформації створює додаткові можливості для залучення іноземних інвестицій. Завдяки зростанню конкуренції та з появою імпорту помітно зменшується вплив монополій місцевих виробників, що покращує становище споживачів. Отже, загалом зовнішня торгівля дає змогу державі використовувати свої ресурси продуктивніше та отримувати додаткові переваги від обміну [56, с. 84].

Однак, з іншого боку зростання економічної відкритості країни, яке безперечно з'являється під час нарощування зовнішньої торгівлі, спричиняє низку небезпек. Йдеться, зокрема, про зростання залежності від зовнішніх джерел постачання товарів та послуг, збільшення чутливості економіки країни до світової кон'юнктури. Орієнтація країни на поглиблення виробництва певних товарів та послуг викликає скорочення менш ефективних виробництв та супроводжується втратою робочих місць у імпортозаміщуючих галузях, а доступ до зовнішніх ринків робочої сили та прагнення зменшити затрати виробництва спричиняють зменшення заробітних плат у експортоорієнтованих галузях з метою покращення конкурентоспроможності експортних товарів. Оскільки зовнішня торгівля є динамічним явищем, то часто спостерігаємо ситуацію, коли імпорт перевищує за обсягами експорт, що, своєю чергою,

формує зовнішню заборгованість країни та зменшує добробут громадян, котрі змушені сплачувати додаткові збори для оплати відсотків такої заборгованості.

Отже, зовнішня торгівля характеризується як позитивним впливом на економіку країни так і негативним. Однак, на нашу думку, переваг від розвитку торгівлі та нарощування її обсягів є значно більше, аніж негативних. До того ж, здебільшого негативні наслідки від зовнішньої торгівлі мають переважно соціальних характер, а, отже, зменшення їхнього впливу на добробут громадян можливе через формування ефективного механізму підтримання високих соціальних стандартів. Якщо розглядати такі негативні наслідки від зовнішньої торгівлі, як зростання економічної залежності від торгових партнерів, то для зменшення їхнього впливу слід, насамперед, під час формування зовнішньоекономічної політики держави значну увагу приділяти структурному аналізу торгівлі з метою уникнення ситуацій, за яких у імпорті переважатимуть енергетичні ресурси чи споживчі товари.

Незважаючи на те, що політика захисту країни від негативних впливів зовнішньої торгівлі у сучасному світі доволі поширена, лібералізація торгівлі на основі інтеграційних процесів, котрі передбачають створення митних союзів та зон вільної торгівлі, є головним напрямом розвитку торгівлі у сучасних умовах. «Торгівля, котра відбувається без будь-яких перешкод, сприяє взаємовигідному міжнародному поділу праці, значною мірою збільшує потенційно можливий обсяг національного продукту усіх країн та створює можливість підвищувати рівень життя на усій планеті», – писав П. Самуельсон [58].

Отже, зовнішньоторговельна політика держави – це цілеспрямовані дії держави та органів влади з визначення режиму регулювання зовнішньоекономічної діяльності та оптимізації участі країни в міжнародному поділі праці.

Важливою передумовою розвитку зовнішньої торгівлі країни є можливість підвищення норми прибутку. Розширення зовнішньої торгівлі здешевлює основний капітал та вартість оборотних активів, що, своєю чергою, сприяє зниженню затрат на виробництво. Завдяки конкуренції між виробниками різних країн світові ціни на товари помітно знижуються та прямують до так званого міжнародного рівня – помітно нижчого, ніж національний рівень у більшості країн з невисоким показником продуктивності праці, та водночас вищого, ніж відповідний показник у високорозвинених країнах.

Спробуємо виділити основні результати розвитку зовнішньоекономічної діяльності країн у світовій економіці. До них можна зачислити:

- поглиблення міжнародного поділу праці;
- інтенсивний та раціональний обмін результатами виробничих процесів;
- збільшення кількості країн з ринковою економікою;
- зміцнення політичних, наукових, технічних, культурних та інших зв'язків між країнами;
- зростання добробуту населення [45].

Оскільки зовнішня торгівля будь-якої країни є сукупністю експортних та імпорتنих операцій, то головним завданням зовнішньоторговельної політики є насамперед пошук балансу між цими двома товаропотоками. Для того, щоб визначити шляхи регулювання експорту та імпорту, слід, насамперед, з'ясувати основні стимулюючі чинники, котрі визначають експорт та імпорт країни (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1

Чинники, що стимулюють зростання зовнішньої торгівлі [41]

Чинники, що впливають на експорт	Чинники, що впливають на імпорт
<ul style="list-style-type: none"> – використання надлишкових виробничих потужностей; – зниження собівартості одиниці продукції; – підвищення прибутковості; – прагнення продовжити життєвий цикл товарів, що виробляються; – зменшення ризику збуту 	<ul style="list-style-type: none"> – отримання сировини, котра є дефіцитною; – придбання якісніших товарів та послуг; – створення конкурентного середовища; – розширення асортименту споживчого ринку; – зниження ризику порушення постачання

Серед основних факторів, котрі стимулюють експортну діяльність слід, насамперед, виокремити ефективніше використання надлишкових виробничих потужностей економіки країни, котрі базуються на надлишкових факторах виробництва. Зокрема, маючи зайві ресурси, котрі вже не використовують у виробництві товарів для задоволення смаків та вподобань вітчизняних виробників, країна прагне розширювати своє виробництво та вивозити товари за кордон. Зазвичай, важливим стимулом розвитку експорту є можливість знизити собівартість одиниці продукції шляхом збільшення масштабів виробництва та завдяки спеціалізації та, відповідно, підвищенню прибутковості виробництва. Смаки та вподобання споживачів у різних країнах різняться, отож у випадку, коли вітчизняний ринок буде перенасичений певним товаром і попит на нього поступово спадатиме, на споживчих ринках інших

країн товар може бути зовсім новим, отож його життєвий цикл продовжуватиметься за умови вільного руху такого товару між країнами.

Серед важливих чинників, котрі стимулюють країну імпортувати, є бажання задовольнити попит на дефіцитні товари чи сировинні матеріали, котрі присутні в економіці у дуже малій кількості або відсутні взагалі. Імпорт, безперечно, стимулює також бажання споживачів отримувати якісніші товари та послуги за меншою ціною, ніж на вітчизняних ринках. Однак саме бажання зменшити витрати на купівлю товарів сприяє зростанню конкуренції виробників, котрі змагатимуться за здобуття нових ринків та запроваджуватимуть нові технології виробництва з метою мінімізації витрат.

Вагомим стимулом імпорту є також розширення асортименту товарів та задоволення попиту більшої кількості споживачів через диверсифікацію пропозиції. Зазначимо, що саме цей чинник імпорту має подвійний позитивний вплив. Йдеться, зокрема, про покращення становища не лише споживачів, а й виробників, котрі через диверсифікацію виробництва зменшують свої ризики.

Тобто через диверсифікацію виробництва та розширення асортименту товарів зменшується негативний вплив від зміни попиту та коливання цін на ту чи іншу групу товарів. Саме тому останнім, однак не менш важливим чинником, котрий стимулює імпорт є зниження ризику виробників від порушення постачання сировини, оскільки здебільшого за нестачі внутрішніх ресурсів з'явиться можливість завозити їх з-за кордону.

Існують два основні напрямки зовнішньоторговельної політики – політика вільної торгівлі (лібералізація) і протекціонізм [41].

Політика вільної торгівлі в чистому виді означає, що держава утримується від безпосереднього впливу на зовнішню торгівлю, залишаючи за ринком роль основного регулятора. Однак, це не означає, що держава взагалі усувається від впливу на цей напрямок господарської діяльності. Вона укладає договори з іншими країнами, щоб надати максимальної свободи своїм суб'єктам, що хазяюють.

Проведення політики вільної торгівлі дозволяє одержати найбільшу вигоду від міжнародного економічного обміну в основному країнам економічно більш розвинутим, хоча в чистому вигляді вона ніколи і ніде не застосовувалася.

У класичному розумінні лібералізація – це політика, за якої митні органи виконують лише контрольні-реєстраційні функції й не застосовують імпорتنі та експортні ставки мита, а також не використовують будь-які кількісні чи інші обмеження щодо зовнішньоторговельного обороту. Такої політики в більшості

випадків дотримуються країни з розвинутою економікою, в яких відсутні проблеми стосовно розширення своєї присутності на світовому ринку. Лібералізація зумовлюється підвищенням рівня економічного посилення конкурентоспроможності вітчизняних товарів на зовнішньому та внутрішньому ринках, стабільним розвитком міжнародних торговельних зв'язків, диверсифікацією експортного потенціалу, прагненням до гармонізації вітчизняної торгівлі щодо міжнародних відносин. Зауважимо, що проблема лібералізації зовнішньої торгівлі в розвинутих країнах ніколи не набуває самостійного характеру чи особливого значення стосовно національного виробництва. Якщо економічно розвинуті країни і ставали на шлях лібералізації, то робили вони це в інтересах зміцнення власних позицій у сфері міжнародних зобов'язань [38, с. 97].

Метою лібералізації зовнішньої торгівлі є розвиток таких аспектів ринкової економіки, що розвивається:

1. Реалізація економічної незалежності підприємств шляхом зменшення рівня економічного контролю держави. Скасування прямого контролю з боку держави у сфері зовнішньої торгівлі передбачає надання усім економічним суб'єктам, у тому числі приватним підприємствам та фірмам з іноземним капіталом, права здійснювати зовнішньоекономічну діяльність. Така передача прав є складовою частиною складного процесу формування приватного сектору економіки.

2. Встановлення зв'язку між внутрішніми та світовими цінами. Лібералізація імпорту пришвидшує цей процес та дає змогу вітчизняним виробникам реагувати на зміну ринкових цін, ефективно розподіляти ресурси та визначати порівняльні переваги країни. Окрім того, для отримання надійної цінової інформації вітчизняним виробникам та експортерам необхідний неспотворений, відносно стабільний обмінний курс.

3. Залучення вітчизняних виробників до конкурентної боротьби на зовнішньому ринку. Лібералізація імпорту набуває важливого значення для країн, яким притаманна значна монополізація структури виробництва та розподілу. Окрім того, розвиток конкуренції на внутрішньому ринку є важливим засобом підвищення міжнародної конкурентоспроможності національних виробників [35, с. 108-109].

Сприяючи у такий спосіб формуванню основних елементів ринкового механізму (вільного ціноутворення, конкуренції, підприємництва), лібералізація зовнішньої торгівлі стає важливою складовою частиною програми структурної перебудови економіки країни.

По-перше, вона пришвидшує реформування системи цін, оскільки простий перехід від централізовано встановлених до вільних цін не лише не ліквідує, але й може підсилити цінові диспропорції в умовах ще несформованого ринку та значної монополізованості економіки. У цьому випадку лібералізація зовнішньої торгівлі дає змогу ніби «імпортувати» неспотворену структуру цін.

По-друге, лібералізація зовнішньої торгівлі (передусім лібералізація імпорту) сприяє просуванню антимонопольної політики, оскільки забезпечує економіку, в якій домінують монополісти, елементом конкуренції.

По-третє, жорсткі умови конкурентної боротьби на світових ринках, швидке збільшення обсягів та номенклатури імпорту примушує і експортерів, і підприємства, які виробляють імпортозаміщену продукцію, зменшувати витрати, вдосконалювати технології виробництва, покращувати якість продукції, що, зрештою сприяє підвищенню ефективності національної економіки загалом.

По-четверте, лібералізація відкриває для національних виробників нові ринки збуту, що дає змогу використовувати ефект масштабу від збільшення розмірів виробництва. Світовій торгівлі елементи посилення протекціонізму більше чи менше властиві завжди.

У широкому розумінні протекціонізм – це система економічних важелів, спрямованих на обмеження імпорту, заборона на ввезення в країну окремих продуктів, застосування дискримінаційних кількісних і якісних заходів з метою створення бар'єрів на шляху конкуренції товарів зарубіжних країн з товарами вітчизняних товаровиробників. Заходи протекціоністського характеру сприяють додатковим надходженням грошей від ставок мита в державний бюджет. Протекціонізм сприяє зростанню вітчизняного виробництва.

Одними з перших, хто практикував у своїй діяльності протекціонізм, були У. Стаффорд, Т. Мен, А. Монкретьєн. Вони стверджували, що в господарському житті державне втручання є необхідним для того, щоб захистити вітчизняну промисловість від іноземних конкурентів. Протекціонізм застосовували в основному розвинуті країни у XVI-XVIII ст. шляхом встановлення високих митних ставок, адміністративного обмеження імпортованих товарів та надання фінансової підтримки молодим галузям економіки [58, с. 60].

Протекціонізм з точки зору державної політики захисту внутрішнього ринку від зовнішніх конкурентів протягом всієї історії розвивався від нескладних державних заходів до складних механізмів регулювання торгівлі,

які використовують інтеграційні угруповання. Через це економіко-політичну та організаційну суть теперішнього протекціонізму варто простежити через тісний зв'язок його головних форм (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Форми державного протекціонізму у зовнішній торгівлі.

Складено автором за даними [58]

Протекціонізм з'явився як політика держави, і протягом тривалого часу його засоби використовувалися лише національними урядами. Інтеграційні процеси спричинили розвиток протекціонізму, який реалізують інтеграційні групи відносно третіх країн, іншими словами за чисельністю суб'єктів. Так, країнам Європейського Союзу на початку 90-х років була притаманна цілісна зовнішньоторговельна політика з відкритими частинами колективного протекціонізму [19].

Початковим та головним інструментом протекціонізму в торгівлі виступав митний тариф (його склад, митні ставки, метод визначення країни походження продукції та ін.). Захист внутрішнього ринку від зовнішніх конкурентів може опиратися також на нетарифні заходи, а саме: ліцензування та квотування, обмеження обсягів експортованої продукції, встановлення найменших цін на імпортовану продукцію, використання високих ставок податків на імпортовану продукцію і систему імпортних депозитів і технічних перешкод та ін. Подібний тип протекціонізму називається нетарифним.

Нетарифним протекціонізмом є ще неопротекціонізм і прихований протекціонізм. Під неопротекціонізмом розуміють встановлення ліміту на міжнародну торгівлю, який впроваджують держави доповнюючи традиційні (тарифні) обмеження непрошеного ввезення продукції. Неопротекціоністськими заходами є, зазвичай, заходи додаткового тиску на експортера продукції у певну державу («добровільне» обмеження обсягу експортованої продукції, технічні перешкоди, управлінські формальності, налагодження торговельних договорів [55].

Прихованим протекціонізмом вважається такий тип протекціонізму, коли виникають труднощі з виділенням заходів внутрішньої політики, іншими словами, національні та закордонні суб'єкти господарювання перебувають в однаковій ситуації, але і в результаті зміни ступеня економічного розвитку держав, відмінності в конкурентоздатності продукції іноземними партнерами такі заходи є протекціоністськими. Способи всіх різновидів протекціонізму використовуються в основному індустріально розвинутими країнами. Ясна річ, що зовнішня політика у сфері торгівлі не може опиратися лише на нетарифні заходи. Аналізуючи світовий досвід, можна відзначити, що будь-яка країна використовує змішаний тип протекціонізму, поєднуючи як тарифні, так і нетарифні методи та інструменти впливу з метою досягти національні торговельно-економічні інтереси.

За критерієм спрямованості заходів протекціонізм поділяється на:

- обмежувальний або імпорتنний, під яким розуміють систему засобів та методів прямого та непрямого обмеження на ввезення продукції з-за кордону;
- стимулюючий або експортний, під яким розуміють систему засобів та методів різного роду стимулювання національних виробників [28].

Останнім вираженням протекціонізму є автаркія, тобто політика розмежування держави від економіки інших держав для формування замкнутого національного господарства, для якого характерним є самозабезпечення. Автаркія зумовлює зменшення економічних зв'язків з іншими державами, відмову від застосування привілеїв міжнародного розподілу праці та формування замкнутого національного господарства [9].

Таким чином, місце зовнішньої торгівлі у розвитку держави має діалектичний характер. Процеси взаємодії, зближення та співпраці з іншими країнами у процесі розвитку зовнішньої торгівлі приносять додаткові переваги, та водночас поглиблюють залежність країни від інших учасників міжнародних економічних відносин, зменшують її економічну стійкість до зовнішніх шоків.

1.2. Сутність та призначення нетарифного регулювання міжнародної торгівлі

Сьогодні майже ні у кого не виникає сумніву щодо необхідності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Досвід останніх років свідчить про те, що не завжди принципи «невтручання» держави та «лібералізації» господарських відносин повністю себе виправдовує.

Причин регулювання зовнішньоекономічної діяльності існує багато.

Головна з них – та, що без підтримки держави розвиток національного виробництва неможливий, а безмитна торгівля з її гострою конкуренцією в умовах світового господарства унеможлиблює створення національної промисловості.

У процесі інтеграції у світові господарські відносини, особливо після вступу до СОТ, Україна зобов'язалася обмежити використання митно-тарифних важелів захисту національного ринку. Натомість, Україна повинна допустити на свій ринок іноземні товари та послуги, які зараз через певні обмеження і підтримку державою певних галузей (наприклад, ринок сільськогосподарської продукції) не поступає на нього. Наша держава на даному етапі розвитку є економічно слабкою, щоб протидіяти обмежувальним заходам таким сильним і основним торговельним партнерам, як США та країни ЄС [61].

Вступ України до Світової організації торгівлі обумовив скорочення ставок ввізного мита, що поступово призводить до посилення конкуренції на внутрішньому ринку з боку імпортованих товарів. Це може негативно вплинути на господарське становище істотної кількості вітчизняних підприємств. Ситуація може ще більше погіршитися з огляду на те, що світовим товарним ринкам притаманні суттєвий рівень конкуренції та наявність торговельних бар'єрів протекціоністського характеру, які, незважаючи на зусилля, що докладаються у сфері забезпечення лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, усе ще залишаються значними. Так, широко розповсюдженим у практиці зовнішньоторговельного регулювання іноземних держав є використання принципу тарифної ескалації, який передбачає зростання рівня митного оподаткування імпорту товарів із підвищенням ступеня їх обробки. Митні тарифи дещо втратили важливу роль, хоч і зберігають значення стосовно певної групи товарів, щодо яких на початку ХХІ століття все ще застосовуються високі ставки митного тарифу. Це передусім промислові товари, деякі види споживчих товарів, а також сільськогосподарська продукція. Тобто у теперішній час традиційна міжнародна практика значно меншою мірою передбачає використання таких традиційних інструментів зовнішньоторговельної діяльності як підвищення чи зниження ставок імпортованого митного тарифу, зміна порядку ведення валютних операцій тощо. Натомість, значення нетарифних протекціоністських заходів помітно зростає, причому, як у прямій, так і в завуальованій формі [66].

Актуальність використання та удосконалення методів та інструментів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі обумовлена такими чинниками гальмування розвитку економічних процесів, як:

- 1) структурна деформація вітчизняного виробництва;
- 2) низька конкурентоздатність національних товарів та послуг;
- 3) нераціональна структура зовнішньої торгівлі;
- 4) невідповідність суб'єктів ЗЕД до високоефективних форм зовнішньоекономічних зв'язків;
- 5) недостатня визначеність напрямів і недосконалість механізмів входження економіки України у світову господарську систему;
- б) необхідність забезпечення економічної безпеки держави в умовах глобалізації [46].

Нетарифне регулювання є важливою складовою реалізації державної зовнішньоекономічної політики. Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі – це комплекс заходів обмежувально-заборонного характеру, що перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішні ринки та стимулюють розвиток експортного потенціалу держави як суб'єкта світогосподарських зв'язків [75].

Засоби нетарифного регулювання, на перший погляд, не мають такого суттєвого впливу на зовнішню торгівлю як митно-тарифні, але у зв'язку зі своєю національною приналежністю та особливостями застосування вони стають регулюючим фактором при експорті та імпорті товарів.

Отже, нетарифне регулювання – це один із заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, спрямований на забезпечення захисту економічних інтересів України та інтересів суб'єктів ЗЕД, що охороняються законом [72]. Можна навести ще одне визначення. Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі – це комплекс заходів обмежувально-заборонного характеру, що перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішні ринки та стимулюють розвиток експортного потенціалу держави як суб'єкта світових господарських зв'язків [58]. Нетарифні обмеження є комплексом національних адміністративних заходів, які нерідко не пов'язані безпосередньо з зовнішньою торгівлею, але виконують функції регулятора експортних та імпортних операцій.

Нетарифні інструменти обмежують, ускладнюють або затримують доступ іноземних товарів у країну. В результаті скорочується вибір товарів, руйнується ринковий механізм, знижується роль споживачів у функціонуванні ринку. Разом з тим, розширюються можливості впливу на внутрішній ринок

більш вузьких груп підприємців, передусім – монополій. Під їх впливом уряди, встановлюючи те чи інше обмеження, фактично нав'язують споживачам товарну структуру ринку і насильницьким шляхом зумовлюють їх вибір на користь національної продукції [72].

Шевчук В.Д. наводить такі причини активізації використання нетарифних інструментів у наш час:

1) зниження ставок мит в рамках восьми раундів багатосторонніх переговорів і «зв'язування митних тарифів» у рамках СОТ призвело до втрати митами протекціоністського значення. Особливо це стосується питань регулювання імпорту наукоємної продукції, тому що попит на неї визначається не лише ціною, але й техніко-економічними показниками;

2) значно зросли внутрішньо фірмові поставки товарів і коопераційні поставки згідно довгострокових угод між великими суб'єктами товарообігу (ТНК). Ціни за цими поставками на відміну від звичайних торговельних операцій між незалежними контрагентами встановлюються самим суб'єктом, а не внаслідок дії ринкового механізму, отже, мита практично втрачають свій регулюючий вплив [64].

Ступінь впливу нетарифних інструментів на міжнародну торгівлю важко кількісно оцінити, тому що їх вплив не має яскраво вираженого характеру. На відміну від тарифного регулювання, яке встановлюється у законодавчому порядку, нетарифні обмеження можуть запроваджуватися за рішенням органів виконавчої та місцевої влади. Згідно з даними ЮНКТАД, у загальному обсязі нетарифних заходів кількісні обмеження становлять до 20%, стільки ж податкові заходи (внутрішні та прикордонні), дещо менше – технічні норми та правила. Лідерами у використанні нетарифних обмежень у міжнародній торгівлі є США, Японія та ЄС.

У наш час нетарифне регулювання застосовується лише з такими цілями:

- захист національної економіки;
- дотримання міжнародної безпеки;
- охорона життя та здоров'я людей;
- виконання міжнародних зобов'язань;
- підтримка стабільності міжнародної торговельної системи тощо [71].

Слід зазначити, що ставлення до використання нетарифних методів регулювання у світовій практиці достатньо неоднозначне, а іноді й досить суперечливе. З одного боку, Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ) і Світова організація торгівлі (СОТ), яка почала функціонувати з 1995 р., офіційно ставлять завдання максимально можливого скасування таких заходів

і переходу до регулювання зовнішньої торгівлі винятково тарифними методами. З іншого – використання методів тарифного регулювання, зокрема зниження середнього рівня митних ставок, не дає повного уявлення про рівень реального протекціоністського захисту внутрішніх ринків розвинутих країн, що викликано низкою об'єктивних чинників, а саме:

1) скорочення середнього рівня митних ставок може відбуватися за рахунок ставок, що вже втратили своє торговельно-політичне та економічне значення, при тому, що ставки на «чутливі» товари залишаються високими;

2) в умовах зближення рівнів продуктивності праці, витрат виробництва, внутрішніх і зовнішньоторговельних цін розвинутих держав навіть порівняно невисокі ставки мита забезпечують захист внутрішнього ринку;

3) за невисокої номінальної ставки мита можна забезпечити значний рівень протекціоністського захисту внутрішнього ринку за умови диференціації ставок мита на готову продукцію і сировину та напівфабрикати, що використовуються у її виробництві. Чим більша різниця між цими ставками, тим вищий ефективний рівень тарифного захисту [55].

Перелічені вище чинники свідчать про те, що регламентація ГАТТ умов використання засобів митно-тарифного регулювання, в тому числі вимоги щодо зниження середнього рівня митних ставок, не виключають можливості досягнення за допомогою митної політики певних протекціоністських цілей, хоч, безумовно, суттєво обмежують ці можливості. Тому в міжнародній торгівлі спостерігається розширення практики використання нетарифних засобів регулювання зовнішньої торгівлі, що перетворилися на основні інструменти протекціонізму. Тому всі країни світу, включаючи ті, що входили в ГАТТ з дня підписання і які стали членами СОТ з початку її діяльності, використовують різноманітні форми нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Деякі нетарифні заходи не можуть бути усунені, оскільки відображають внутрішню економічну політику у сфері торгово-економічних відносини з іншими країнами. Також є узаконені міжнародною торговою системою заходи нетарифного регулювання, а саме захисні заходи, що мають за мету в установленому порядку запобігти або пом'якшити шкоду, яка завдається національній економіці різким зростанням імпорту іноземних товарів, а також заходи, спрямовані на припинення недобросовісної конкуренції з боку іноземних експортерів.

Наразі у світі існує кілька підходів до визначення та класифікації нетарифних методів регулювання. За класифікацією, прийнятою ООН, вони поділяються на три категорії [26].

Нетарифні методи регулювання ЗЕД за класифікацією ООН [26]

№	Група методів	Опис
1	Зовнішньоторговельні методи	спрямовані на пряме обмеження імпорту (експорту) для захисту провідних галузей національного виробництва (ліцензування, квотування, антидемпінгове мито, компенсаційні мито і збори, «добровільне» обмеження експорту, цінові преференції, імпорتنі депозити, експортні субсидії тощо
2	Опосередковані методи	митні формальності, технічні стандарти і норми, санітарні й ветеринарні норми, вимоги до пакування і маркування тощо
3	Методи впливу на обсяги зовнішньоторговельних операцій	регулювання податкових та митних платежів, обсягів виробництва, інвестиційних процесів, участь у міжнародних проектах тощо

Згідно з класифікацією ГАТТ, нині в міжнародній практиці використовуються заходи нетарифного регулювання, які умовно поділено на п'ять груп.

1. Заходи, що регламентують, обумовлюють і визначають порядок участі держави в зовнішньоторговельних операціях (способи, на яких воно базується, угоди, договори тощо).

2. Комплекс заходів, які об'єднують митні й адміністративні імпорتنі формальності, включаючи методи оцінки митної вартості і визначення країни походження товару, форми товаро супровідних документів і вимоги до їх оформлення, товарну класифікацію тарифів.

3. Стандарти й вимоги, пов'язані з нормами безпеки для національних споживачів та екології, санітарно-ветеринарні норми, вимоги до упакування й маркування товарів.

4. Кількісні та валютні обмеження імпорту й експорту.

5. Обмеження, спрямовані на забезпечення повноти і своєчасності сплати платежів та податків: імпорتنі депозити, зміна дисконтної ставки, прикордонний податковий режим і плаваючі збори [46].

Весь комплекс перелічених заходів реалізується шляхом економічного (фінансового) впливу та використання інструментів адміністративного регламентування, про які буде сказано нижче.

Оскільки в системі ГАТТ/СОТ як ідеальна модель розглядається регулювання зовнішньої торгівлі тільки за допомогою тарифних заходів, усі інші заходи об'єднано під загальною назвою нетарифних. Класифікаційні схеми, що одержали міжнародне визнання, нині нараховують близько 800 конкретних видів нетарифних заходів. У своїй праці Ю.Г. Козак, Н.С.

Логвінова, І.Ю. Сіваченко [40] зауважують «...зараз більше половини світової торгівлі є об'єктом нетарифних обмежень, що створює головну погрозу світовій торгівельній системі».

Враховуючи велике розмаїття заходів нетарифного регулювання, міжнародними організаціями і окремими дослідниками розроблені різні системи їх класифікації. Найбільш відомими є класифікації, запропоновані Міжнародною конференцією з торгівлі і розвитку ООН (ЮНКТАД) та СОТ (рис. 1.3).

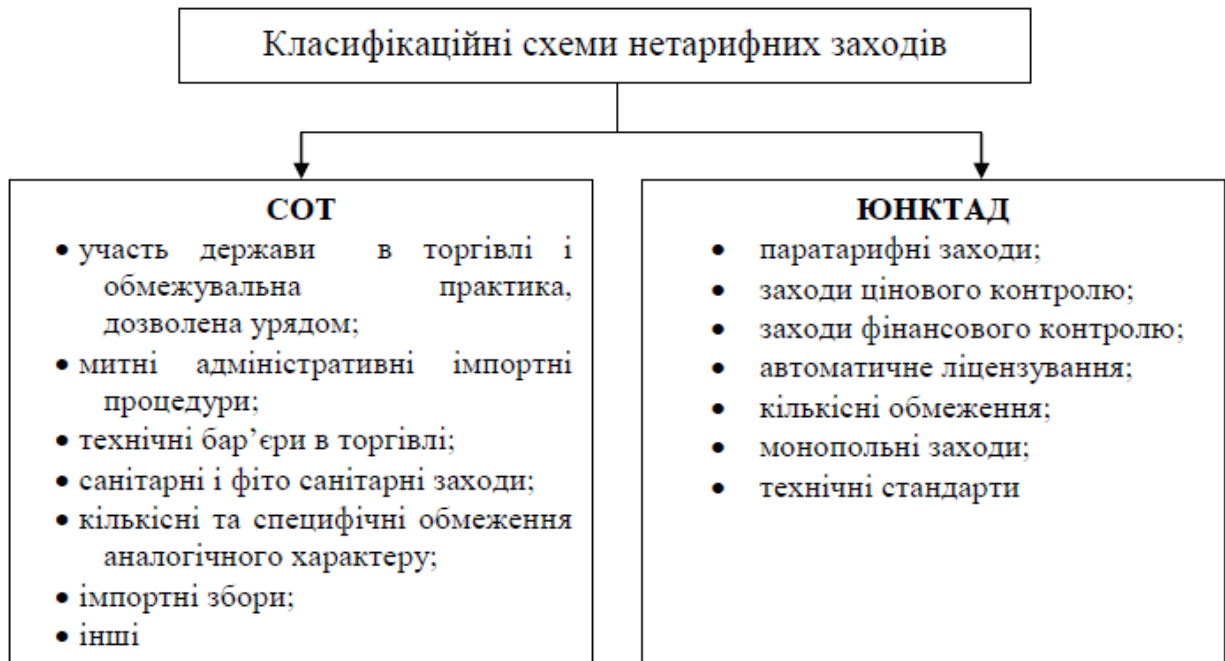

Рис. 1.3. Класифікаційні схеми нетарифних заходів СОТ і ЮНКТАД [34]

В листопаді 2009 року групою експертів з питань нетарифного регулювання (GNTB) та групою багатофункціональної підтримки (MAST) була запропонована класифікація нетарифних заходів, яка доповнює класифікаційну схему ЮНКТАД. Нова класифікація нетарифних заходів включає значну кількість нових підкатегорій санітарних та фіто санітарних заходів, технічних заходів і додатково визначає ряд нових нетарифних заходів, таких, як експортні заходи; інвестиційні заходи, пов'язані з торгівлею; обмеження, пов'язані з дистрибуцією; обмеження при наданні післяпродажних послуг; субсидіювання; заходи, пов'язані з правом інтелектуальної власності і правилами походження [34].

В Україні були певні спроби систематизувати та класифікувати нетарифні засоби регулювання зовнішньоторговельної політики. Основні нетарифні засоби реалізації державного регулювання зовнішньої торгівлі

поділяються на кількісні обмеження та приховані методи протекціонізму.

Розглянемо більш детально фінансування як засіб нетарифного регулювання, яке поділяється на три групи: субсидії, експортні кредити та демпінг. Субсидії – це грошова виплата, спрямована на підтримку вітчизняного виробництва та побічну дискримінацію імпорту. Прямі та опосередковані субсидії відрізняються тим, що перші – це дотації вітчизняному товаровиробнику, які сплачуються безпосередньо в разі проведення експортної операції, а другі застосовуються шляхом прихованих дотацій експортерам у вигляді надання пільг зі сплати податків, поверненні імпортного мита і т. ін. Експортна субсидія передбачає бюджетні виплати, що дозволяє національним експортерам проводити продаж товару на зовнішній ринок за цінами нижчими, ніж ціни внутрішнього національного ринку. Разом з експортними субсидіями для товарів вітчизняного виробництва застосовуються внутрішні субсидії.

Поряд з ними, експортне кредитування передбачає фінансове стимулювання державою експортних можливостей вітчизняних підприємств. Воно може відбуватися шляхом надання національним експортерам кредитів під відсоткову ставку нижчу за ринкову або державним кредитуванням імпортерів за умови обов'язкової закупівлі товарів у країні, яка надала кредит. Окрім того, застосовується страхування експортних ризиків національних експортерів, що зменшує або нейтралізує вплив комерційних та політичних ризиків.

Конкурентна боротьба на зовнішньоторговельних ринках призводить до того, що з метою активного просування товарів і заволодіння ринками, застосовується такий метод фінансового нетарифного впливу як демпінг. Демпінг полягає у просуванні товарів на зовнішній ринок шляхом їх продажу за цінами, нижчими від цін внутрішнього ринку.

Таким чином, нетарифне регулювання – це один із заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, спрямований на забезпечення захисту економічних інтересів України та інтересів суб'єктів ЗЕД, що охороняються законом.

Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі – це комплекс заходів обмежувально-заборонного характеру, що перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішні ринки та стимулюють розвиток експортного потенціалу держави як суб'єкта світових господарських зв'язків.

Нетарифні обмеження є комплексом національних адміністративних заходів, які нерідко не пов'язані безпосередньо з зовнішньою торгівлею, але виконують функції регулятора експортних та імпорتنих операцій.

1.3. Антидемпінгова діяльність у захисті інтересів національних виробників: зміст та загальна характеристика

Економічний успіх будь-якої країни світу ґрунтується на зовнішній торгівлі. Ще жодна країна не спромоглася створити здорову економіку, ізолювавши себе від світової економічної системи. Сучасний світовий ринок характеризується стрімким зростанням конкуренції та відносною перенасиченістю різноманітними товарами та послугами. Такі умови впливають на економічні відносини між державами, насамперед на їх заходи, які використовуються у зовнішньоторговельній політиці. В умовах, коли підсилюються потенційні можливості будь-якого національного виробника включатися в систему світового господарства та здійснювати вільний маневр ресурсами в глобальному економічному просторі, зростає необхідність жорсткої конкуренції на національних та зовнішніх ринках із закордонними фірмами. Поширеною формою конкурентної боротьби на світовому ринку є демпінг, до якого вдаються як суб'єкти господарювання, так і держава.

Демпінгова практика у світі поширилась в 20-30-х роках ХХ ст. у період великої економічної кризи, яка призвела до загострення конкуренції на світових товарних ринках та виникнення збутових проблем. У літературі існує безліч як теоретичних, так і нормативних визначень демпінгу. У найбільш загальному вигляді, демпінг (*англ. «dumping»*) визначається як продаж товарів на зовнішньому ринку за штучно заниженими цінами, меншими за середні роздрібні ціни, а іноді і нижчими, аніж собівартість продукції [53].

За своєю природою демпінг – це така цінова дискримінація, яка полягає в продажі товару іншій країні (збут продукції на зовнішній ринок) за нижчою ціною, ніж на внутрішньому ринку [42], з метою захоплення ринкового сектору іноземної держави, заповнення їх своїми дешевими товарами, які є більш конкурентоспроможними порівняно з продукцією внутрішнього виробництва [42]. Тобто, демпінг, являє собою різновид недобросовісної конкуренції, виходячи з того, що може наносити збитки як для виробництва відповідної продукції в державі імпорту, так і для добросовісних експортерів аналогічних товарів з інших країн [42].

Щодо нормативних визначень поняття демпінгу, то базовим нормативним документом, на основі якого формуються і норми національних законодавств у цій сфері, є поняття, яке розкривається у статті 6 Генеральної угоди і торгівлі (1994) (ГАТТ), а саме демпінг – це ситуація, коли товари однієї країни потрапляють на ринок іншої країни за вартістю меншою, ніж нормальна

вартість товарів [29]. При чому ГАТТ визначає, що товар потрапляє на ринок країни, що імпортує, за вартістю, меншою, ніж його нормальна вартість, якщо ціна товару, який експортується з однієї країни в іншу:

1) нижча за порівняну ціну при звичайному ході торгівлі на аналогічний товар, призначений для споживання у країні експортері;

2) за відсутності такої внутрішньої ціни – нижча за найвищу порівняну ціну на аналогічний товар, призначений для експорту до будь-якої третьої країни при звичайному ході торгівлі, або вартість виробництва товару в країні по ходженню, до якої додані помірні додаткові витрати на продаж та прибуток.

У цьому ж контексті в рамках Світової організації торгівлі (СОТ) було укладено так званий Антидемпінговий кодекс – Угоду про застосування Статті 6 ГАТТ 1994 року, у якому також визначається поняття демпінгу, а саме товар вважається таким, що демпінгується, тобто вводиться в торгівлю іншої країни за вартістю, меншою від звичайної, якщо експортна ціна товару, що експортується з однієї країни до іншої, менша від порівняльної ціни, яка встановлюється в ході звичайної торгівлі на аналогічний товар, призначений для споживання в країні експортері [29]. Однак варто зазначити, що демпінг розглядається СОТ як суто економічне правопорушення, суть якого полягає у зумисній реалізації іноземним виробником прямо чи опосередковано товару за ціною нижче нормальної вартості з метою заподіяння матеріальної шкоди національним виробникам аналогічних товарів. Для протидії демпінгу на міжнародному рівні в Антидемпінговому кодексі СОТ сформовані норми, що регулюють процедуру порушення антидемпінгового розслідування та застосування антидемпінгових заходів, які полягають у введенні, за рішенням виконавчої влади, антидемпінгового мита, у тому числі, тимчасового антидемпінгового мита, або прийняття цінових зобов'язань.

Складність підходу до вирішення проблеми демпінгу полягає в тому, що причини заниження ціни товару можуть бути різними: або спеціальне заниження цін експортером для проникнення на новий закордонний ринок чи розширення позиції на цьому ринку за рахунок витіснення конкурента, що можна трактувати як недобросовісну конкуренцію або низька собівартість товару через низькі витрати на заробітну плату, транспортні витрати, удосконалені технологічні процеси, що є прийнятною практикою у конкурентній боротьбі.

Економічна наука та міжнародна практика найчастіше розглядають демпінг як один з видів обмежувальної ділової практики, що в окремих випадках може кваліфікуватися як недобросовісна конкуренція. До демпінгу

вдаються експортери з метою проникнення на ринок, розширення обсягів продажу, витіснення наявних і потенційних конкурентів, встановлення домінуючого положення на ринку. Існує кілька видів демпінгу, які різняться за методом дискримінації ціни, джерелами компенсації шкоди експортера, мотивами і термінами застосування (рис. 1.4).

Демпінг не завжди є результатом антиконкурентної поведінки суб'єктів господарювання. Загалом небезпека демпінгу виникає тоді, коли він спрямований на завоювання ринку імпортними виробниками шляхом витіснення з нього конкурентів з числа місцевих виробників, за рахунок низької ціни з подальшою монополізацією ринку.

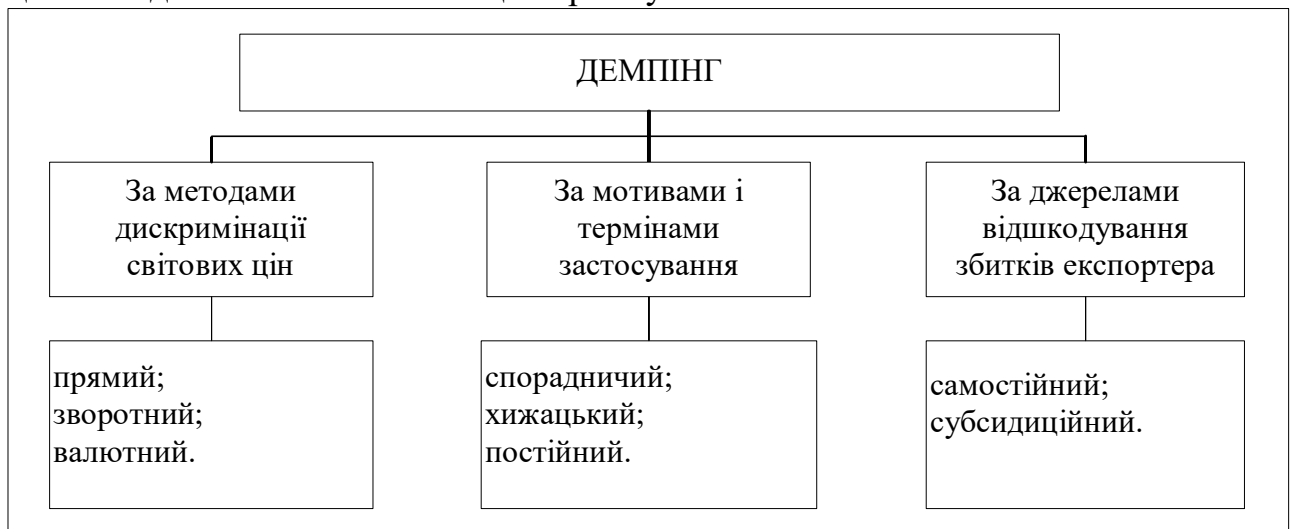

Рис. 1.4. Класифікація демпінгу [48]

Особливістю будь-якого ринку товарів, особливо товарів широкого вжитку чи послуг, є той факт, що серед методів конкурентної боротьби важливе значення відіграє чинник рівня цін, адже споживач досить чутливий до коливання цін. Демпінг передбачає зниження ціни на ринку, тобто з точки зору споживачів, він покращує їх добробут, але тільки в короткі терміни. У довготерміновій перспективі низька ціна на ринок може змінитися вищою монопольною з подальшою монополізацією ринку, оскільки на ньому буде нівельований фактор конкуренції, а фірма-монополіст буде компенсовувати витрати, яких вона зазнала в процесі реалізації демпінгової продукції, внаслідок якої були усунені потенційні конкуренти на ринку.

В умовах фінансово-економічної кризи вимушеним кроком практично для всіх суб'єктів господарювання є зниження ціни товару, але такий факт не можна розцінювати як демпінг у контексті цінової дискримінації, а більшою мірою його можна трактувати як цінову конкуренцію.

Загалом в умовах вільної конкуренції суб'єкти господарювання

періодично піддаються ціновим атакам з боку конкурентів, тому щоб протистояти низьким цінам конкурентів, необхідно виробляти свою власну стратегію щодо завоювання споживача.

Оборонна стратегія суб'єктів господарювання, які виявляються втягнутими у цінове протистояння, зазвичай зводиться до зустрічного демпінгу, тобто зниження цін у відповідь на низькі ціни конкурентів, або до захисту держави через порушення антидемпінгового розслідування та застосування за його результатами антидемпінгових заходів. На жаль, більшість компаній не знаходять кращого способу зреагувати на дії конкурентів щодо зниження цін, ніж зазначені вище.

На нашу думку, до таких заходів необхідно вдаватися у тих випадках, коли інші дії не призводять до позитивного результату. Відстояти свою частку ринку чи навіть потіснити на ньому конкурента можна не тільки і не стільки ціною, оскільки зниження ціни – останнє, до чого можна вдаватися у ціновій війні, учасники якої вичерпали усі ресурси боротьби за клієнта.

Зокрема, суб'єкт господарювання у відповідь на низькі ціни конкурентів для збереження своєї частки ринку певного товару може переконати клієнтів у тому, що, купуючи його дорожчий товар, вони не тільки не переплачують, а навіть економлять (наприклад, враховуючи гарантійний термін на товар, якість товару, особливу (екологічно чисту) сировину для виготовлення продукції тощо) [48]. Така модель характерна для розвинутого досконалого ринку з високою споживчою культурою, досконалим маркетингом та прагненням суб'єктів господарювання відрізнятись один від одного.

Міжнародним співтовариством демпінг не визнаний правопорушенням, відповідно не є забороненим діянням, однак, для протидії демпінгу на міжнародному рівні були сформовані норми, що регулюють антидемпінгові заходи. Ці заходи полягають у введенні, рішенням виконавчої влади, антидемпінгового мита, у тому числі, тимчасового антидемпінгового мита, або прийняття цінових зобов'язань [65].

Застосування антидемпінгового мита полягає в обкладанні державою додатковим збором імпортованих товарів з метою підвищення ціни на цей товар. Розмір ставки антидемпінгового мита повинен бути таким, щоб ціна імпортованого товару, включаючи антидемпінгове і звичайне мито, що справляються при імпорті, була на рівні або вище за ціну аналогічного національного товару та/чи була достатньою для усунення нанесеного або можливої шкоди національній галузі промисловості країни, що імпортує.

Варто відмітити, що антидемпінгове мито, виходячи з міжнародного

досвіду застосування, використовуються лише в випадках:

- 1) якщо імпорт завдає шкоди місцевим виробникам аналогічних товарів;
- 2) якщо імпорт перешкоджає організації і розширенню національного виробництва аналогічних товарів.

Разом із тим, варто відмітити, що боротьба з демпінгом за своїм змістом, може перерости в іншу форму недобросовісної торгівлі – економічного протекціонізму (*protectionism*). Зокрема, зовнішньоекономічна політика ЄС в сфері торгівлі направлена на досягнення конкурентоспроможності продукції союзних країн на світовому ринку, що характеризується заохоченням експорту продовольства разом із мірами обмеження імпорту. В якості основних регуляторів зовнішньої торгівлі використовуються компенсаційні та митні збори для послаблення можливості заповнити сектори європейського ринку більш дешевими товарами третіх країн. Разом із тим, для заповнення секторів ринку третіх держав, експорт продукції Спільноти супроводжується експортними субсидіями.

Згідно з чинним в Україні законодавством, демпінг це ввезення на митну територію країни-імпортера товару за цінами, нижчими від порівнянної ціни на подібний товар у країні-експортері, що заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару [5]. Фактично, демпінг може вважатися одним із видів цінової конкуренції та одночасно проявом цінової дискримінації, коли товар продається за кордоном за ціною, нижче нормальної ціни, що створює загрозу для нормального функціонування відповідної галузі в країні імпорту і, як наслідок, завдає або може завдати матеріальної шкоди національному виробнику та економіці в цілому. Таким чином, економічний зміст демпінгу полягає в тому, що товар постачається за заниженими цінами на певний ринок при постачанні на інші ринки за нормальними цінами. При чому у світовій практиці під нормальною ціною розуміють ціну, встановлену під час здійснення звичайних торговельних операцій між незалежними покупцями у країні експорту, а якщо таку встановити неможливо, то нормальну ціну розраховують, виходячи з витрат експортера [5].

Антидемпінгові заходи попередні або остаточні заходи, що застосовуються відповідно до цього Закону під час або за результатами антидемпінгового розслідування [5].

Сьогодні проблема демпінгу та антидемпінгового регулювання постає перед Україною у двох вимірах: антидемпінгове переслідування українських експортерів та захист внутрішнього виробника від недобросовісної конкуренції з боку іноземних компаній. На сучасному етапі обидва ці питання постають для

України однаково гостро, що спричинене як загальними тенденціями глобалізації, так і значною лібералізацією торгівлі в рамках приєднання України у 2008 році до системи ГАТТ/СОТ [29].

Що стосується протидії іноземному демпінгу, законодавче регулювання в даній сфері в Україні здійснюється на основі таких документів:

- Статті VI ГАТТ/СОТ 1994 року;
- Угоди про застосування Статті VI ГАТТ/СОТ 1994 року;
- Закону України від 22.12.98 р. №330-XIV «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту»;
- Законів, якими вносилися відповідні зміни до Законів України «Про Єдиний митний тариф», «Про зовнішньоекономічну діяльність» та «Про систему оподаткування», з метою приведення їх у відповідність до міжнародних правил застосування антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних заходів;
- Указів Президента та Постанов Кабінету Міністрів України, що стосуються антидемпінгового регулювання та протидії недобросовісного імпорту.

Деякі дослідники називають сукупність даних документів «Антидемпінговим кодексом України» (АДК). Слід зауважити, що з дня вступу України до СОТ до національної законодавчої бази з питань антидемпінгу були внесені зміни, які покликані привести норми українського антидемпінгового регулювання у відповідність міжнародним стандартам, встановленим системою ГАТТ/СОТ. Однак слід зауважити, що згідно Закону «Про міжнародні договори України» в разі наявності протиріч між нормами національних законів і угод СОТ, перевагу мають останні.

Проаналізувавши весь АДК України, можна дійти до висновку, що він фактично дублює норми домовленостей ГАТТ/СОТ та дещо конкретизує їх, відповідно до національних особливостей економіки. Власне, це підтверджується і основними розробниками Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», які стверджують, що під час розробки цього Закону за основу були обрані три ключові правові акти: Угода про застосування ст. VI ГАТТ 1994 р., Акт про тарифи 1930 року США в редакції 1995 р. та Регламент Ради ЄС № 384/96 від 22 грудня 1995 р. «Про захист від демпінгового імпорту з країн не членів Європейської Спільноти». Приведення норм даних актів у відповідність національним особливостям відбувалося в тому числі щодо питань встановлення нормальних та експортних цін, демпінгової маржі, а також визначення функцій

відповідальних органів влади у процедурі антидемпінгового розслідування [16].

Зокрема встановлено, що відповідальність за порушення та проведення антидемпінгових розслідувань в Україні покладається на:

1) Міжвідомчу комісію з міжнародної торгівлі (далі Комісія), яка приймає рішення про:

- порушення розслідувань;
- позитивні або негативні висновки стосовно наявності демпінгу;
- позитивні або негативні висновки щодо наявності шкоди, визначення причинно-наслідкового зв'язку;
- застосування заходів торговельного захисту;

2) Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (відповідає за проведення розслідувань: збирає та аналізує всю необхідну інформацію, проводить консультації та слухання із заінтересованими сторонами тощо);

3) Державну митну службу України (надає статистичну інформацію, забезпечує застосування торговельних заходів під час імпорту товарів в Україну) [5].

Проаналізувавши норми національного законодавства, можна сформулювати такі стадії антидемпінгового розслідування в Україні

1. Подання Міністерству економічного розвитку і торгівлі (далі Міністерство) скарги національним товаровиробником.

2. Порушення та проведення антидемпінгової процедури, в ході якої аналізується достатність наданих доказів для порушення розслідування.

3. Порушення антидемпінгового розслідування та опублікування відповідного повідомлення про це в друкованому органі Кабінету Міністрів України. Рішення про порушення антидемпінгового розслідування приймає Комісія за поданням Міністерства, як правило, в 30-денний строк з дня подання скарги.

4. Подання та розгляд заяв про реєстрацію всіх зацікавлених в антидемпінговому розслідуванні сторін.

5. Проведення антидемпінгового розслідування, строк якого не повинен перевищувати 1 року з дня набрання чинності рішенням про його порушення. Цей строк може бути продовжений за рішенням Комісії, але не може бути більшим ніж 18 місяців.

6. Прийняття Комісією рішення про застосування попередніх антидемпінгових заходів, що має відбутися не раніше ніж через 60 днів і не пізніше ніж через дев'ять місяців після порушення відповідного

антидемпінгового розслідування.

7. Припинення антидемпінгового розслідування без застосування або із застосуванням остаточних антидемпінгових заходів.

Антидемпінгове регулювання виступає насамперед у якості особливого виду діяльності компетентних органів виконавчої влади країни, таким чином вимагаючи аналізу з позицій науки міжнародного права, що дозволить визначити ключові принципи й закономірності та сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності як правового регулювання, так і безпосередньо організації такого процесу.

Незважаючи на те, що демпінг приносить країні певну вигоду, поліпшуючи її умови торгівлі, уряди вважають усі види демпінгу іноземних виробників формами недобросовісної конкуренції. Щоб обмежити антиконкурентні наслідки демпінгу для економіки як міжнародними правилами СОТ, так і національним законодавством низки країн, дозволяється вводити торгові обмеження у вигляді застосування антидемпінгових заходів.

Світові тенденції динаміки фактів прояву демпінгу в кризові роки збільшились, що означає необхідність застосування антидемпінгових заходів та удосконалення системи виявлення, ініціювання, проведення та попередження антидемпінгових заходів. У такій ситуації активну участь у попередженні фактів прояву демпінгу повинна брати не тільки держава, в особі компетентних органів, а й самі товаровиробники.

Сьогодні одним із дієвих механізмів захисту від антидемпінгових обмежень є активна діяльність самих підприємств щодо запобігання виникнення антидемпінгових розслідувань. Під час самостійного виходу на міжнародний ринок підприємство повинне постійно самостійно вирішувати широке коло питань, пов'язаних із експортно-імпортною діяльністю. Тому суб'єктам господарювання, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, необхідно попереджати і запобігати застосуванню проти них антидемпінгових заходів, вдаючись до низки заходів у напрямі удосконалення методології експортного ціноутворення в частині продуманої та гнучкої цінової політики; аналізу, вивчення та оцінки дій конкурентів; налагодження системи збуту товарів як на внутрішньому ринку, так і на закордонних; запровадження системи аналізу та прогнозування ситуацій, пов'язаних із виникненням антидемпінгових процедур, для їх попередження та уникнення тощо.

За результатами дослідження теоретичних засад антидемпінгової політики держави в процесі здійснення зовнішньої торгівлі можна зробити наступні висновки.

Місце зовнішньої торгівлі у розвитку держави має діалектичний характер. Процеси взаємодії, зближення та співпраці з іншими країнами у процесі розвитку зовнішньої торгівлі приносять додаткові переваги, та водночас поглиблюють залежність країни від інших учасників міжнародних економічних відносин, зменшують її економічну стійкість до зовнішніх шоків. Нові теорії міжнародної торгівлі розвивають загалом у декількох напрямках. В одних теоріях розвивають принципи класичних теорій, розширюючи їх на більшу кількість товарів, країн та факторів виробництва. В інших – здійснюють детальніший аналіз та вивчення окремих аспектів міжнародної торгівлі, не пояснених у класичних теоріях.

Нетарифне регулювання – це один із заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, спрямований на забезпечення захисту економічних інтересів України та інтересів суб'єктів ЗЕД, що охороняються законом. Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі – це комплекс заходів обмежувально-заборонного характеру, що перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішні ринки та стимулюють розвиток експортного потенціалу держави як суб'єкта світових господарських зв'язків. Нетарифні обмеження є комплексом національних адміністративних заходів, які нерідко не пов'язані безпосередньо з зовнішньою торгівлею, але виконують функції регулятора експортних та імпорتنих операцій.

Демпінг та антидемпінг являють собою ефективні прийоми конкурентної боротьби, метою якої для суб'єкта господарювання зазвичай є завоювання ринку, досягнення економічних переваг на зовнішніх ринках, збільшення грошових потоків підприємства тощо, а для держави – захист її економічних інтересів на міжнародному ринку, створення передумов для розширення ринків збуту вітчизняної продукції та підтримка національного товаровиробника. Тому такі заходи, як демпінг та антидемпінгові заходи як суб'єкти господарювання, так і держава повинні застосовувати як додатковий інструмент впливу на міжнародну торгівлю в межах добросовісної конкуренції та відповідно до міжнародних вимог у цьому напрямі.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИДЕМПІНГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Аналітичний огляд міжнародної торгівлі України в умовах глобалізації

Вплив зовнішньої торгівлі на економічний розвиток країни є предметом особливої уваги економістів з часів меркантилізму. І хоча за останні 400-500 років відбулося значне переосмислення ролі експорту та імпорту в досягненні благополуччя тієї чи іншої країни, розроблено численні теорії, які обґрунтовують мотивацію виходу на зовнішні ринки, запропоновано та апробовано економіко-математичні моделі кількісної оцінки взаємозв'язку масштабів зовнішньоекономічної діяльності з динамікою економічного зростання проблема зовнішньої торгівлі залишається актуальною і сьогодні. Для України ця актуальність посилюється рядом обставин. По-перше, за останні 30 років наша країна стала досить інтегрованою у світове господарство, а тому вельми чутливою до тих змін та коливань, які відбуваються в ньому. І ці коливання впливають не лише на показники зовнішньоекономічної діяльності, але й на усю систему національних рахунків. По-друге, за останні роки змінилися умови ведення експортно-імпоротної діяльності через підписання Україною цілого ряду міжнародних угод.

Однією з характеристик світової економічної кризи 2008 р. стало падіння обсягів міжнародної торгівлі в 2009 р. у вартісному та фізичному вираженні. Після відновлення світового виробництва з 2011 р. темпи зростання світового експорту все одно залишаються істотно нижчими, ніж на початку 2000-х років, навіть незважаючи на швидкі темпи зростання в країнах, що розвиваються, і позитивну динаміку виробництва в розвинених країнах. Одна з гіпотез, які пояснюють ефект зниження темпів зростання світової торгівлі, полягає в тому, що світова криза показала неспроможність глобалізації і необхідність розвитку в першу чергу національних виробництв. Гіпотеза «деглобалізації» набирає популярність і привертає увагу урядів, особливо для обґрунтування протекціоністських заходів. Однак сама наявність деглобалізації у світовій економіці поки не має явних підтверджень.

На рис. 2.1 представлені дані щодо обсягів світової торгівлі у 2016-2020 р.

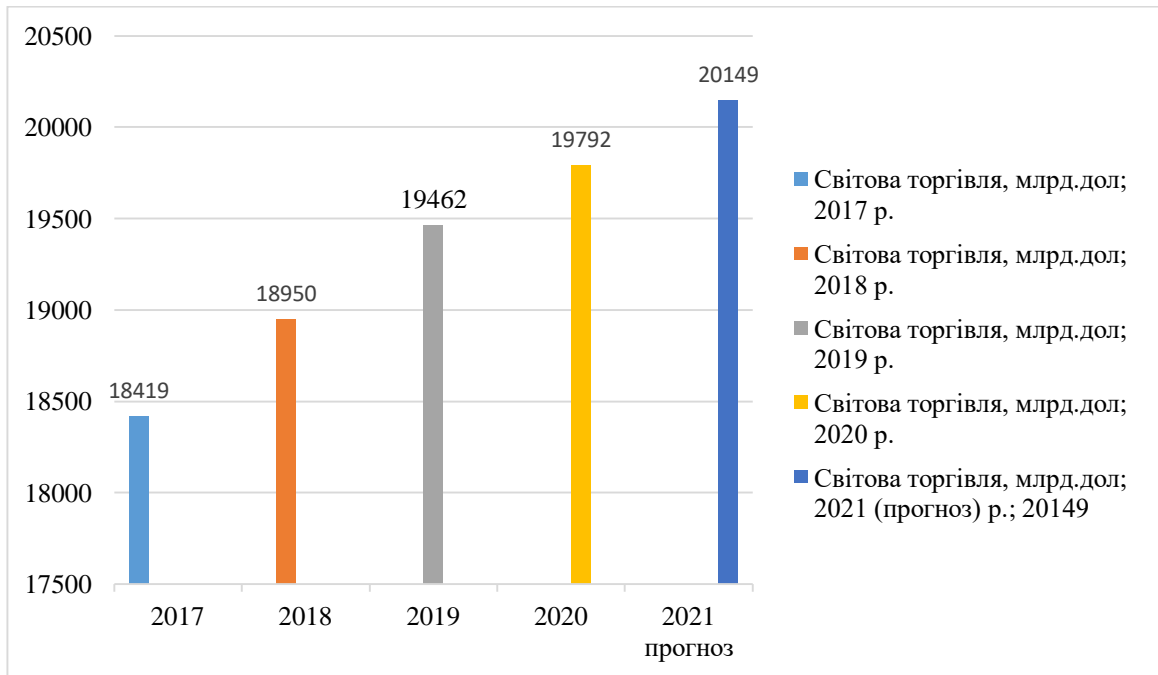

Рис. 2.1. Обсяги світової торгівлі у 2016-2020 р., млрд. дол. [75]

Як бачимо, за прогнозними даними обсяг торгівлі у світі в 2021 р. вперше перевищить 20 трлн. дол.

Рівень економічної глобалізації або інтернаціоналізації вимірюється низкою показників, які в першу чергу характеризують динаміку світової торгівлі і світового ВВП.

В таблиці 2.1 наведені дані щодо динаміки світової торгівлі та ВВП в розрізі розвинених країн та тих, що розвиваються.

Таблиця 2.1

Темпи зростання світової торгівлі у 2017 – 2021 р., % до попереднього року [75]

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р. (прогноз)
Світова торгівля	2,4	2,8	2,7	1,7	1,8
Експорт з розвинених країн	1,7	2,4	2,8	2,1	1,7
Експорт з країн, що розвиваються	3,8	3,1	3,2	1,2	1,9
Імпорт розвинених країн	-0,2	3,5	4,6	2,6	1,7
Імпорт країн, що розвиваються	5,6	2,9	1,1	0,4	1,8
Реальний світовий ВВП	2,2	2,5	2,4	2,2	2,5
Розвинені країни	1,0	1,7	1,9	1,5	1,7
Країни, що розвиваються	4,5	4,2	3,4	3,4	4,1

За даними СОТ, після потужного сплеску у 2010 р. (13,9%) світова торгівля сповільнила своє зростання до 2,4% у 2017 р. Зростання ще більш сповільнилося в розвинених країнах.

Помітне зростання світової торгівлі почалося лише з 2018 р. (2,8%), але воно було значно нижчим докризових темпів зростання, які перевищували 7%. При цьому повільніше, ніж раніше, зростали не тільки фізичний, але й вартісний обсяг світової торгівлі, оскільки ціни на сировину почали знижуватися у відповідь на швидке зростання пропозиції.

В 2017-2019 р. динаміка зростання світового ВВП збігається з динамікою збільшення світової торгівлі. В 2019-2020 р. спостерігаємо повільніше зростання торгівлі в порівнянні з динамікою ВВП світу. Визначальний вплив на динаміку обсягів світової торгівлі (експорту) надавав ціновий фактор.

За прогнозами МВФ [76] на перспективу до 2024 р., очікується відносно стійка траєкторія розвитку міжнародної економіки. Річні темпи приросту світового ВВП в середньому за 2022-2024 р. складуть 3,9%, а світова торгівля (експорт) товарами і послугами буде приростати на 5,4%. Частка світового експорту у світовому ВВП буде перебувати в межах 31-32%.

Для оцінки рівня торговельної відкритості розраховують індекси торговельних обмежень. Зокрема, американські економісти Дж. Андерсон і Дж. Нарус сформували індекс торговельних обмежень, який в цілому інкорпорує ефекти як від тарифних, так і нетарифних бар'єрів, проте непридатний для оцінювання масштабних вибірок країн. Існуючі недоліки в подальшому були враховані в розробках Е. Лемера, Д. Долара, Дж. Сакса і Е. Уорнера. Проте розробка агрегованого показника, що визначатиме висоту торговельних бар'єрів, ускладнена через різноманітність самих бар'єрів. Це можуть бути мита, квоти, субсидії, ліцензування, технічні бар'єри, антидемпінгові процедури і т.д. При цьому по відношенню до кожного товару застосовується свій набір інструментів регулювання.

Для загальної оцінки розміру торговельних обмежень Світовий банк розраховує Trade Tariff Restrictiveness Index (TTRI) – уніфікована по усім товарам адвалерна ставка ввізного мита, еквівалентна існуючій системі тарифних обмежень [75].

Тарифи з 2012 року залишаються достатньо стабільними. У 2019 році у розвинених країнах обмеження імпорту становили близько 1,5%. Обмеження імпорту залишаються відносно високим країнах, що розвиваються, особливо в Південній Азії та Африці на південь від Сахари. Експортерам до Східної та Південної Азії протистоять найвищі тарифи. Тим не менш, незважаючи на постійну тенденцію до зниження, процес лібералізації тарифів з 2012 року в значній мірі призупинився.

Для експорту розраховується аналогічний індекс Market Access – Trade

Tariff Restrictiveness Index (MA-TTRI).

З точки зору експортної обмеженості, країни з перехідною економікою та країни Африки на південь від Сахари стикаються з найбільш ліберальними умовами доступу до ринку. В цих регіонах індекс MA-TTRI склав близько 1,5% у 2019 році. Це було в основному обумовлено односторонніми преференціями, які були надані розвиненими країнами, та експортна композиція, націлена на природні ресурси, які зазвичай стикаються з низькими тарифами. На відміну від експорту зі Східної та Південної Азії відзначається вищий середній показник рівень обмеження, близько 3,5 відсотка.

Важливим аспектом дослідження світової торгівлі є визначення, наскільки вона є вільною.

На рис. 2.2 представлені дані щодо середніх тарифів у режимі найбільшого сприяння за галузями економіки.

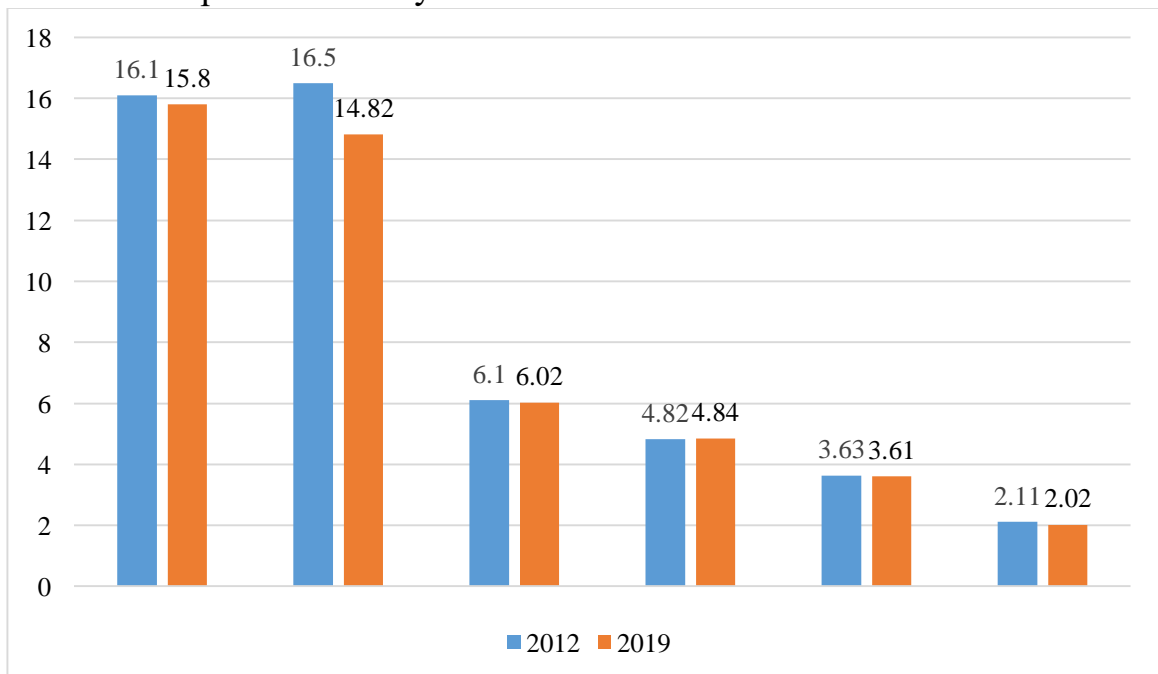

Рис. 2.2. Середні тарифи у режимі найбільшого сприяння у світі за галузями економіки, % [75]

На рис. 2.3 представлені дані щодо середніх розмірів пільгових тарифів за галузями економіки.

На рисунках 2.2 та 2.3 ілюструються середні MFN (Most favored nation) та пільгові тарифи у 2012 та 2019 роках у трьох основних секторах. Для сільського господарства, зниження тарифів, що відбулося з 2012 року, є результатом як основної, так і пільгової лібералізації. Прості середні тарифи в сільськогосподарській продукції скоротились приблизно на 2 процентних

пункти починаючи з 2012 р., а середньозважені показники становлять більше 3 відсоткових пунктів.

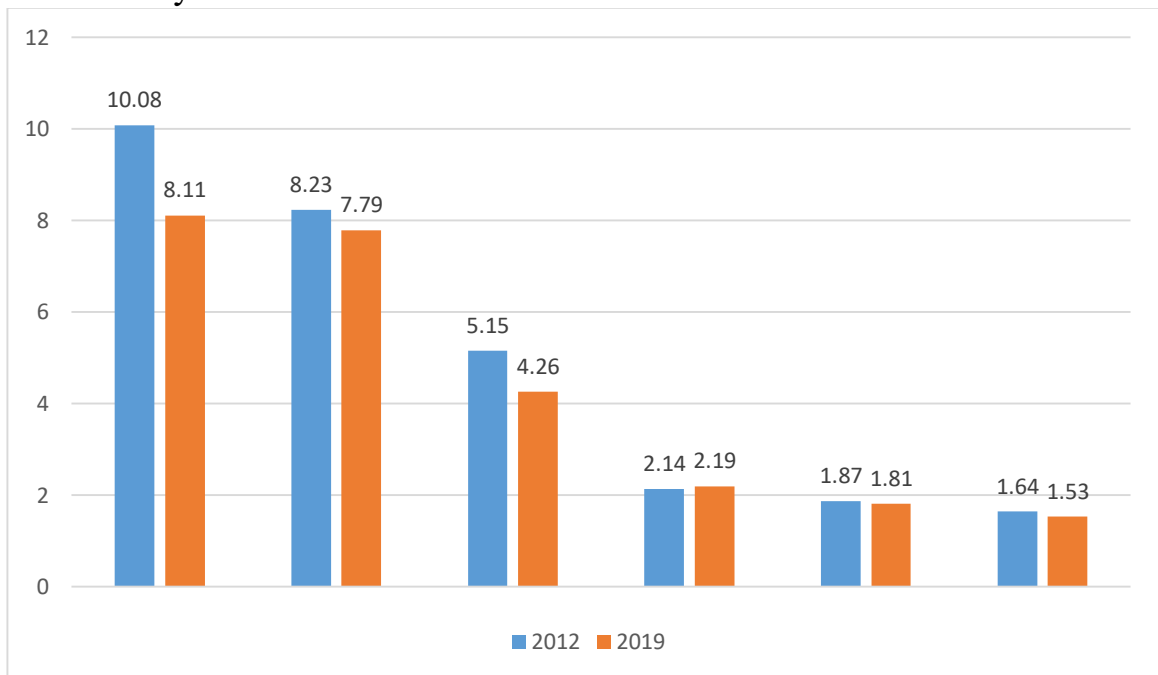

Рис. 2.3. Середні пільгові тарифи у світі за галузями економіки, % [75]

Лібералізація в частині надання режиму найбільшого сприяння дозволила скоротити сільськогосподарські тарифи ще на 2%. Що стосується виробництва, то тарифи на режими найбільшого сприяння залишаються в основному стабільними. Проліферація пільгові схеми призвели до відносно більшого скорочення цього сектора, що становить близько 1 відсотка точка. Тим не менш, зміна складу торгівлі по відношенню до продуктів, що постраждали від підвищення тарифів, змінила середній пільговий тариф на виробництво, який складає близько 2,7%. Також відбулась лібералізація у торгівлі природними ресурсами, відбувався процес подальшого зниження вже низьких рівнів тарифів у цьому секторі.

Після розгляду середніх розмірів тарифів доцільно проаналізувати, наскільки поширеними у світовій торгівлі вони є. На рис.2.4 показано, яка частка світової торгівлі регулюється режимом найбільшого сприяння та пільговими режимами.

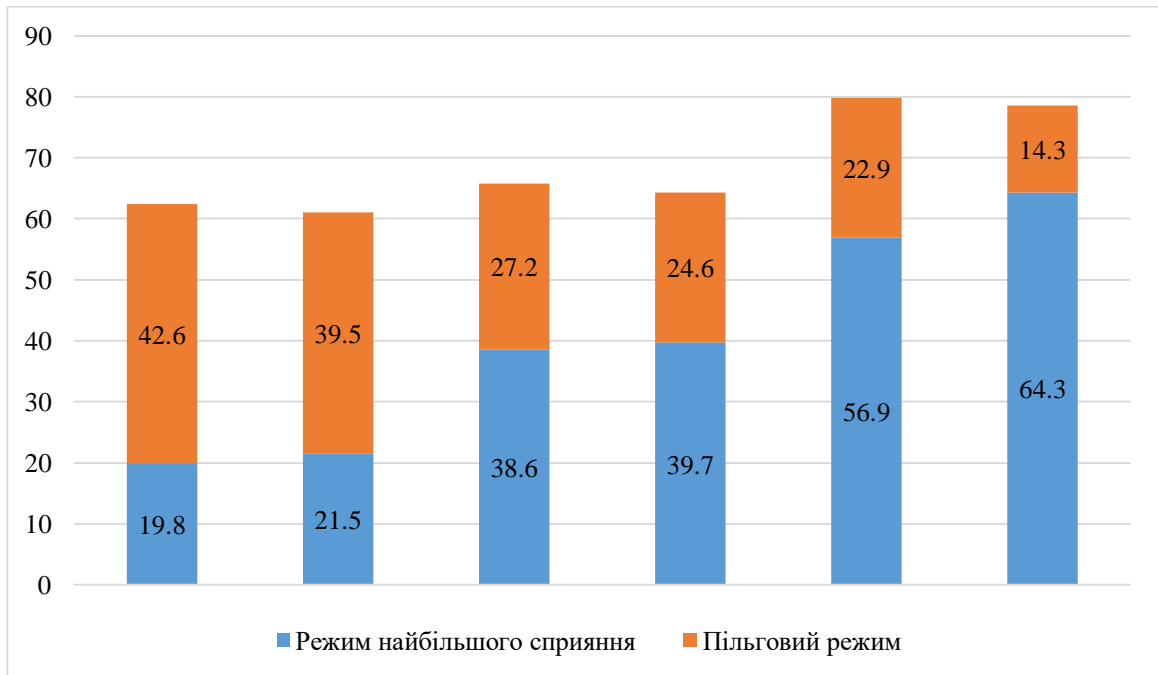

Рис. 2.4. Частка світової торгівлі, що регулюється відповідними тарифними режимами, % [75]

Міжнародна торгівля була в значній мірі лібералізована внаслідок встановлення режимів найбільшого сприяння, так і пільгових тарифів.

Важливо відзначити, що існують відмінності між сільським господарством, виробництвом та природними ресурсами. Сільськогосподарська торгівля є вільною в значній мірі за рахунок пільгового доступу. У зв'язку з цим пільговий доступ і взаємні поступки продовжують відігравати ключову роль для доступу до сільськогосподарського ринку, як і інші тарифи є досить високими (в середньому майже 20 відсотків). Преференційний доступ також важливий для виготовлення продукції, для якого простий середній тариф майже на 10 відсотків. З іншого боку, пільговий доступ не є суттєво важливим у випадку з природними ресурсами, оскільки торгівля цією категорією продукції в основному не тарифікується за пільговими ставками.

На наш погляд, оцінювати масштаби зовнішньоекономічної діяльності лише за обсягами експорту, імпорту чи навіть зовнішньоторговельного обороту буде некоректно. Доцільно зіставляти ці показники з валовим внутрішнім продуктом. Оскільки експорт та імпорт вираховується в доларах США, то й ВВП потрібно виразити в аналогічній валюті. Найпоширенішими варіантами є розрахунок ВВП за поточним курсом долара або за паритетом купівельної спроможності валют. На жаль, національна статистика не наводить жодного з цих варіантів. Тому будемо використовувати одну з міжнародних баз даних.

Для цього випадку більш прийнятним буде розрахунок ВВП України за поточним курсом долара, який наводить Світовий банк, оскільки показники експорту та імпорту теж розраховуються за поточним курсом (табл. 2.2).

З даних, наведених у табл. 1, легко помітити, що спрямованість динаміки зовнішньоторговельного обороту України за останні роки повторювала динаміку ВВП: ці показники зменшувались з 2016 р. У 2019 р. спостерігалось зростання ВВП, за умов збереження наявних тенденцій у 2020 р. має відбутись як зростання національного ВВП, так і зовнішньоторговельного обороту України.

Таблиця 2.2

Показники зовнішньої торгівлі України у 2016-2020 рр. [36, 37]

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р. (I-III кв.)
Експорт, млрд. дол.	77,5	64,1	46,8	45,1	39,0
Імпорт, млрд. дол.	84,4	60,7	43,0	44,6	39,3
Зовнішньоторговельний оборот, млрд. дол.	161,9	124,8	89,8	89,7	78,3
Сальдо, млрд. дол.	-6,9	3,4	3,8	0,5	-0,3
ВВП, млрд. дол.	181,3	131,8	90,6	93,2	71,2
Частка експорту у ВВП, %	42,75	48,63	51,66	48,39	54,78
Частка імпорту у ВВП, %	46,55	46,05	47,46	47,85	55,20
Частка ЗТ обороту у ВВП, %	89,30	94,69	99,12	96,24	109,97

Українська економіка є досить відкритою: зовнішньоторговельний оборот складає близько 100% ВВП (приблизно такий же показник, як і в Польщі). Тому вона не може бути захищеною від дії так званого закону вирівнювання цін, коли внутрішні ціни у різних країнах зближуються.

Що стосується сальдо зовнішньоторговельного балансу України, то динаміка цього показника, а також експорту і імпорту зображена на рис. 2.5.

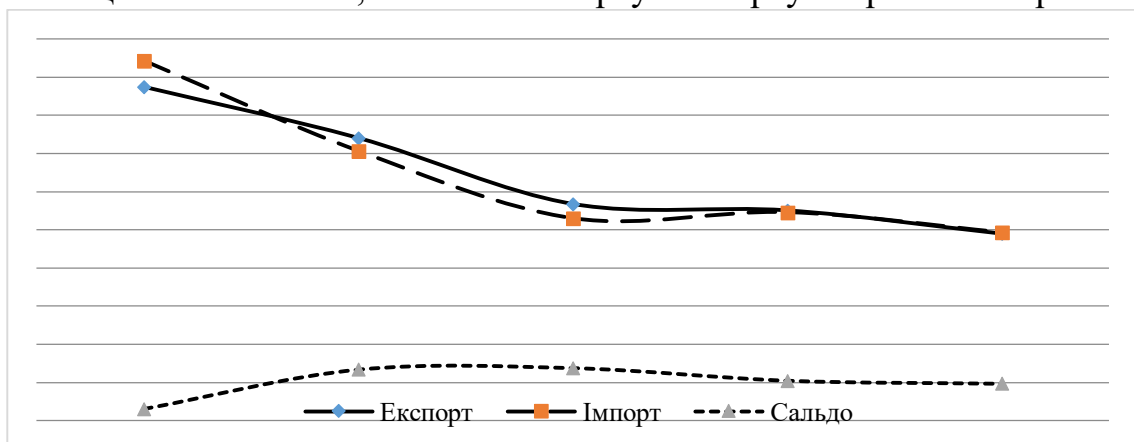

Рис. 2.5. Динаміка сальдо зовнішньої торгівлі України, млрд. дол.

Різниця між експортом та імпортом товарів і послуг України – так зване

сальдо торговельного балансу – у 2017-2019 р. мало додатне значення, хоча у 2019 році склало 0,3 мільярда доларів США. Порівняно з 2018 роком сальдо погіршилося майже на 3,3 мільярда доларів США через скорочення експорту та зростання імпорту.

Далі розглянемо тенденції зміни структури зовнішньої торгівлі України в розрізі товарів та послуг (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Структура зовнішньої торгівлі України в 2016-2020 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р. (I-III кв.)
Експорт товарів, млрд. дол.	63,3	53,9	38,1	36,3	31,3
Експорт послуг, млрд. дол.	14,2	11,5	9,7	9,9	7,7
Експорт, млрд. дол.	77,5	64,1	46,8	45,1	39,0
Частка експорту товарів, %	81,68	84,09	81,41	80,49	80,26
Частка експорту послуг, %	18,32	15,91	18,59	19,51	19,74
Імпорт товарів, млрд. дол.	77,0	54,4	37,5	39,2	35,2
Імпорт послуг, млрд. дол.	7,5	6,4	5,5	5,3	4,1
Імпорт, млрд. дол.	84,4	60,7	43,0	44,6	39,3
Частка імпорту товарів, %	91,23	89,62	87,21	87,89	89,57
Частка імпорту послуг, %	8,77	10,38	12,79	12,11	10,43

Як бачимо (рис. 2.6), починаючи з 2017 р. в Україні спостерігається тенденція до зростання питомої ваги послуг в структурі експорту (з 84,09% у 2017 р. до 80,26% за підсумками 2 місяців 2021 р.) та відповідного зниження частки товарів.

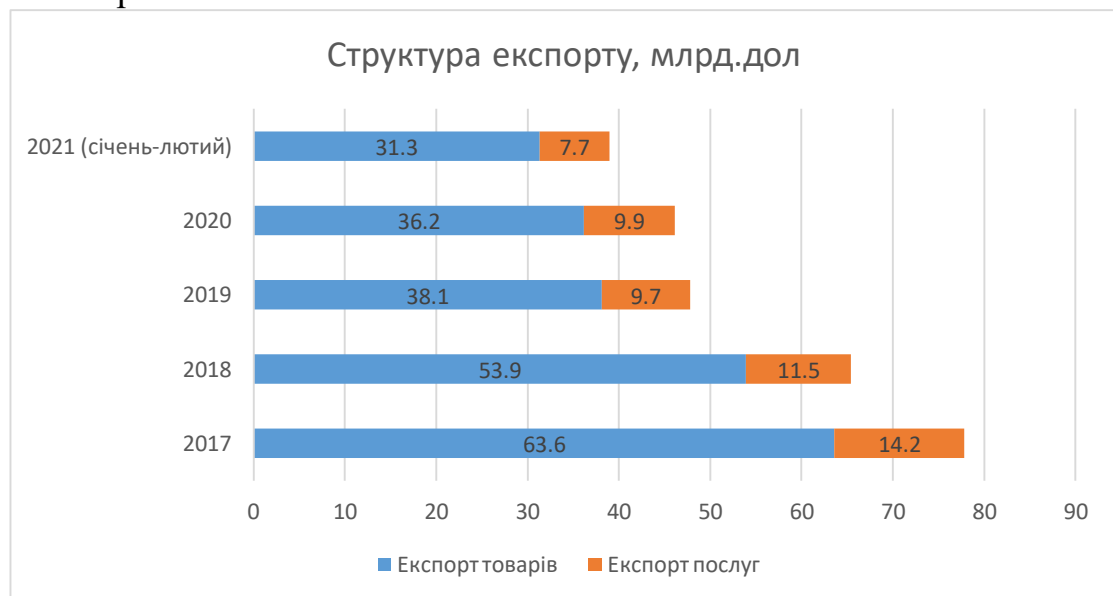

Рис. 2.6. Динаміка структури експорту товарів та послуг з України, млрд. дол.

В частині імпорту (рис. 2.7) однозначної тенденції виявити не вдається,

оскільки в 2016-2018 р. частка імпорту послуг в структурі імпорту збільшується (з 8,77% у 2016 р. до 12,79% у 2018 р.), в 2019 – 2020 р. спостерігаємо зворотній процес зменшення питомої ваги сервісу в імпорті.

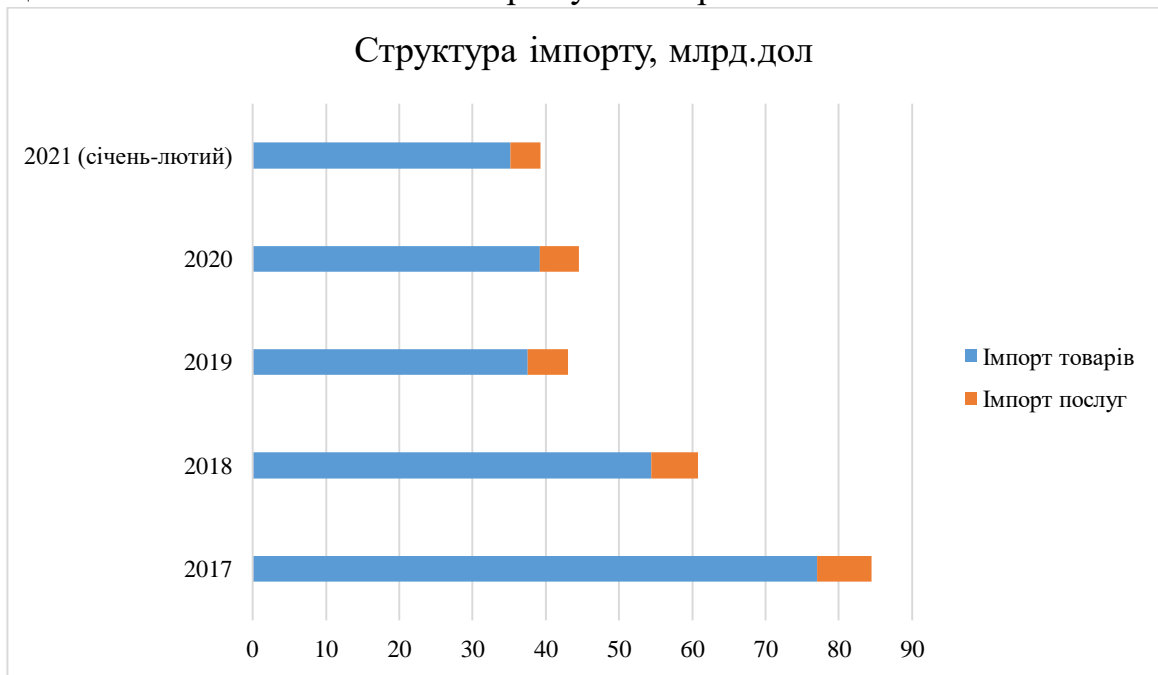

Рис. 2.7. Динаміка структури імпорту товарів та послуг з України, табл. дол.

Важливе значення під час дослідження зовнішньої торгівлі України має аналіз товарної структури імпорту та експорту (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Товарна структура експорту та імпорту України у 2019-2020 р. [37]

Групи товарів	Експорт				Імпорт			
	2019 р.		2020 р.		2019 р.		2020 р.	
	Сума, млн. дол.	%	Сума, млн. дол.	%	Сума, млн. дол.	%	Сума, млн. дол.	%
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	15583	40,88	16512	45,44	3292	8,76	3749	9,57
Мінеральні продукти	2876	7,54	2587	7,12	10803	28,76	7828	19,98
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	2622	6,88	1984	5,46	7281	19,38	8052	20,55
Деревина та вироби з неї	1657	4,35	1636	4,50	903	2,41	1 03	2,56
Промислові вироби	541	1,42	501	1,38	1690	4,50	1900	4,85
Чорні та кольорові метали та вироби з них	9865	25,88	8768	24,12	1833	4,88	2126	5,43
Машини, устаткування, транспортні засоби	3598	9,44	2975	8,19	7256	19,32	10050	25,65
Різне (з урахуванням неформальної торгівлі)	1380	3,62	1379	3,79	4507	12,00	4476	11,42
Разом	38120	100	36343	100	37564	100	39184	100

Наведені у табл. 2.4 дані дають можливість зробити кілька висновків:

1. В українському експорті в 2020 році домінували продовольчі товари та сировина для їх виробництва (45,4%) та чорні та кольорові метали та вироби з них (24,1%), причому в 2020 році обсяги експорту продовольчих товарів та сировини для їх виробництва зросли як в абсолютному, так і у відносному вимірі.

2. Що стосується імпорту, то в 2020 році спостерігалось зростання обсягів імпорту всіх товарних груп крім мінеральних продуктів та категорії «різне», при цьому найвищі темпи зростання продемонструвала товарна група «Машини, устаткування, транспортні засоби» - 137,9%.

Очевидно, що зменшення споживання імпортової сировини (товарна група «Мінеральні продукти») в абсолютному вимірі пояснюється скороченням попиту внаслідок кризи в економіці України, девальвації гривні, запровадженням нової схеми закупівлі природного газу тощо.

3. Україна в 2020 році переважно імпортувала машини, устаткування та транспортні засоби (25,6%), мінеральні продукти (20,0%) та продукцію хімічної та пов'язаною з нею галузей (20,5%).

Щодо загальних тенденцій зміни товарної структури зовнішньої торгівлі, то можна зазначити наступне.

Перш за все, в експорті нашої країни домінуючою стає продукція, прямо чи опосередковано пов'язана із сільським господарством. Якщо у 2014 р. частка продуктів рослинного походження, жирів та олій, а також готових харчових продуктів складала 17,8% [31], то у 2020 р. вона досягла 45,4%. У цілому такі зміни слід оцінити як позитивні, оскільки Україна намагається використовувати свої конкурентні переваги, пов'язані зі сприятливими природними умовами для ведення сільського господарства. Разом з тим ще досить низькою залишається питома вага експорту товарів з високим вмістом доданої вартості (готових харчових продуктів), що може розглядатися як резерв для подальшого підвищення ефективності експорту сільськогосподарської продукції.

До резервів можна віднести й використання ще однієї природної переваги. За запасами залізної руди Україна посідає третє місце у світі (після США та Австралії). На її частку припадає більше 10% світових запасів цієї сировини [8]. Однак в останні роки питома вага експорту руди та чорних металів має стійку тенденцію до зниження. Особливе занепокоєння викликає зменшення питомої ваги виробів з чорних металів. І проблема тут не стільки у тенденціях світових ринків (а вони реально зменшуються), скільки у низькій

конкурентоспроможності української продукції. І програє вона навіть не через високі витрати (ці витрати компенсуються переоціненим доларом), а через низьку якість продукції. Деіндустріалізація, яка реально відбувається в Україні протягом останніх двох десятиліть, позначилась і на структурі експорту.

Ще одним проявом цього явища можна вважати стабільно низьку питому вагу в експорті машин та обладнання – на рівні 8-9%. Про втрату ринків засобів наземного транспорту (перш за все російських) свідчить скорочення питомої ваги цього товару в чотири рази, починаючи з 2014 р. Враховуючи загальне скорочення експорту, можна говорити, що обсяги експорту засобів наземного транспорту скоротилися не менше, ніж у 6 разів.

У товарній структурі імпорту теж помітні як позитивні тенденції, так і негативні. До перших можна віднести, наприклад, збільшення питомої ваги машин, обладнання та механізмів. Негативним явищем у структурі імпорту можна вважати високу питому вагу готових харчових продуктів.

Звичайно, аналіз тенденцій зовнішньої торгівлі України не можна здійснювати поза світовим контекстом. При цьому важливо зосередитись саме на фундаментальних чинниках, які визначатимуть динаміку та структуру експорту та імпорту. Саме ці чинники за великим рахунком формують торговельний порядок денний кожної країни, хоча динаміка та структура зовнішньої торгівлі кожної країни має свої особливості.

Розглянемо географічну структуру зовнішньої торгівлі України (табл. 2.5). В регіональному вимірі зріс експорт до країн Європи в цілому та ЄС зокрема, Африки та Австралії. При цьому слід зазначити, що в 2020 році найбільшим ринком збуту українських товарів були країни Азії (35,0%), далі йде Європа (32,6%), в тому числі ЄС (31,9%), тоді як питома вага СНД становила всього 17% (в тому числі РФ – 9,3%). Це можна пояснити змінами позицій окремих регіонів в міжнародному поділі праці, географічною переорієнтацією українських виробників, російською агресією тощо.

Найбільшими експортерами в Україну в 2020 році були країни Європи (39,8%) – ЄС (36,9%), тоді як СНД включно з РФ (24,8%) займала друге місце, а країни Азії – третє (20,3%). При цьому слід зазначити, що імпорт з країн СНД (РФ) в 2020 році скоротився в річному вимірі, тоді як поставки з Європи, ЄС, Азії та Америки зросли.

Виділимо наступні процеси у зміні географічної структури зовнішньої торгівлі України:

- протягом усього періоду спостерігається стійка тенденція до зменшення питомої ваги в українській зовнішньоторговельній діяльності країн

СНД в цілому та Російської Федерації зокрема. Частка останньої як в експорті, так і в імпорті, у 2020 р. порівняно з 2014 р. скоротилася майже втричі [18].

Таблиця 2.5

Структура українського експорту та імпорту товарів за регіонами світу [35]

Регіони	Експорт				Імпорт			
	2019 р.		2020 р.		2019 р.		2020 р.	
	Сума, млн. дол.	%	Сума, млн. дол.	%	Сума, млн. дол.	%	Сума, млн. дол.	%
Країни СНД	8318	21,82	6453	17,76	11479	30,56	9717	24,80
в т.ч. РФ	4520	11,86	3374	9,28	7170	19,09	4958	12,65
ЄС	11243	29,49	11584	31,87	12805	34,09	14442	36,86
Європа	11428	29,98	11855	32,62	14011	37,30	15598	39,81
Азія	13211	34,66	12703	34,95	6414	17,08	7939	20,26
Америка	820	2,15	778	2,14	1979	5,27	2254	5,75
в т.ч. США	497	1,30	450	1,24	1349	3,59	1549	3,95
Африка	4041	10,60	4168	11,47	429	1,14	412	1,05
Австралія	15	0,04	19	0,05	157	0,42	113	0,29
Разом	38 120	100	36343	100	37564	100	39184	100

Цікаво зазначити, що ця тенденція розпочалася ще задовго до підписання Угоди про асоціацію з ЄС, але реально прискорилася, починаючи з 2018 р. Незважаючи на це, навіть сьогодні Росія залишається найбільшим торговельним партнером України серед усіх країн світу, хоча досить близько до неї наблизилася Німеччина та Китай. Заради справедливості слід зазначити, що Україна зберігає торговельні відносини на попередньому рівні з окремими країнами СНД (Молдова), а з деякими навіть розширює. Так, питома вага Білорусі в українському імпорті у 2020 р. зросла до 7,5% проти 4,7% у 2014 р. [5];

– не менш стійкою була й тенденція до збільшення питомої ваги країн Європейського Союзу в українському експорті та імпорті. У 2018 р. вона вперше перевищила частку країн СНД. За останні ж два роки ситуація змінилася настільки, що тепер як в українському експорті, так і імпорті, питома вага країн СНД складає лише половину аналогічного показника країн ЄС. Найбільшими європейськими торговельними партнерами України є Німеччина, Польща, Італія та Угорщина;

– Україна є активним учасником світових торговельних процесів, а тому веде експортно-імпорتنу діяльність не тільки у країнах СНД та ЄС. Значними покупцями української продукції сьогодні є Китай, Туреччина, Єгипет, США. У 2020 р. питома вага Китаю в українському імпорті вже наблизилася до російського показника, і є усі підстави очікувати, що найближчим часом саме

ця країна вперше стане найбільшим українським партнером з імпорту.

Чи не найважливішим показником результативності зовнішньої торгівлі є сальдо торговельного балансу з окремими країнами (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Найбільші країни-партнери України в 2020 р. та сальдо торгівлі з ними [36]

№	Країна	Експорт, млрд. дол.	Частка в експорті, %	Імпорт, млрд. дол.	Частка в імпорті, %	Сальдо торгівлі з країною, млрд. дол.
1	Російська Федерація	3,59	9,88	5,15	13,12	-1,56
2	Єгипет	2,27	6,23	0,05	0,12	2,22
3	Польща	2,20	6,05	2,69	6,86	-0,49
4	Туреччина	2,05	5,64	1,10	2,80	0,95
5	Італія	1,93	5,31	1,36	3,46	0,57
6	Індія	1,90	5,23	0,49	1,24	1,42
7	Китай	1,83	5,04	4,69	11,94	-2,86
8	Німеччина	1,42	3,92	4,32	11,00	-2,89
9	Угорщина	1,05	2,90	0,80	2,04	0,25
10	Іспанія	1,00	2,76	0,50	1,28	0,50
11	Нідерланди	1,00	2,74	0,55	1,39	0,45
12	Білорусь	0,90	2,48	2,78	7,08	-1,87
13	Франція	0,45	1,25	1,53	3,90	-1,08
14	США	0,43	1,17	1,69	4,30	-1,26
15	Швейцарія	0,11	0,29	0,98	2,51	-0,88
	Разом всі країни	36,36	100	39,25	100	-2,89

Результати зовнішньоторговельної діяльності України докорінним чином змінюються. Вперше за останні 10 років в 2018 р. було закінчено з додатним сальдо торговельного балансу. Від'ємне сальдо у торгівлі з країнами СНД скоротилося вдвічі, у т. ч. з Росією – у три рази. Ще більш вражаючими були зміни у торгівлі з ЄС: від'ємне сальдо торговельного балансу скоротилося майже у 5 разів [24]. Навіть у торгівлі з Китаєм стала помітною позитивна тенденція: у 2020 р. від'ємне сальдо торговельного балансу склало лише 26% від аналогічного показника у 2017 р.

З деякими торгівельними партнерами Україні вдалось досягти позитивного сальдо зовнішньої торгівлі (Єгипет, Індія, Туреччина, Італія та ін.).

Усі ці факти можна сприймати як позитивні зрушення в українській зовнішній торгівлі.

Таким чином, проведений аналітичний огляд зовнішньої торгівлі України в умовах глобалізації дозволяє сформулювати такі висновки:

1. Масштаби та динаміка зовнішньої торгівлі України мають жорсткий

зв'язок з обсягом ВВП та його динамікою (розрахованою за поточним валютним курсом) та більш-менш вільні від коливань світової кон'юнктури. Тому шукати шляхи поліпшення показників зовнішньоторговельної діяльності потрібно, перш за все, всередині країни.

2. Географічні й товарні структурні зрушення у зовнішній торгівлі України в цілому мають позитивний характер. Вони відображають переорієнтацію експорту та імпорту на більш розвинені ринки, що, з одного боку, розширює потенційні можливості для збільшення зовнішньоторговельного обороту, а з іншого – створює певні додаткові перешкоди (підвищений рівень конкуренції, високі вимоги до якості, нові процедурні бар'єри тощо). Аналіз показує, що незворотні зміни у структурі експорту та імпорту ще не відбулися та потенціал української економіки використовується не повністю.

3. Найбільшим позитивом останніх років є поліпшення сальдо зовнішньоторговельного балансу. Цей показник поліпшився як для торгівлі з окремими групами країн, так і в економіці України в цілому.

2.2. Антидемпінгова діяльність в Україні та світі: загальна характеристика та тенденції

Сьогодні в умовах глобалізації світового господарства, посилюється роль конкурентної боротьби на світових ринках. Заради виживання національні економіки де-факто змушені балансувати на межі між свободою торгівлі та завуальованим застосуванням протекціоністських заходів. У такій ситуації дуже популярним засобом боротьби стає демпінг. Демпінг містить у собі загрозу для національного виробника не лише як вияв недобросовісної цінової конкуренції, а як і інструмент політичних маніпуляцій антидемпінговими заходами з боку основних партнерів або конкурентів. Проблема антидемпінгових розслідувань є актуальною в Україні з часів прийняття незалежності. На сучасному етапі, зі вступом України до СОТ та пов'язаним з цим зниженням тарифів і мит, постає питання посилення захисту національного виробника від можливої недобросовісної конкуренції та швидкого реагування на прояви демпінгового імпорту з Росії – країни, котра є чи не найбільшим експортером демпінгової продукції на територію України.

Світова організація торгівлі (СОТ) є багатосторонньою загальною угодою, правилами якої регулюється понад 90% світової торгівлі товарами та послугами. В рамках СОТ функціонує спеціальний Комітет з антидемпінгової

комісії, який складається з представників всіх країн-учасниць. Він розглядає національне антидемпінгове законодавство щодо відповідності правилам СОТ.

Отже, найбільш релевантною щодо антидемпінгових розслідувань у світі є статистика СОТ.

Дані, наведені в таблицях на рисунках нижче, взяті з піврічних звітів країн-членів СОТ до Комітету антидемпінгової практики та охоплюють період з січня 1999 року по грудень 2020 року (в деяких випадках період є меншим). Таблиці базуються на інформації, наданої членами, що подали піврічні доповіді для відповідних періодів і є неповними у тій мірі, в якій члени не подали звіти або подали неповні звіти. Для цілей цих таблиць кожне повідомлення про ініціювання та вимірювання охоплює один товар, імпортований з однієї країни. «Країна» в кожному випадку відноситься до країни або митної території (називається в таблицях як «експортер»). Інформація в таблицях періодично оновлюється.

На рис. 2.8 зображено динаміку антидемпінгових розслідувань у світі, які структуровані за типом країни-ініціатора (розвинуті та ті, що розвиваються).

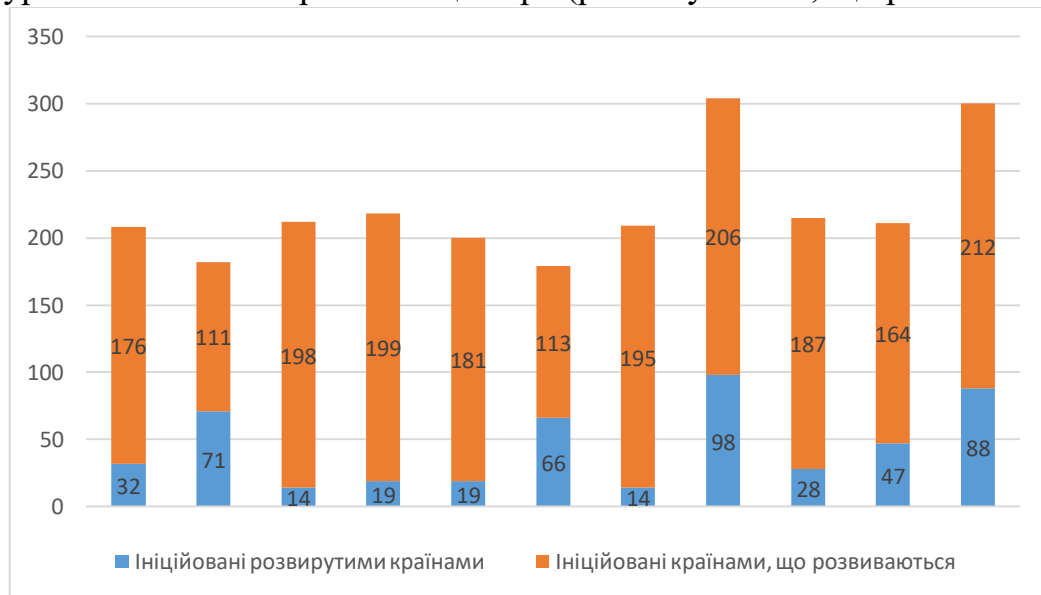

Рис. 2.8. Динаміка антидемпінгових розслідувань у світі, од. [73]

Заходи торговельної оборони у формі антидемпінгових, компенсаційних мит та гарантій дозволяють країнам активно реагувати на проблеми, пов'язані з імпортом, в межах встановленого механізму СОТ. Протягом останнього десятиліття від 150 до 250 антидемпінгових справ було подано до СОТ щорічно. Однак, кількість антидемпінгових справ, поданих до СОТ, збільшилася в 2017 році. Станом на 2020 р. було запроваджено 300 антидемпінгових розслідувань у всьому світі.

На рисунку 2.9 показано тенденції зміни кількості реалізованих заходів антидемпінгового захисту у світі.

Як правило, заходи захисту торгівлі залишаються чинними протягом п'яти років, а іноді і в більше, і тому обсяг заходів, що впливають на торгівлю в будь-який конкретний рік, значно перевищує відповідне число нових випадків щороку.

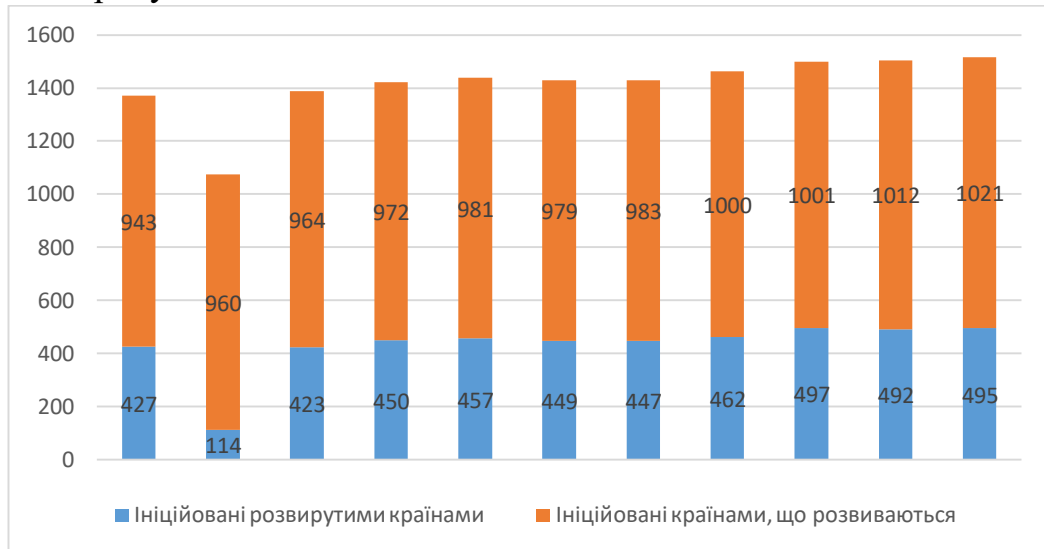

Рис. 2.9. Динаміка реалізації захисних заходів у світі, од. [73]

Станом на 2020 рік реалізовувалось більше 1500 антидемпінгових заходів. Як розвинуті, так і країни, що розвиваються використовують заходів захисту торгівлі. Тим не менш, країни, що розвиваються стали більш активними користувачами торговельних заходів захисту.

Світова торгівля характеризується різною активністю країн у застосуванні ними антидемпінгових заходів. В табл. 2.7 наведені дані щодо 15 країн з найбільшою кількістю застосованих відносно них антидемпінгових заходів за період з 1999 р. до 2020 р. В другій частині таблиці представлені дані щодо 15 країн з найбільшою кількістю ініційованих розслідувань.

Таблиця 2.7

Активність країн у реалізації антидемпінгових заходів, од. [73]

№	Країна, щодо якої застосовано АД заходи	Разом за 1999-2020 рр.	Країна ініціатор АД заходів	Разом за 1999-2020 рр.
1	КНР	1217	Індія	839
2	Південна Корея	398	США	606
3	Тайвань	285	ЄС	493
4	США	276	Бразилія	403
5	Індія	217	Аргентина	348
6	Таїланд	210	Австрія	316
7	Японія	207	КНР	234

8	Індонезія	198	Південна Африка	229
9	Російська Федерація	155	Канада	213
10	Бразилія	142	Туреччина	213
11	Малайзія	138	Мексика	144
12	ЄС	118	Індонезія	135
13	Німеччина	111	Південна Корея	135
14	Україна	89	Пакистан	118
15	Туреччина	85	Єгипет	100
	Разом у світі	5286	Разом у світі	5286

Найбільша кількість антидемпінгових заходів була застосована до Китаю – найбільшого експортера у світі (1217 або 23,2% всіх заходів у світ), друге місце зі значним відривом посідає Південна Корея (398), третє – Тайвань (285).

Найбільш активною країною у захисті внутрішнього ринку від іноземних виробників є Індія (839 ініційованих розслідувань), на другому місці найбільший світовий імпортер – США (606), на третьому – ЄС (493).

На підставі даних таблиці 2.7 доцільно розрахувати показник активності країни в застосуванні до неї та проти неї антидемпінгових заходів (ПААЗ), що визначається за формулою:

$$\text{ПААЗ} = \frac{K_{\text{АД}}^1}{K_{\text{АД}}^3}, \quad (2.1)$$

$K_{\text{АД}}^1$ – кількість ініційованих країною антидемпінгових заходів;

$K_{\text{АД}}^3$ – кількість застосованих відносно країни антидемпінгових заходів.

На рис. 2.10 наведені розраховані відповідні показники для країн з табл. 2.7.

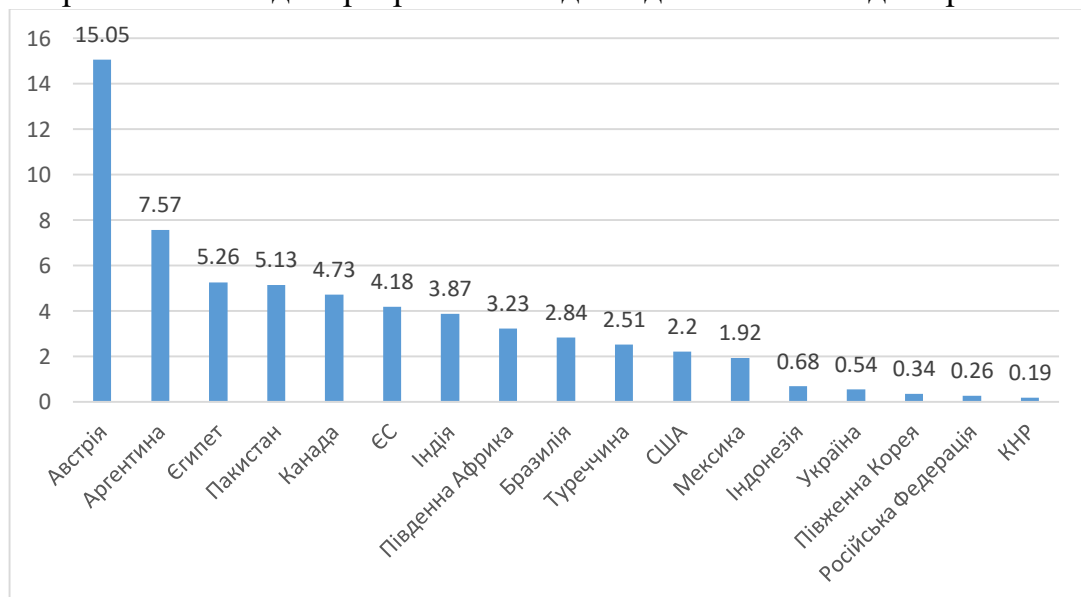

Рис. 2.10. Показник активності застосування антидемпінгових заходів країнами за період 1999-2020 рр.

Аналізуючи наведений коефіцієнт, необхідно зазначити: $ПААЗ > 1$ свідчить, що країна застосовувала за досліджуваний період більше антидемпінгових заходів ніж застосовували проти неї; $ПААЗ < 1$ є відображенням протилежної ситуації (більше заходів реалізовано проти виробників країни ніж застосовано країною).

Наведені дані показують, що для Австрії коефіцієнт $ПААЗ = 15,05$, тобто ця країна в 15 разів частіше виступала ініціатором антидемпінгових заходів ніж застосовували такі заходи інші країни проти австрійських виробників.

Коефіцієнт $ПААЗ$ є відображенням зовнішньоторговельної стратегії, яку реалізує кожна конкретна держава та залежить від переважної орієнтації на експорт чи імпорт продукції, а також структури зовнішньої торгівлі (в більшості випадків цей коефіцієнт буде меншим 1, коли в структурі експорту країни переважає сировинна продукція, а в структурі імпорту високотехнологічна продукція). Україна разом з Індонезією, Російською Федерацією та КНР відноситься до країн з коефіцієнтом $ПААЗ < 1$.

Порівнюючи активність антидемпінгових заходів, застосованих Україною до інших товаровиробників до активності антидемпінгових заходів, застосованих проти України, можна зробити висновок, що ця цифра дуже низька, менше 1. Тому, українській державі, необхідно удосконалювати механізм антидемпінгових розслідувань, проводити політику державної підтримки експорту товарів та послуг на світовий ринок та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх ринках шляхом ефективного використання економічних, правових та політичних важелів впливу для посилення позицій на світових ринках високотехнологічної продукції.

Металургійне виробництво, хімічна промисловість, машинобудування, які визначають основу економіки багатьох регіонів, вже сьогодні переходять на нові стандарти виробництва і європейські технічні регламенти. Поглиблюючи співпрацю з ЄС, Україна змогла отримати нові стимули для розвитку внутрішнього ринку і поглиблення економічної спеціалізації регіонів [2, с.2]. Тому, для України постає питання посилення захисту національного виробника від можливої недобросовісної конкуренції та швидкого реагування на процеси демпінгового імпорту.

Відповідно до цього, розширення українського експорту на світових ринках супроводжується й посиленням економічних обмежень щодо нього в різних країнах. Використовуються усе більш витончені форми протекціонізму, спрямовані на дискримінацію українських експортерів, були задіяні різні

технічні, екологічні, санітарні й інші стандарти, що ускладнюють процедуру сертифікації продукції, вимоги до форм і методів розслідувань для зниження конкурентоздатності української продукції.

До того ж, при підписанні Угоди з ЄС відкриваються кордони для більш конкурентоспроможних європейських товарів і це питання лише підвищує свою актуальність. Окрім того, ставлення до українського експорту є вкрай упередженим ще зі вступу України до СОТ і визнання ринкового статусу української економіки не гарантує скасування антидемпінгових заходів і розслідувань, що були застосовані до України або ще перебувають у стані розробки (табл. 2.8), а лише дещо зменшують вимоги до неї.

Таблиця 2.8

Антидемпінгові розслідування щодо української продукції [73]

№	Країна ініціатор антидемпінгового розслідування	Кількість розслідувань за 1999-2020 рр.	Продукція
1	ЄС	15	Джгути, канати, троси з чорних металів; Труби безшовні, Трубна продукція, Прасувальні дошки
2	Індія	13	Сода кальцинована; Нітрат натрію
3	Російська Федерація	9	Трубна продукція (труби малого та середнього діаметру); Сталеві ковани прокатні валки; Посуд столовий та кухонний з фарфору
4	США	8	Карбамід сухий; Феросилікомарганець; Нітрат амонію; Армура; Прокат гарячекатаний плоский в рулонах; Прокат вуглецевий гарячекатаний плоский не в рулонах; Сталеві труби
5	Мексика	7	Феросилікомарганець; Армура; Гарячекатаний прокат (обрізний); Прокат гарячекатаний плоский в рулонах
6	Канада	5	Прокат гарячекатаний плоский в рулонах; Гарячекатаний обрізний прокат із вуглецевої та високоміцної низьколеговоної сталі
7	Бразилія	4	Прокат плоский; Шини автомобільні; Сталеві труби
8	Туреччина	3	Мідний дріг, металопрокат
9	Інші	16	Гарячекатаний прокат в рулонах, Нітрат амонію; Армура та ін.
	Разом	89	

В світі існує тенденція застосування іншими країнами антидемпінгових заходів в основному до таких українських товарів як трубна продукція, гарячекатаний прокат, сталева продукція тощо.

При розгляді динаміки зовнішньої торгівлі України товарами та послугами можна зазначити, що проблемним питанням зовнішньої торгівлі України в процесі входження у світове господарство є нераціональна структура економіки, а отже, малоперспективна модель міжнародної спеціалізації. Це пов'язано з тим, що Україна експортує на міжнародні ринки товари, які здебільшого мають низький ступінь переробки (товари агропромислового

комплексу та харчової промисловості, руди, метали, передусім чорні, продукція хімічної промисловості тощо). Саме за цими товарами, а саме рудою, металами, продукцією хімічної промисловості, країни світу і застосовують до України антидемпінгові заходи (рис. 2.11).

Рис. 2.11. Секторальна структура антидемпінгових розслідувань щодо української продукції у 1999-2020 р., од.

Аналізуючи сучасний стан експортної діяльності України визначаємо, що ключовим завданням державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності на сьогодні є створення ефективної системи підтримки експорту, яка забезпечить сталий розвиток та реалізацію експортного потенціалу держави. Стратегічною метою державної підтримки експорту є посилення позицій України на світових ринках високотехнологічної продукції, диверсифікація поставок та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх ринках шляхом ефективного використання економічних, правових та політичних важелів впливу.

Протягом останніх 10 років щодо української продукції щорічно було ініціювалось до 4 антидемпінгових розслідувань (в 2015 р. не було жодного). Проте в 2016 р. кількість таких розслідувань збільшилась до 7, що ми пов'язуємо із загостренням відносин з Російською Федерацією та Євразійським Економічним Союзом внаслідок набуття чинності з 1.01.2016 р. Угоди про зону вільної торгівлі України та ЄС.

В Україні механізм захисту національного виробника від демпінгового імпорту з інших країн, митних союзів або економічних угруповань, порядок

порушення та проведення антидемпінгової процедури та розслідування, застосування антидемпінгових заходів визначені Законом «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» від 22.12.1998 р. № 330-XIV зі змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 23 березня 2000 р. № 1595-III, який складається з 7 розділів, що об'єднують 38 статей [2];

Основними перешкодами на шляху активізації роботи із захисту внутрішнього ринку від демпінгового імпорту є:

- значні обсяги нелегального (контрабандного) ввезення товарів на митну територію України. Недосконалість митної та загальнодержавної статистики, що не дає змоги застосовувати антидемпінгові та компенсаційні заходи;
- низька активність вітчизняних товаровиробників і галузевих асоціацій, союзів, спілок в оскарженні недобросовісного імпорту, недостатня їх взаємодія з урядовими структурами у відпрацюванні порушених розслідувань і пасивна позиція в цьому напрямку галузевих міністерств і відомств;
- недоступність митної статистики для вітчизняних товаровиробників.

Щодо особливостей антидемпінгових розслідувань в Україні слід зазначити, що протягом деякого періоду після прийняття Антидемпінгового кодексу України розслідування з приводу недобросовісного імпорту не ініціювалися. Це викликано тим, що українським суб'єктам підприємницької діяльності та органам державної влади був необхідний час для ретельного вивчення цих нормативних актів, видання низки підзаконних актів для практичного застосування цих законів.

За досліджуваний період з 2010-2020 р. найбільше випадків було зареєстровано у 2012 р. (7) та у 2015 р. (6). Очевидно, такий показник у 2012 р. був зумовлений дією декількох чинників, зокрема настанням світової економічної кризи, що змусила експортерів шукати способи утримання позицій на ринку, та лібералізацією торгових режимів з боку України у зв'язку зі вступом у СОТ.

Повна реалізація експортного потенціалу нашої країни першочергово полягає в необхідності суттєвого корегування зовнішньоторговельної політики, а саме Україні необхідно застосовувати більше антидемпінгових заходів. Інформація щодо антидемпінгових розслідувань, що проводились в Україні наведено в табл. 2.9.

Згідно з наведеними даними, найбільше випадків ініціювання розслідувань було по відношенню до Росії – 14, Китаю – 9 та Білорусі – 7 випадків за досліджуваний період.

Антидемпінгові розслідування в Україні відносно продукції інших країн [73]

№	Країна, щодо якої ініційовано антидемпінгове розслідування	Кількість розслідувань за 1999-2020 р.	Продукція
1	Російська Федерація	14	Медична склотара; Сода каустична; Листове флоат-скло (скло термічно поліроване); Плити деревноволокнисті (ДВП); Легкові автомобілі
2	КНР	9	Чорні метали, труби безшовні, лампи розжарювання електричні, лимонна кислота
3	Білорусь	7	Листове флоат-скло (скло термічно поліроване), листи азбестоцементні гофровані, сіль кухонної виварної гатунку екстра
4	Польща	3	Листове флоат-скло (скло термічно поліроване)
5	Інші	15	Листове флоат-скло (скло термічно поліроване), листи азбестоцементні гофровані
	Разом	48	

На основі даних таблиці можна зробити висновок, що Україна ініціює найбільше антидемпінгових розслідувань по відношенню до країн пострадянського простору та Китаю, що займає друге місце з імпорту продукції в Україну після Російської Федерації.

На рис. 2.12 представлено секторальну структуру антидемпінгових розслідувань в Україні щодо продукції інших країн у 1999-2020 р.

Найбільше розслідувань було ініційовано в секторах: «Виробництво каменю, штукатурки та керамічної продукції» (10); «Продукція хімічної та суміжних галузей» (9).

Рис. 2.12. Секторальна структура антидемпінгових розслідувань в Україні щодо продукції інших країн у 1996-2020 р., од.

Отже, визначивши показник активності країни в застосуванні до неї та проти неї антидемпінгових заходів можна зазначити наступне, що проблемним питанням зовнішньої торгівлі України в процесі входження у світове господарство є нераціональна структура економіки, а отже, малоперспективна модель міжнародної спеціалізації. Застосовані проти неї антидемпінгові заходи якраз проводяться за такими товарами, що Україна експортує. По активності застосування антидемпінгових заходів Україна має дуже низький показник, на основі чого можна сказати, що українській державі необхідно удосконалювати механізм застосування антидемпінгових заходів, створення інтегрованих інформаційно-аналітичних центрів в системі органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні дасть можливість товаровиробнику заздалегідь прогнозувати подальшу свою поведінку як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках.

2.3. Особливості застосування інструментів антидемпінгового захисту окремих країн світу

Застосування захисних заходів у рамках СОТ регулюється Угодою про захисні заходи (далі – Угода). Згідно зі статтею XIX:1.a ГАТТ, захисні заходи застосовуються в результаті виникнення непередбачених обставин, у разі, якщо імпорт будь-якого товару на територію цієї сторони збільшується в такій кількості та здійснюється на таких умовах, що це спричиняє чи загрожує заподіяти серйозну шкоду вітчизняним виробникам аналогічних або безпосередньо конкуруючих товарів на цій території. Згідно з Угодою, країна-член СОТ може застосувати захисні заходи до товару лише у випадку, якщо було визначено, що такий товар імпортується на його територію у такій збільшеній кількості, в абсолютному або відносному виразі до обсягів вітчизняного виробництва, і на таких умовах, що завдає чи загрожує завдати серйозної шкоди галузі вітчизняного виробництва аналогічних товарів або товарів, що безпосередньо конкурують з імпортованими. Проте Угода не визначає величину імпорту, перевищення якої може слугувати підставою для ініціації розслідування чи застосування заходів захисту [1, с. 159-160].

Угодою не передбачені процедури ініціювання розслідування, так само, як і відсутні показники необхідної частини представників внутрішньої промисловості, які повинні підтримати претензію. При визначенні наявності шкоди або її загрози під «галуззю вітчизняного виробництва» розуміють усю сукупність виробників аналогічних чи безпосередньо конкуруючих товарів, які

провадили виробництво на території члена СОТ, або ті виробники, сукупний обсяг виробництва аналогічних чи безпосередньо конкуруючих товарів яких становить левову частку загального вітчизняного виробництва цих товарів.

Захисні заходи можуть застосовувати в різних формах, а саме – у формі тарифів, квот, тарифних квот тощо. Угодою не визначено форму захисту та випадки, у яких необхідно її застосовувати, окрім положення статті V:1, де зазначено, що члени СОТ повинні обрати заходи, найпридатніші для досягнення визначених цілей.

З економічної точки зору необхідно розуміти ситуацію, в якій доречно застосовувати той чи інший інструмент захисту. Однозначним є те, що мито – це найпрозоріший інструмент, який легко адмініструвати та кошти від застосування якого спрямовуються у державний бюджет, чого не можна сказати про квотування. Проте, як тільки в орбіту міжнародної торгівлі входить політична зацікавленість – квота може стати більш бажаним інструментом для реалізації протекціоністських інтересів.

Приєднавшись у 2008 році до СОТ, Україна отримала можливість використання передбаченого в рамках даної організації механізму захисту інтересів вітчизняних виробників на внутрішньому ринку наряду з правом захисту їхніх інтересів на зовнішніх ринках, вимагаючи справедливого ставлення до них при проведенні антидемпінгових розслідувань (далі – АДР).

Слід зазначити, що використання інструментів торговельного захисту в різних країнах світу має свою специфіку й особливості законодавства у сфері антидемпінгових, спеціальних та антисубсидійних заходів. Розглянемо зазначену специфіку на прикладі окремих країн – торговельних партнерів України. В табл. 2.10 наведена відповідна інформація щодо Республіки Індія.

Таблиця 2.10

Особливості застосування інструментів антидемпінгового захисту
в Республіці Індія [35]

Специфічні особливості системи захисту на внутрішньому та зовнішньому ринках	Потенційні можливості, загрози та виклики для вітчизняних товаровиробників та експортерів
Беручи до уваги завищені внутрішні ціни на продукцію індійських виробників (особливо – на промислову сировину й напівфабрикати, енергоємну продукцію тощо), слід зазначити, що механізм подачі позову про відкриття антидемпінгового розслідування використовується індійськими виробниками та стимулюється державними органами країни перебування для припинення надходження в країну відносно дешевого імпорту.	Розпочате 05 червня 2015 року індійською стороною антидемпінгове розслідування проти України стосовно експорту в Індію нітрату натрію (код ТНЗЕД 31025000) походженням або експортованого з країн Європейського Союзу, Китаю, України та Південної Кореї призвело до накладення мита на

<p>Він також застосовується у тих випадках, коли ціни на імпортовану продукцію більші, ніж середньосвітові, але нижчі за внутрішні індійські ціни.</p> <p>Однак, навіть у випадку усунення іноземних конкурентів та створення сприятливих умов для індійської промисловості, внутрішнє виробництво продукції не покриває потреб внутрішнього ринку та змушує імпортерів знаходити інші шляхи для задоволення своїх потреб.</p>	<p>українську продукцію та, відповідно, до втрати певного сегменту індійського ринку для українських виробників – підприємств «Азот» (м. Северодонецьк)</p>
--	---

В Республіці Індія органом, що проводить розслідування з питань використання інструментів торговельного захисту, є Генеральний директорат з питань антидемпінгових і споріднених мит Департаменту комерції Міністерства торгівлі та промисловості Індії [35], а органом, що приймає рішення про порушення розслідувань, застосування заходів тощо, є Центральний Уряд країни. Процес антидемпінгового розслідування в Індії може розпочатися тільки за наявності письмового звернення – позову до Директорату від представників національної промисловості (індійський виробник товарів або група виробників). Індійські позивачі мають виробляти не менше 50% від загально індійського обсягу згаданої продукції. Існує також чимало інших умов, які слід виконати при поданні заявки про необхідність проведення антидемпінгового розслідування.

Зокрема, позивачеві необхідно довести, що демпінговий імпорт заподіює значну матеріальну шкоду або здатен потенційно завдати матеріальної шкоди індійській промисловості. Слід представити докази того, що демпінговий імпорт призводить до падіння внутрішньої ціни на той чи інший товар, має негативний вплив на індійську економіку, призводить до втрати ринків збуту продукції, скорочення доходів індійських виробників тощо.

Належним чином підготовлену заявку розглядає Уповноважена Особа, якою, на попередньому етапі, як правило, виступає керівник Директорату з питань антидемпінгових і споріднених мит Міністерства торгівлі та промисловості Індії. Перед тим, як прийняти рішення про доцільність проведення антидемпінгового розслідування, Уповноважена Особа проводить відповідні консультації з Міністерством закордонних справ, Міністерством фінансів, іншими міністерствами та відомствами Індії.

Роль індійського зовнішньополітичного відомства з цього питання досить вагома, оскільки з урахуванням зовнішньополітичної ситуації, стану розвитку політичних і торговельно-економічних відносин Індії з окремими країнами МЗС Індії може рекомендувати не розпочинати антидемпінгове

розслідування стосовно товарів, які виробляє одна країна, водночас погодившись щодо проведення такого розслідування відносно товарів, які виробляє та постачає в Індію інша країна.

Розслідування може бути завершено достроково в разі: надходження про це письмового прохання позивача; відсутності достатньої кількості доказів заподіяння матеріальної шкоди індійській економіці; якщо маржа становить менше 2% експортної ціни; якщо обсяг демпінгового імпорту менше, ніж 3% загального імпорту подібної продукції або обсяг демпінгового імпорту в цілому з усіх країн менше 7% всього експорту. Також можливе укладання відповідної Угоди між країнами-сторонами процесу щодо регулювання ціни на експортовану продукцію (price undertakings).

Далі розглянемо інформацію щодо практики антидемпінгових розслідувань в Республіці Корея (табл. 2.11).

В Республіці Корея органом, що проводить розслідування і водночас приймає рішення про порушення розслідувань, застосування заходів тощо, є Корейська торгова комісія (Korea Trade Comission). Вона відповідає за реалізацію торговельного захисту і такі заходи, як антидемпінгові та компенсаційні мита, розслідування несумлінної торгової практики [13].

У Кореї будь-які національні виробники аналогічного імпортованому товару можуть подавати заявку на антидемпінгове розслідування. Кількість вітчизняних виробників, які висловлюють згоду, повинно перевищувати 25% від загальної кількості виробників

Таблиця 2.11

Особливості застосування інструментів антидемпінгового захисту в Республіці Корея [35]

Специфічні особливості системи захисту на внутрішньому та зовнішньому ринках	Потенційні можливості, загрози та виклики для вітчизняних товаровиробників та експортерів
<p>До спеціальних захисних заходів відносяться антидемпінгові мита. Відповідно до положень Закону про митні формальності, міністр фінансів і економіки Республіки Корея може за результатами проведення відповідних розслідувань прийняти рішення про застосування наступних митних тарифів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «компенсаційних» тарифів для захисту національних виробників від імпорту продукції, виробництво якої дотувалося; – «каральних» тарифів, які застосовуються до імпорту продукції з країн, що утискують торговельні інтереси Республіки Корея, в межах завданих ними збитків; – «екстрених» тарифів, які застосовуються у випадку заподіяння шкоди або загрози його нанесення національним виробникам у результаті різкого зростання імпорту конкретних продуктів (застосовувалися щодо часнику тертого, часнику замороженого й часнику, обробленого в оцтовій кислоті); 	<p>Завершилася дія попереднього антидемпінгового мита, введеного в рамках проведеного розслідування щодо поставок з України феросилікомарганцю, повідомляється в оприлюдненій інформаційній довідці Міністерства економічного розвитку і торгівлі.</p> <p>За даними міністерства, введено Південною Кореєю з 31 травня 2017 року, в межах розслідування, попереднє антидемпінгове мито в розмірі 22,83%, припинило свою дію 29 листопада поточного року.</p> <p>При цьому уточнюється, що антидемпінгове розслідування</p>

<p>– «спеціальних екстрених» тарифів на продукцію сільського господарства, лісгоспу та тваринництва, які застосовуються для захисту національних виробників даних видів продукції від шкоди внаслідок значного зростання імпорту даної продукції або значного зниження імпорتنих цін на дану продукцію;</p> <p>– «квотованих» тарифів, що застосовуються для стимулювання імпорту певних найменувань продукції в цілях розвитку галузей національної промисловості, стабілізації внутрішніх цін і т.д., при яких у межах установленої квоти імпортована продукція обкладається нульовою або зниженою митною ставкою, а в разі її перевищення застосовується більш висока тарифна ставка.</p>	<p>порушено 7 грудня 2016 року, орієнтовний термін завершення розслідування – грудень поточного року.</p>
--	---

Організації виробників (асоціація, товариство та ін., організовані вітчизняними виробниками), міністр відповідного міністерства, відповідальний за відповідну галузь, можуть подавати заявку на антидемпінгове розслідування. Той, хто хоче подати заявку на антидемпінгове розслідування, повинен заповнити необхідну форму заяви, а потім подати її на розгляд комісії Корейської Торгової Комісії з доказами матеріальної шкоди, заподіяної імпортом.

Протягом 2 місяців після отримання заявки комісія повинна визначити, чи є необхідність ініціювати розслідування щодо антидемпінгового мита. Якщо рішення про початок розслідування прийнято, видається публічне повідомлення, яке містить наступне: назва товару та аналог товару в країні; діапазон вітчизняної промисловості, яка виробляє аналогічний товар; поставка товару в країну і постачальник товару.

Розглянемо специфіку використання інструментів торговельного захисту в Австралії (табл. 2.12).

Австралійський Міжнародний Торгівельний Форум (ITRF) об'єднує представників австралійських виробників, імпортерів, профспілок та співпрацює з відповідними урядовими відомствами. ITRF забезпечує на високому рівні послуги зі стратегічного консалтингу, зворотний зв'язок з урядом, здійснення й моніторинг важливих і проведених реформ в антидемпінговій системі Австралії.

Члени ITRF призначаються міністром. Склад ITRF відображає широкі інтереси і питання австралійських виробників, імпортерів, представників переробної промисловості, галузевих асоціацій та профспілок.

Таблиця 2.12

Особливості застосування інструментів антидемпінгового захисту в Австралії

<p>Специфічні особливості системи захисту на внутрішньому та зовнішньому ринках</p>	<p>Потенційні можливості, загрози та виклики для вітчизняних товаровиробників та експортерів</p>
---	--

<p>У серпні 2011 року після оголошення антидемпінгової системної політики Урядом Австралії був створений Міжнародний Торгівельний Форум (The International Trade Remedies Forum – ITRF).</p>	<p>Антидемпінгова та компенсаційна системи в Австралії покликані відобразити Угоду СОТ. Проте, відповідно до Митного Закону 1901, австралійський уряд не має права здійснювати свої повні права в рамках СОТ.</p> <p>Закон про митницю продовжує виключати певні форми підтримки сільськогосподарської продукції з компенсаційних заходів, а також цілий ряд субсидій для несільськогосподарських товарів (дослідження і розробки, екологічні дослідження, субсидії для регіонів, які в економічно невігідному становищі). Тому Митний Закон не відображає повний спектр торговельного захисту, передбаченого в законодавстві СОТ.</p> <p>Як наслідок, потенційна кількість можливих компенсаційних виплат зменшується; зростає ймовірність того, що визначення збитків занижується (позаяк не всі субсидії були прийняті до уваги); вплив субсидованого імпорту на вітчизняну промисловість є потенційно слабкішим (знову ж, так як не всі субсидії були взяті до уваги).</p> <p>Навіть там, де заходи запроваджуються, антидемпінгова ставка може бути нижче, ніж було б в іншому випадку (тобто якщо б усі вигоди були виключені з розрахунку повної суми субсидії). Австралійські виробники не отримують повний захист, що надається системою СОТ як підтримка проти субсидованого імпорту.</p>
--	---

В табл. 2.13 наведено дані щодо практики антидемпінгової діяльності в Королівстві Таїланд.

В Таїланді органами, що приймають рішення про порушення антидемпінгових та інших розслідувань, є Комітет з питань захисних заходів (Committee on Safeguard Measures) і Комітет з питань демпінгу та субсидій (Committee of Dumping and Subsidy), а органом, що приймає рішення про застосування захисних заходів, є Департамент зовнішньої торгівлі (далі – ДЗТ) Міністерства комерції Таїланду (The Department of Foreign Trade of the Ministry of Commerce).

Органом, що проводить відповідні розслідування, також є ДЗТ Міністерства комерції Таїланду, а саме нижченаведені підрозділи Департаменту, залежно від характеру розслідування та згідно з розподілом обов'язків: Адміністративне бюро імпорту (Bureau of Import Administration); Бюро торговельних заходів (Bureau of Trade Measures); Бюро торговельних інтересів і засобів захисту (Bureau of Trade Interests and Remedies) [36].

Таблиця 2.13

Особливості застосування інструментів антидемпінгового захисту

в Королівстві Таїланд [35]

<p>Специфічні особливості системи захисту на внутрішньому та зовнішньому ринках</p>	<p>Потенційні можливості, загрози та виклики для вітчизняних товаровиробників та експортерів</p>
<p>1. Одностороннє або багатостороннє зниження обсягів експорту певних товарів</p>	<p>Основним викликом для вітчизняних товаровиробників є поступове зниження постачання</p>

<p>для збереження рівня цін на зовнішніх ринках.</p> <p>2. Зниження експортних податків для стимулювання експорту певних товарів.</p> <p>3. Тимчасове звільнення від ПДВ імпортерів окремих видів сировини для стимулювання експорту.</p> <p>4. Підвищення субсидій виробникам певної продукції для стимулювання експорту.</p> <p>6. Надання податкових преференцій певним імпортерам, які рівночасно є потужними інвесторами в економіку країни.</p>	<p>неблагородних металів та виробів з них до Таїланду, яке спостерігається, починаючи з 2012 р., коли Уряд Таїланду надав Японії як найбільшому інвесторові у тайську економіку тимчасові преференції на експорт чорних металів, зокрема, прокатної сталі для використання в автомобільній промисловості. У результаті конкурентоспроможність продукції як з України, так і з КНР, Індії, РФ, Казахстану, Малайзії, Південної Кореї, Тайваню різко знизилася.</p> <p>До того ж, протягом останніх років Таїланд налагодив власне виробництво сталі, що викликало зниження її імпорту.</p> <p>Не сприяє вітчизняному експортові й те, що Таїланд активно запроваджує протекціоністські заходи, зокрема, антидемпінгові мита.</p> <p>Утім, існують реальні можливості щодо збільшення обсягів вітчизняного експорту до Таїланду за рахунок продукції аграрної сфери, зокрема, зернових, бобових та олійних, а також за рахунок збільшення й розширення номенклатури експорту машин, механізмів, обладнання, тобто продукції з високою доданою вартістю, а також продукції хімічної промисловості.</p>
---	---

У порівнянні з антидемпінговими законами та практикою деяких країн-членів СОТ регіону Південно-Східної Азії, антидемпінгове законодавство Таїланду достатньою мірою відповідає вимогам СОТ. Відповідно до вимог Угоди СОТ, антидемпінгове законодавство Таїланду вимагає, що для запровадження антидемпінгового мита мають бути зроблені два основних висновки. По-перше: повинно бути визначено, що імпорт в країну відповідного товару здійснено за демпінговими цінами. По-друге: має бути визначено, що імпорт цього товару став причиною матеріальної шкоди або є загрозою чи перешкодою для розвитку вітчизняної промисловості, що виробляє подібний продукт.

Антидемпінгові розслідування ініціюються й проводяться на підставі антидемпінгової петиції, поданої суб'єктами вітчизняної промисловості або профільними державними органами, що мають право самостійного ініціювання розслідування. Департамент зовнішньої торгівлі Міністерства комерції Таїланду (ДЗТ) готує звіти з фактичними та правовими висновками на підставі своїх розслідувань і представляє їх на розгляд Комітету з питань захисних заходів чи Комітету з питань демпінгу та субсидій для подальшого опрацювання й прийняття остаточного рішення. Члени Комітетів призначаються з числа керівного складу Міністерства фінансів, Міністерства закордонних справ, Міністерства промисловості та Міністерства комерції. Комітети несуть повну відповідальність за визнання факту демпінгу й шкоди і

мають право прийняти, відкинути або частково врахувати висновки та рекомендації ДЗТ.

Однак, у Таїланді наразі відсутній незалежний апеляційний орган, що має бути створений відповідно до Угоди СОТ, у якому можна оскаржувати рішення Комітетів. Теоретично рішення Комітетів може бути оскаржено у таких судових органах Таїланду, як Суд з питань міжнародної торгівлі або Суд з питань інтелектуальної власності, але на практиці ці органи дуже часто не можуть об'єктивно розглядати справи через відсутність спеціальних знань у сфері застосування антидемпінгових заходів.

При розробці тайського національного антидемпінгового законодавства використовувалося як антидемпінгове законодавство США, так і законодавство ЄС. Утім, тайські визначення демпінгу є скоріш перспективними, як у ЄС, аніж ретроспективними, як в американській моделі. Таким чином, у Таїланді, як і в ЄС, антидемпінгові мита вводяться при ввезенні, що є відносно простим адміністративним процесом. ДЗТ проводить своє розслідування щодо минулих імпорتنих цін, Комітети оприлюднюють повідомлення про запровадження антидемпінгового мита, розрахованого у відповідності до історії імпорتنих цін. Хоча ця процедура не може гарантувати повністю справедливого результату, проте вимагає, щоб експортери підняли ціни, щоб запобігти демпінгу.

Тайське антидемпінгове законодавство також більш схоже на модель ЄС у тому, що, на відміну від американської моделі, воно дозволяє встановлювати розмір антидемпінгового мита менший, аніж демпінгова маржа, розрахована в порівнянні з нормальною експортною ціною.

Висновки до розділу 2

Отже, очевидною є необхідність удосконалення вітчизняного механізму застосування антидемпінгових заходів з метою підвищення ефективності захисту інтересів українських експортерів на зовнішніх та внутрішніх ринках. Для активізації використання можливостей, що надаються даним видом заходів захисту внутрішнього ринку, на наш погляд, необхідно імплементувати окремі аспекти практики антидемпінгової торгівельних-партнерів України.

Таким чином, дослідивши практичні аспекти реалізації антидемпінгової політики в Україні та світі можна зробити такі висновки.

1. Протягом останнього десятиліття від 150 до 250 антидемпінгових справ було подано до СОТ щорічно. Однак, кількість антидемпінгових справ, поданих до СОТ, збільшилася в 2017 році. Станом на 2020 р. було

запроваджено 300 антидемпінгових розслідувань у всьому світі.

2. Станом на 2020 рік реалізовувалось більше 1500 антидемпінгових заходів. Як розвинуті, так і країни, що розвиваються використовують заходів захисту торгівлі. Тим не менш, країни, що розвиваються стали більш активними користувачами торгівельних заходів захисту.

3. Найбільша кількість антидемпінгових заходів була застосована до Китаю – найбільшого світового експортера (1217 або 23,2% всіх заходів у світ), друге місце зі значним відривом посідає Південна Корея (398), третє – Тайвань (285). Найбільш активною країною у захисті внутрішнього ринку від іноземних виробників є Індія (839 ініційованих розслідувань), на другому місці найбільший світовий імпортер – США (606), на третьому – ЄС (493).

4. При розгляді динаміки зовнішньої торгівлі нашої країни товарами та послугами можна зазначити, що проблемним питанням України в процесі входження у світове господарство є нераціональна структура економіки, а отже, малоперспективна модель міжнародної спеціалізації. Це пов'язано з тим, що Україна експортує на міжнародні ринки товари, які здебільшого мають низький ступінь переробки (товари агропромислового комплексу та харчової промисловості, руди, метали, передусім чорні, продукція хімічної промисловості тощо). Саме за цими товарами, а саме рудою, металами, продукцією хімічної промисловості, країни світу і застосовують до України антидемпінгові заходи.

5. Протягом останніх 10 років щодо української продукції щорічно ініціювалось до 4 антидемпінгових розслідувань (в 2015 р. не було жодного). Проте в 2020 р. кількість таких розслідувань збільшилась до 7, що ми пов'язуємо із загостренням відносин з Російською Федерацією та Євразійським Економічним Союзом внаслідок набуття чинності з 1.01.2016 р. Угоди про зону вільної торгівлі України та ЄС.

6. За досліджуваний період найбільше випадків ініціювання розслідувань було зареєстровано у 2012 р. (7) та у 2015 р. (6). Очевидно, такий показник у 2012 р. був зумовлений дією декількох чинників, зокрема настанням світової економічної кризи, що змусила експортерів шукати способи утримання позицій на ринку, та лібералізацією торгових режимів з боку України у зв'язку зі вступом у СОТ.

7. Згідно з наведеними в магістерській роботі даними, найбільше випадків ініціювання розслідувань було по відношенню до Росії – 14, Китаю – 9 та Білорусі – 7 випадків за досліджуваний період. На основі даних можна зробити висновок, що Україна ініціює найбільше антидемпінгових розслідувань по

відношенню до країн пострадянського простору та Китаю, що займає друге місце з імпорту продукції в Україну після Російської Федерації.

8. Найбільше розслідувань в Україні було ініційовано в секторах: «Виробництво каменю, штукатурки та керамічної продукції» (10); «Продукція хімічної та суміжних галузей» (9).

9. Основними перешкодами на шляху активізації роботи із захисту внутрішнього ринку від демпінгового імпорту є: значні обсяги нелегального ввезення товарів на митну територію України; низька активність вітчизняних товаровиробників і галузевих асоціацій в оскарженні недобросовісного імпорту, недостатня їх взаємодія з урядовими структурами у відпрацюванні порушених розслідувань; недоступність митної статистики для вітчизняних товаровиробників.

10. По активності застосування антидемпінгових заходів Україна має дуже низький показник, на основі чого можна сказати, що українській державі необхідно удосконалювати механізм застосування антидемпінгових заходів, створення інтегрованих інформаційно-аналітичних центрів в системі органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні дасть можливість товаровиробнику заздалегідь прогнозувати подальшу свою поведінку як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ АНТИДЕМПІНГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

3.1. Стратегічні напрями активізації міжнародної торгівлі та прогнозування їх впливу на макроекономічні показники України

На сьогоднішній день перед Україною постає завдання щодо забезпечення активної підтримки та створення максимально сприятливих умов для реалізації вітчизняного експортного потенціалу з метою подолання кризових явищ зовнішньоторговельної сфери національної економіки. Стратегічні цілі активізації міжнародної торгівлі держави полягають насамперед у тому, щоб: розвинути експортний потенціал, виходячи з таких орієнтирів міжнародної спеціалізації національної економіки, які органічно поєднувалися б із вигідними для країни напрямами структурних змін в економіці; перебудувати структуру експорту, наблизивши її до пропорцій, властивих розвиненим країнам світу; надати пріоритет секторам, які визначають майбутнє світової економіки.

Відтак експортна стратегія України має торкатися не тільки питань власне торгівлі, а й ширшого кола економічних проблем, адже динаміка та структура експорту визначається тенденціями розвитку національної економіки та процесами, які відбуваються у світовому господарстві. Розробка якісної експортної стратегії полягає в тому, що вона дозволить:

- перейти від окремих дій до розробки, формування та «запуску» повноцінної політики сприяння експорту як неперервного процесу;
- визначити регуляторні орієнтири для бізнесу шляхом забезпечення передбачуваності та прозорості торговельної політики, що сприятиме конструктивному впливу на очікування підприємців щодо її змін;
- забезпечити узгодження та координацію дій ЦОВВ, інших урядових інституцій, які займаються виробленням торговельної політики (зокрема в частині експорту) та політикою в суміжних з торгівлею сферах;
- забезпечити спадковість та послідовність політики щодо експорту в середньостроковому та довгостроковому плані;
- сприяти структурованому діалогу влади й бізнесу з питань розвитку торгівлі загалом та експорту зокрема.
- визначити систему принципів, на основі яких мають будуватися відповідні урядові рішення та оцінюватися політика щодо експорту;

– визначити національні пріоритети у сфері експорту з тим, щоб ефективно використати кошти міжнародної технічної допомоги в його розвитку.

Безперспективним є продовження нинішньої політики, за якої збільшення експорту відбувається внаслідок «виштовхування» за кордон продукції, що не має збуту на внутрішньому ринку (через обмежений платоспроможний попит), – тим більше, коли це автоматично призводить до зростання імпорту енергоресурсів. Стратегічні напрями зовнішньоторговельної сфери національної економіки мають визначатися з урахуванням таких складових:

– більш активне застосування політичних, дипломатичних та інших інструментів подолання бар'єрів на шляху виходу українських експортерів на іноземні товарні ринки;

– протидія дискримінаційним заходам з боку торговельних партнерів України шляхом удосконалення нормативно-правової бази і механізмів надання консультаційної, інформаційної, юридичної та іншої державної підтримки експортерам.

В межах розгляду можливих варіантів активізації міжнародної торгівлі України нами пропонуються наступні стратегічні напрями активізації.

1. Імплементация Україною положень Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі, зокрема скорочення терміну здійснення експортно-імпортних операцій. Потребує зусиль з боку України, не вимагає додаткової взаємодії з країнами-торговельними партнерами; підлягає значній формалізації щодо реалізації технічної складової сценарію.

Надзвичайним прогресом у розвитку світової торгівлі стало прийняття 27 листопада 2014 року нової багатосторонньої Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі (УСПТ). Згідно з визначенням Європейської економічної комісії ООН (ЄЕК ООН), спрощення процедур торгівлі – це: «спрощення, стандартизація і гармонізація процедур і супутніх інформаційних потоків, необхідних для руху товарів від продавця до покупця та для здійснення оплати» [45]. До цього необхідно додати й автоматизацію торгових процедур і потоків інформації, що набуває все більшого значення. Тобто УСПТ спрямована саме на створення сприятливих передумов для здійснення експортно-імпортних операцій у максимально стислі терміни та зручний спосіб. Також очікується, що торгові витрати скоряться більш ніж на 14% у країнах з низьким рівнем доходу й більш ніж на 13% у країнах з доходом вище середнього шляхом оптимізації процесу проходження торгових потоків через кордон.

Важливість прийнятої угоди також полягає в тому, що це перший багатосторонній документ СОТ, прийнятий після створення організації 1995 р.

Переважна більшість положень УСПТ стосується спрощення митних процедур (зокрема документарних і торговельних). Нинішні прикордонні процедури можуть включати багато кроків. Вони широко варіюються залежно від країн-імпортерів й експортерів. Наприклад, 2014 року ці процедури включали: для експорту – 2-11 документів, узгодження займало 6-86 днів; для імпорту – 2-17 документів, 4-130 днів відповідно [46]. Але саме ця угода встановлює ряд заходів для прискорення процесу переміщення товарів через кордон із використанням найкращих світових практик.

Необхідно звернути увагу на принципові переваги, які надає Угода СОТ про спрощення процедур торгівлі як багатостороння домовленість, що передбачає спільний рух більшості країн світу до скорочення трансакційних витрат. На перший погляд, потенційні позитивні зрушення від реформ, направлених на скорочення пов'язаних з міжнародною торгівлею витрат, уже давно повинні були стимулювати окремі країни спрощувати процедури зовнішньої торгівлі в односторонньому порядку або в рамках двосторонніх угод про вільну торгівлю. І хоча це частково відповідає дійсності, однак спільна організація цього процесу на глобальному рівні значно збільшує ефективність та мінімізує можливі ризики таких реформ.

Для з'ясування основних інструментів імплементації напрямів удосконалення зовнішньоторговельної політики України (входження до глобальних ланцюгів доданої вартості, укладання угод про вільну торгівлю, виконання Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі та Угоди СОТ про державні закупівлі) розглянемо першочергові заходи, необхідні для досягнення політикою високого рівня ефективності за кожним із напрямів.

Концепція GVC (Global Value Added Chains) передбачає проведення державою зовнішньоекономічної політики, спрямованої на створення максимально сприятливих умов для виходу вітчизняних товарів з високою доданою вартістю (проміжної продукції та високотехнологічних товарів) на міжнародні ринки. В умовах сировинно-орієнтованої економіки країни це зумовлює необхідність регулювання експорту сировини.

Що стосується більш ефективного використання можливостей, які відкриває укладання угод про вільну торгівлю, то тут важливо продовжувати роботу щодо вдосконалення процедури визначення економічних ефектів (зокрема перспектив та загроз від укладення цих угод), для аргументації позиції України на переговорах, а також формування стратегій розвитку торговельно-

економічного співробітництва. Особливої уваги заслуговує і питання щодо підготовки вузькоспеціалізованих фахівців для адміністрування процесу імплементації угод про вільну торгівлю та розвитку торговельно-економічного й інвестиційного співробітництва за преференційним торговельним режимом. Це питання є актуальним як для державного, так і приватного сектору економіки, оскільки від рівня підготовки спеціалістів з питань міжнародної торгівлі залежить загальний її розвиток.

Для максимального використання переваг УСПТ уряду України слід невідкладно вжити низку таких заходів:

- пришвидшити процес прийняття та введення в дію положень УСПТ;
- якнайшвидше опублікувати офіційний переклад УСПТ українською мовою;
- включити імплементацію УСПТ до числа першочергових пріоритетів власної економічної політики;
- посилити співпрацю й кооперацію між державними органами та приватним сектором у питаннях здійснення торговельних операцій, при цьому звернути увагу на діяльність при органах державної влади громадських рад;
- відповідно до положень статті 23 УСПТ прискорити формування національного комітету з питань сприяння торгівлі, розглянувши можливість встановлення органу державної влади, котрий би виконував роль регулюючої установи в новоствореному національному комітеті;
- переглянути термінологію, яка використовується щодо процедур торгівлі в вітчизняному законодавстві, для більш точного узгодження визначень понять з міжнародно-визнаними нормами та практикою;
- ужити заходів з удосконалення процедури розробки та схвалення підзаконних нормативних актів у сфері регулювання торгівлі для забезпечення її прозорості та ефективності;
- пришвидшити запровадження документообігу в електронному форматі та забезпечити створення єдиного інформаційного порталу для публікації відомостей та новин з митних і торговельних питань (відповідно до положень статті 1 УСПТ – частин 1 та 2), використовуючи можливості та переваги державно-приватного партнерства;
- реформувати законодавство, що стосується зовнішньої торгівлі з метою покращення та спрощення системи оскарження рішень органів Державної фіскальної служби, щоб забезпечити єдиний підхід до практики застосування нормативних актів у сфері державного регулювання торгівлі (відповідно до виконання Україною положень статті 4 УСПТ);

– посилити та сприяти міжнародному співробітництву органів Державної фіскальної служби та інших державних органів, що здійснюють регуляторні дії у сфері торгівлі з митними та регуляторними органами інших держав (для дотримання виконання Україною положень статті 8 УСПТ).

У процесі приєднання України до Угоди СОТ про державні закупівлі ми рекомендуємо урядові й бізнесу врахувати такі умови:

– визначення пріоритетних галузей та видів економічної діяльності України для участі в міжнародних державних закупівлях. Для цього потрібно змінити вітчизняне законодавство таким чином, щоб воно не лише було адаптоване до міжнародних стандартів, а й максимально враховувало національні інтереси;

– вивчення міжнародного ринку державних закупівель і механізмів залучення українських компаній до закордонних тендерів;

– запровадження системи електронних закупівель в Україні. Їх переваги: оптимізація процедур закупівель, підвищення рівня прозорості й відкритості цього процесу, створення додаткових умов для подолання корупції у сфері держзакупівель;

– вивчення кращих світових практик організації міжнародних тендерів;

– навчання учасників та сприяння запровадження консультацій щодо виходу вітчизняного бізнесу на міжнародні ринки державних закупівель;

– започаткування ділової співпраці, зокрема з міжнародними донорами, бізнес-школами, консалтинговими організаціями стосовно допомоги виходу вітчизняного бізнесу на міжнародні ринки державних закупівель.

З огляду на зазначені механізми вдосконалення сучасної зовнішньоторговельної сфери національної економіки за ключовими напрямками, стає очевидним, що їх імплементація потребує насамперед створення державою належного інформаційного простору задля підвищення рівня обізнаності бізнесу про вже існуючі та потенційні можливості, які відкриваються завдяки тим чи іншим механізмам. Це, своєї черги, потребує налагодження контактів між представниками бізнесу (B2B), між бізнесом та урядом (B2G), а також між різними урядовими відомствами та установами (G2G).

2. Спрощення процедур торгівлі на регіональному рівні в рамках країн ОЧЕС. Вимагає активізації міжнародної співпраці, формування відповідного інституційного середовища в рамках ОЧЕС, проведення переговорного процесу і укладання відповідних угод.

3. Гармонізація вітчизняних державних стандартів якості та безпеки

продукції з міжнародними за умови наскрізного впливу на усі сектори економіки України. Вимагає комплексних мір економіко-правового і техніко-технологічного характеру та перехідного періоду.

4. Лібералізація торгівлі промисловими товарами в країнах-членах ОЧЕС (скорочення ввізних мит до 0%).

Напрями активізації міжнародної обрані з урахуванням взаємодії України з країнами ОЧЕС (Організація Чорноморського Економічного Співробітництва), оскільки ОЧЕС на сьогодні виступає одним з найважливіших майданчиків розвитку торговельно-економічної співпраці для України, позаяк об'єднує найважливіші міжнародні інтеграційні угруповання, на які припадає понад чверть вітчизняного зовнішньоторговельного обороту. З позицій інтересів України ОЧЕС є важливим елементом розвитку довгострокової співпраці з Центральною Азією, Закавказзям, Близьким і Середнім Сходом.

На сучасному етапі існує низка міжнародних проектів, що використовують, удосконалюють існуючі моделі загальної рівноваги та розробляють нові бази даних «витрати-випуск» для дослідження у світовій практиці наслідків підписання зовнішньоторговельних угод. Найбільш поширеним та ефективним із них є ГТАР (Global Trade Analysis Project). Метою проекту є створення глобальної бази даних, яка дозволить кількісно оцінювати моделі світової торгівлі. Результати досліджень за допомогою ГТАР відповідають на питання: що буде при умові виконання заданих умов міжнародної торгівлі?

Проект ГТАР, як один з інструментів для моделі загальної рівноваги, координується центром аналізу світової торгівлі. У моделі використовуються таблиці міжгалузевого балансу окремих 120 країн для відображення міжгалузевих взаємодій між 57 секторами. За допомогою даної моделі, зокрема, була проведена оцінка наслідків для світової торгівлі угод, прийнятих СОТ у рамках Уругвайського раунду в 1995 році та наступних раундах.

Нині в базі даних ГТАР представлена докладна статистична інформація по 87 країнах [59, с. 207]. На додаток до бази даних була також розроблена модель загальної рівноваги, що дозволяє проведення аналізу різних торгових угод, які стосуються як окремих країн, так і цілих регіонів світу.

База даних ГТАР записує річні потоки товарів і послуг для всієї економіки світу за базовий рік. Вона складається з матриць двосторонньої торгівлі, транспорту й зв'язку, які поєднують окремі економічні бази даних країн і регіонів. Крім даних щодо таблиць «витрати-випуск», податків на торгівлю й товари, база також включає дані стосовно податків на доходи,

заощаджень, капітальних фондів, амортизації, кількості населення для кожної країни чи кожного регіону.

Структура моделі GTAP та алгоритм впливу на загальну рівновагу наведено на рис. 3.1.

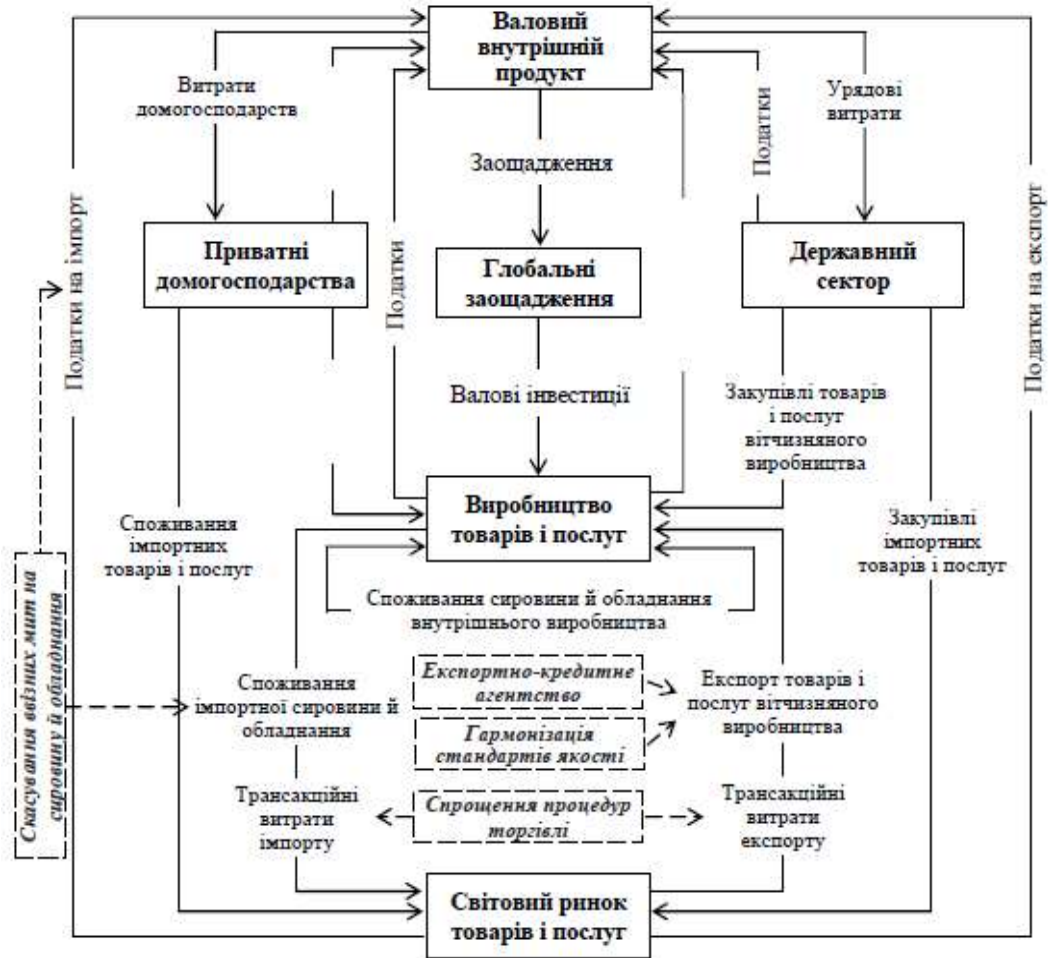

Рис. 3.1. Алгоритм впливу на основні макроекономічні показники моделі GTAP в умовах активізації міжнародної торгівлі України

Перевагою програмного забезпечення GTAP виступає також можливість здійснювати порівняльний аналіз ефективності розглянутих вище методів економіко-математичного моделювання, які використовують прикладні моделі загальної рівноваги й таблиці міжгалузевого балансу, за трьома основними критеріями: достовірність інформації: на скільки точними є отримані результати змінних та даних; тривалість обробки даних: за який час програма обчислить рівняння моделей та будуть готові результати; кількість факторів, які впливають на формування моделі.

Детальний ілюстрований опис моделі GTAP наведений у Додатку Б.

Відповідно до поставлених у кваліфікаційному дослідженні завдань, проведене економіко-математичне моделювання було направлено на визначення наслідків, обґрунтування необхідності і пріоритетності

застосування в Україні напрямів активізації міжнародної торгівлі для інтеграції у світове господарство в цілому та регіон Причорномор'я зокрема (рис. 3.2).

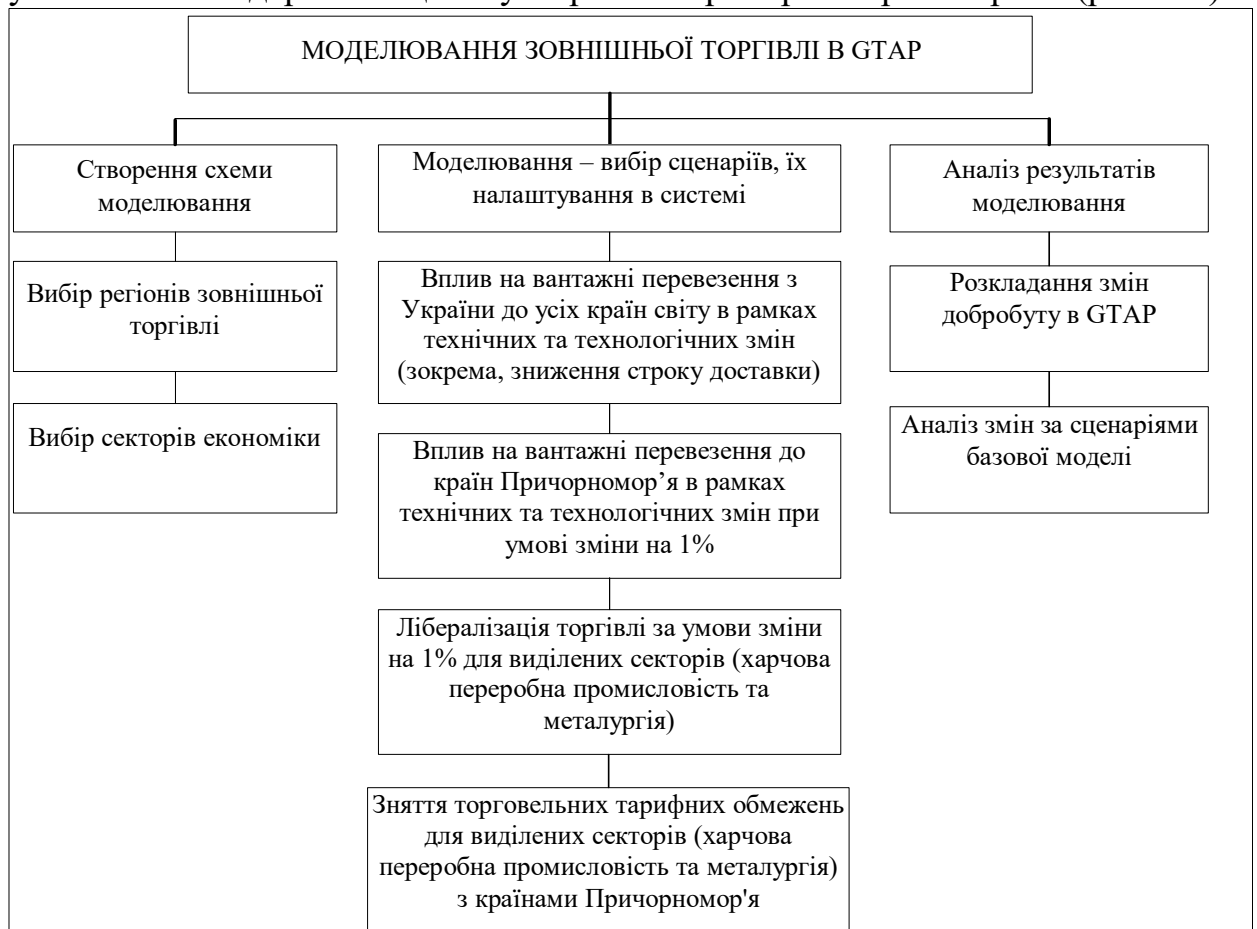

Рис. 3.2. Схема моделювання міжнародної торгівлі України в GTAP

За результатами моделювання вплив на ВВП за умовами сценаріїв 1 і 3 є найбільш позитивним, основний внесок спостерігається за третім сценарієм, який передбачає усунення технічних бар'єрів у торгівлі шляхом гармонізації стандартів якості і безпеки продукції (зростання на 1,14%). Перший сценарій – спрощення процедур торгівлі в рамках виконання відповідної Угоди СОТ – також матиме відчутний позитивний ефект щодо зростання економіки в цілому, ВВП збільшиться на 1,01% (рис. 3.3).

Сценарії 2 і 4 передбачають трансформацію торговельних режимів в рамках регіону ОЧЕС, що на сьогодні виступає одним з найважливіших майданчиків розвитку торговельно-економічної співпраці для України, позаяк об'єднує найважливіші міжнародні інтеграційні угруповання, на які припадає понад чверть вітчизняного зовнішньоторговельного обороту. З позицій інтересів України ОЧЕС є важливим елементом розвитку довгострокової співпраці з Центральною Азією, Закавказзям, Близьким і Середнім Сходом.

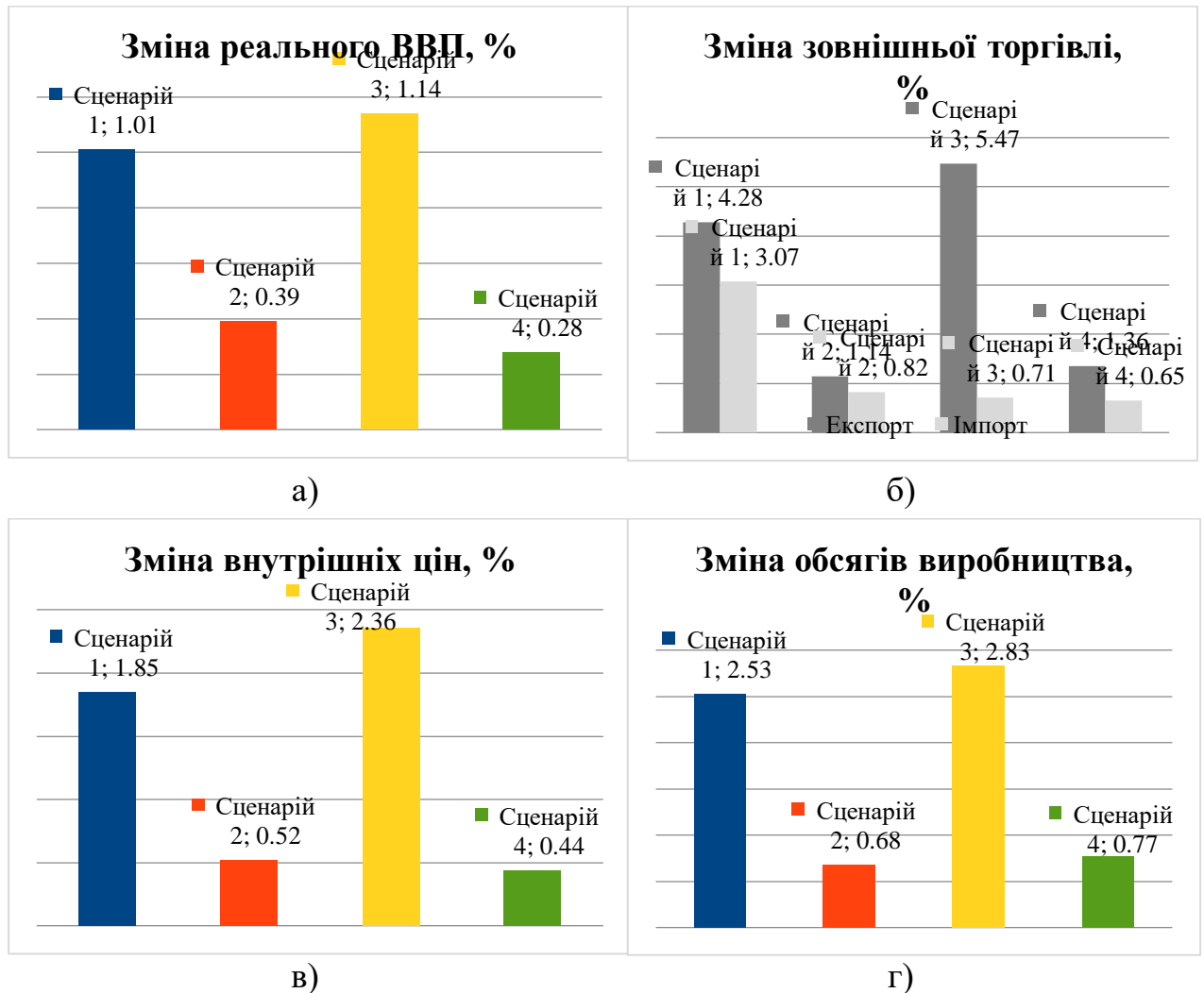

Рис. 3.3. Зміна основних макроекономічних показників за результатами моделювання

Розрахунки свідчать, що спрощення процедур торгівлі в рамках ОЧЕС матиме більший позитивний вплив на ВВП, ніж тарифна лібералізація (0,39 і 0,28% зростання відповідно). Найбільше зростання обсягів зовнішньої торгівлі очікується в разі усунення технічних бар'єрів у торгівлі (сценарій 3), зокрема експорт збільшиться на 5,47%, тоді як зростання імпорту буде незначним – близько 0,71%. Водночас імплементація Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі призведе до зростання експорту на 4,28%, імпорту – на 3,07%. Слід зазначити, що використана економіко-математична модель враховує лише екстраполяційне зростання обсягів торгівлі в умовах скорочення терміну здійснення експортно-імпортних операцій, тоді як на практиці цей ефект доповнюватиметься залученням нових суб'єктів господарювання до зовнішньоекономічної діяльності. З урахуванням усіх наведених чинників, зростання експорту становитиме близько 10%, про що було зазначено у другому розділі даного дослідження.

Що стосується динаміки внутрішніх цін, то за всіма сценаріями передбачається їх незначне зростання. Найбільше ціни зростуть за третім сценарієм (на 2,93%), оскільки перехід до нових стандартів якості передбачає додаткові витрати на переоснащення виробничих потужностей. На 1,85% зростуть ціни в умовах реалізації сценарію 1. В умовах відповідних змін у торговельній політиці на рівні ОЧЕС (сценарії 2 і 4) зростання цін буде незначним і коливатиметься в межах 0,44-0,52%.

Секторальна динаміка міжнародної торгівлі дозволяє простежити низку характерних особливостей кожного сценарію (табл. 3.1).

Так, в умовах імплементації Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі випереджаючими темпами зростатиме експорт м'ясної продукції (8,22%), мінеральних ресурсів (6,73%), а також послуг. Найменшою мірою реалізація першого сценарію вплине на сектор важкої промисловості (зростання експорту на 1,57%) та легкої промисловості (2,48%), чорних металів (3,76%).

Таблиця 3.1

Зміни в зовнішній торгівлі України за галузями виробництва відповідно до результатів моделювання, %

Сектори	Сценарій 1		Сценарій 2		Сценарій 3		Сценарій 4	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
Зернові та інші культури	3,19	4,04	1,27	0,74	4,18	0,19	0,75	0,07
Худоба та м'ясні продукти	8,22	1,68	2,27	1,06	6,76	1,00	1,50	0,68
Мінеральні ресурси	6,73	2,14	0,74	0,28	1,67	0,00	0,55	0,29
Готові харчові продукти	4,01	4,33	1,47	0,77	4,10	0,68	1,00	0,49
Текстиль та одяг	4,87	1,79	1,70	0,32	6,46	0,25	0,56	0,55
Легка промисловість	2,48	1,46	0,47	1,17	5,37	1,61	1,09	1,00
Важка промисловість	1,57	4,22	0,51	0,76	3,30	0,91	0,59	0,71
Чорні метали	3,76	1,01	1,43	0,14	4,36	-0,37	1,44	0,61
Вироби з металу	4,44	1,03	1,51	0,18	5,63	-0,29	1,42	0,72
Будівельні послуги	8,22	4,33	1,75	0,85	7,42	4,19	1,46	2,32
Транспорт і зв'язок	6,47	4,54	1,92	0,70	4,64	1,13	0,89	0,76
Інші послуги	9,25	5,14	1,34	0,82	8,59	1,35	1,57	0,84

В умовах спрощення процедур торгівлі на рівні ОЧЕС (сценарій 2) експорт зростатиме насамперед для м'ясної продукції (2,27%), одягу і текстилю (1,7%), готових харчових продуктів (1,47%). Імпорт зростатиме за такими

товарними групами як легка промисловість (1,17%), м'ясна продукція (1,06%), важка промисловість (0,76%).

Позитивним аспектом третього сценарію є випереджаюче зростання експорту продукції обробних галузей та сектору послуг, тоді як експорт сировинної мінеральної продукції зростатиме найменшими темпами (1,67%). Найбільші темпи зростання демонструють м'ясна продукція (6,76%), текстиль та одяг (6,46%), вироби з металу (5,63%). В імпорті спостерігається падіння обсягів ввезення чорних металів (-0,37%) і виробів з металів (-0,29%). Стрімко зростає лише імпорт будівельних послуг – на 4,19%.

Сценарій 4 також демонструє зростання експорту насамперед за промисловими секторами: чорні метали (1,44%), вироби з металів (1,42%), будівництво (1,46%). Водночас найменшими темпами зростатимуть поставки закордон продукції важкої промисловості (0,59%) та мінеральні ресурси (0,55%). Вочевидь, це обумовлюється тим, що ціновий чинник для продукції важкого машинобудування є другорядним, а щодо мінеральної продукції більшість ставок ввізних мит усіх країн ОЧЕС уже перебувають на нульовому рівні.

Зміни в обсягах промислового виробництва мають додатній тренд для усіх сценаріїв і віддзеркалюють динаміку ВВП. Найбільший позитивний вплив для виробництва спостерігається при гармонізації існуючих державних стандартів якості та безпеки продукції з міжнародними за умови наскрізного впливу на усі сектори економіки України.

В роботі кількісно визначено потенційний вплив передових вищезазначених регуляторних та інституціональних механізмів досягнення цілей реформування вітчизняної зовнішньоторговельної політики, на яких будувались сценарні умови моделювання. Економіко-математичне моделювання в системі GTAP спрямоване на визначення наслідків, обґрунтування необхідності й пріоритетності застосування стратегічних напрямів активізації міжнародної торгівлі України.

За результатами моделювання встановлено, що скасування ввізних мит чинить незначний позитивний вплив на зростання загального добробуту в Україні. Це стосується як мит на інноваційне обладнання, так і на сировину. Спрощення доступу до іноземного інноваційного обладнання через скасування імпорتنних мит на нього сприятиме зростанню вітчизняного ВВП на 0,28%, а виробництва на 0,77%. При цьому імпорт загалом також зростатиме незначними темпами – на 0,65%. Але, значення цих факторів разом із прийняттям державних рішень щодо відтермінування сплати ПДВ важко

переоцінити в рамках реіндустріалізації національної економіки.

Шляхи й напрямки формування інноваційної моделі співпраці України в Чорноморському економічному регіоні повністю збігаються з основними напрямками об'єктивних процесів модернізації суспільств в умовах глобалізації. Проте інтереси й завдання країн ОЧЕС різні й залежать від їх соціально-політичних й економічних особливостей. Кожна країна дбає про розвиток своїх прибережних зон та інфраструктури власного сектору економіки. Тому й Україна повинна максимально сконцентруватися на своїх інтересах й, долаючи перешкоди, міцно закріпити свою провідну роль.

Як одна з найбільших держав серед учасників Чорноморського економічного співробітництва (з позиції потенційних економічних можливостей) Україна повинна активно розробляти й пропонувати великомасштабні проекти, реалізація яких мала б не тільки національне значення, але й загальноєвропейське, і впливала б на потрібні для України зміни європейського економіко-правового клімату. Наприклад, на сьогоднішній день правова база участі України в ОЧЕС спирається всього лише на чотири документи.

Ураховуючи значний транзитний потенціал Чорноморського регіону (перспективи інтенсивного розвитку транспортно-енергетичних комунікацій і відповідної інфраструктури, що об'єднає Європу й Азію), для української політики доцільно вже зараз удосконалити законодавство про транзит вантажів транспортними коридорами, урахувавши їх модернізацію, реальне оновлення морського, залізничного й автомобільного транспорту, розвиток портів, об'єктів промислового виробництва транспортних засобів.

3.2. Організаційно-правове забезпечення реалізації антидемпінгової політики в умовах лібералізації міжнародної торгівлі

З урахуванням результатів дослідження проведеного у другому розділі магістерської роботи, очевидною є необхідність удосконалення вітчизняного механізму застосування антидемпінгових заходів з метою підвищення ефективності захисту інтересів українських експортерів на зовнішніх та внутрішніх ринках. І якщо на застосування антидемпінгових заходів проти української продукції вплив української сторони є мінімальним, то для активізації використання можливостей, що надаються даним видом захисту внутрішнього ринку, на наш погляд, необхідно реалізувати наступні заходи:

- законодавче надання державі в особі уповноважених органів ініціювати

АДР без відповідної заяви національних товаровиробників, їх представників або їх об'єднань, оскільки останні часто позбавлені оперативного доступу до необхідної інформації, здатної підтвердити факт наявності демпінгу;

- сприяння розвитку інформаційного забезпечення зовнішньої торгівлі, в тому числі шляхом створення інформаційного центру, діяльність якого буде спрямована на моніторинг цінової ситуації на внутрішньому і зовнішніх ринках з метою якнайшвидшого виявлення фактів демпінгу;

- активізація використання заходів антидемпінгового регулювання в тих галузях економіки, у яких експортно-імпортна діяльність істотно впливає на фінансово-економічний стан підприємств, а також щодо експорту та імпорту тих товарів, на які припадає значна частина вітчизняного експорту й імпорту (приміром, слід приділити увагу виявленню фактів демпінгу при імпорті продукції харчової промисловості, металургії та хімічної промисловості);

- використання ретроспективної системи оцінки антидемпінгових мит для забезпечення ефективного захисту вітчизняних товаровиробників і експортерів (з урахуванням досвіду США);

- популяризація серед національних товаровиробників механізму мирного вирішення спорів, пов'язаних з фактами демпінгу, що полягає в узгодженні дій зацікавлених сторін до завершення процедури АДР, що дозволить підвищити оперативність усунення негативних наслідків впливу демпінгового імпорту на вітчизняних товаровиробників.

Відпрацьована (ефективна) антидемпінгова стратегія має стати мобільним та постійно діючим елементом антидемпінгової політики нашої держави, ефективність якої позитивно впливатиме на практику антидемпінгового захисту національних виробників. Антидемпінгова стратегія захисту національних товаровиробників має стати певним дієвим набором економічних заходів з метою зменшення ризику виникнення антидемпінгових втручань (рис. 3.4).

Представлені на рис. 3.4 елементи антидемпінгової політики передбачають вирішення тактичних цілей з метою зменшення ризику виникнення антидемпінгових втручань при здійсненні міжнародної торгівлі національними товаровиробниками. Це насамперед:

1. Контроль за цінами – власними експортними та іноземними внутрішніми.

2. Контроль товарних обсягів на іноземному ринку збуту: визначати ринки, на яких частка експортного товару починає зростати (адже відповідно до Антидемпінгового кодексу справа порушується, коли частка іноземного

товару на внутрішньому ринку становить не менше 3% [5]); історію» та «чутливість» для ринку цієї країни імпорту.

Рис. 3.4. Рекомендовані елементи антидемпінгової політики України

3. Якщо все ж таки шанси антидемпінгового розслідування збільшуються, то українському товаровиробнику слід: урізноманітнити номенклатуру експорту; диверсифікувати ринки збуту товару потенційного об'єкта розслідування (узяти до уваги ринки збуту в країнах Близького Сходу, Африки, Латинської Америки та Азіатсько-Тихоокеанського регіону); знизити внутрішні ціни; підвищувати роль нецінових факторів конкуренції – реклама, сервіс, додаткові послуги тощо; ефективні переговори та, як наслідок, встановлення взаємовигідної домовленості з іноземними партнерами щодо уникнення антидемпінгового розслідування.

4. Залучення послуг експертів у антидемпінгових справах (наприклад, спеціаліста з розрахунку демпінгової маржі).

Зацікавленим сторонам рекомендовано залучення до розслідування юристів та експертів, хоча така процедура стає доволі дорогою. За кордоном існує ціла низка організацій (переважно юридичні фірми), які надають весь спектр (або його частину) антидемпінгових послуг: Allende & Brea (Аргентина), APJ-SLG Law Offices (Індія), Appleton Luff (Brussels, Geneva, Singapore, Warsaw and Washington DC), Blake, Cassels & Graydon LLP Blakes (Канада), Cavalier Abogados (Колумбія), Cliff Stevenson Consulting (Велика Британія), Customs Tariff and Non-Tariff Regulation Center (Росія), DeHeng Law Office (Китай), Erik Warga Consulting Services (США), Vermulst Verhaeghe & Graafsma (Брюссель) та багато інших.

5. Для побудови ефективної лінії захисту в процесі антидемпінгового розслідування національним товаровиробникам необхідні знання та розробка юридичної аргументації своєї позиції відповідно до національного й міжнародного законодавства, а також особливостей їх застосування на практиці з найбільшою вигодою для учасника розслідування.

У рамках реформування вітчизняної антидемпінгової політики одним з її пріоритетних напрямів є створення всеохоплюючої системи професійного навчання та пошуку персоналу.

В пошуках кадрів можна обмежитись місцевим ринком праці, а можна підключити зарубіжні ринки. Підвищення кваліфікації має забезпечити поглиблення знань та навичок, зростання професіоналізму, готовність до оволодіння інноваційними технологіями ведення бізнесу.

Зважаючи на запропоновані вище елементи антидемпінгової політики щодо захисту національних товаровиробників, не слід забувати про невід'ємні функції інституту держави. До основних механізмів підтримки національного товаровиробника з боку держави належать:

1) створення сприятливого регуляторного середовища у сфері здійснення експортної та антидемпінгової політики; розвиток законодавчої бази, орієнтованої на потреби експортерів;

2) сприятлива кредитна політика в питаннях уникнення антидемпінгових втручань (дешеві кредити, стабільний курс, забезпечення цінової стабільності);

3) захист внутрішнього ринку відповідно до правил та вимог СОТ;

4) застосування системи страхування антидемпінгової діяльності: погоджуємось із думкою [53, с. 131] щодо необхідності використання страхових компаній у механізмі захисту від антидемпінгових обмежень. Організація страхування ризиків відбувається шляхом безпосереднього підписання договору зі страховою фірмою та припускає загальну відповідальність за здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Підприємство-суб'єкт ЗЕД одержує, в особі страхової компанії, гаранта в антидемпінгових процедурах і партнера, що розділяє ризик при застосуванні обмеження. На світовому ринку страхова компанія виступає як додаткова підтримка інтересів експортера, використовуючи свою репутацію, ім'я, капітал. У разі програшу підприємство одержить компенсацію, визначену в договорі. Вигода участі страхової фірми складається із страхових платежів;

5) організаційне забезпечення розвитку експорту (виставкова діяльність, тендери);

б) послаблення податкового тиску та уникнення тіньових схем здійснення зовнішньоекономічної діяльності;

7) підготовка кадрів у сфері міжнародної торгівлі, зокрема антидемпінгового регулювання.

Слід звернути особливу увагу на вдосконалення навчальних програм професійної підготовки спеціалістів з питань антидемпінгового регулювання. Адже приєднання до СОТ та Болонського процесу навчання, євроінтеграційний курс нашої держави вимагає перегляду засад навчання майбутніх фахівців в Україні, не лише їх теоретичної, але й практичної підготовки для реальної допомоги у сфері антидемпінгового регулювання;

8) інформаційна та консультаційна підтримка (інформація щодо сучасної нормативно-правової бази нетарифного регулювання та захисту внутрішнього ринку; інвестиційних пропозицій та проектів; результатів маркетингових досліджень нових та перспективних ринків збуту продукції; підтримка українських брендів тощо).

При виробленні власної національної антидемпінгової стратегії доцільним, крім усього іншого, є застосування тактичних заходів для досягнення стратегічних цілей збереження частки ринку та доступу до нього через добровільне обмеження експорту, цінові зобов'язання, обмеження екологічного характеру, що є засобами уникнення антидемпінгових заходів.

Із метою підвищення ефективності міжнародної торгівлі і зважаючи на необхідність захисту внутрішнього ринку і, відповідно, внутрішнього товаровиробника вважаємо за потрібне моделі реалізації антидемпінгової політики України в СОТ (рис. 3.5).

Передбачається, що ця модель має поєднати функціональні та інституційні засади державного регулювання різних сфер соціально-економічного середовища України: фінансової, виробничої, соціальної тощо.

Здійснивши аналіз обмежувальних заходів у рамках СОТ, найбільш прийнятними для України й такими, що викликатимуть найменше економічних санкцій, вважаємо обмеження, які застосовуватимуться:

– до імпорту сільськогосподарських товарів у разі затоварення (значного перевищення пропозиції над попитом);

– у разі нанесення імпортом збитків галузі вітчизняної промисловості;

– для забезпечення рівноваги платіжного балансу.

Застосування цих обмежень має бути вибіркоким, оскільки деякі галузі виробництва та агропромислового комплексу залежні від імпорту продукції, більше того, система двосторонніх торговельних зв'язків, що склалася у

вітчизняній практиці міжнародної торгівлі, передбачає з боку України досить довготривале виконання обов'язків, які не завжди відповідають кон'юнктурним інтересам нашої держави, особливо зважаючи на мінливість глобальної економічної системи та її надзвичайну чутливість до глобальних фінансово-економічних ризиків.

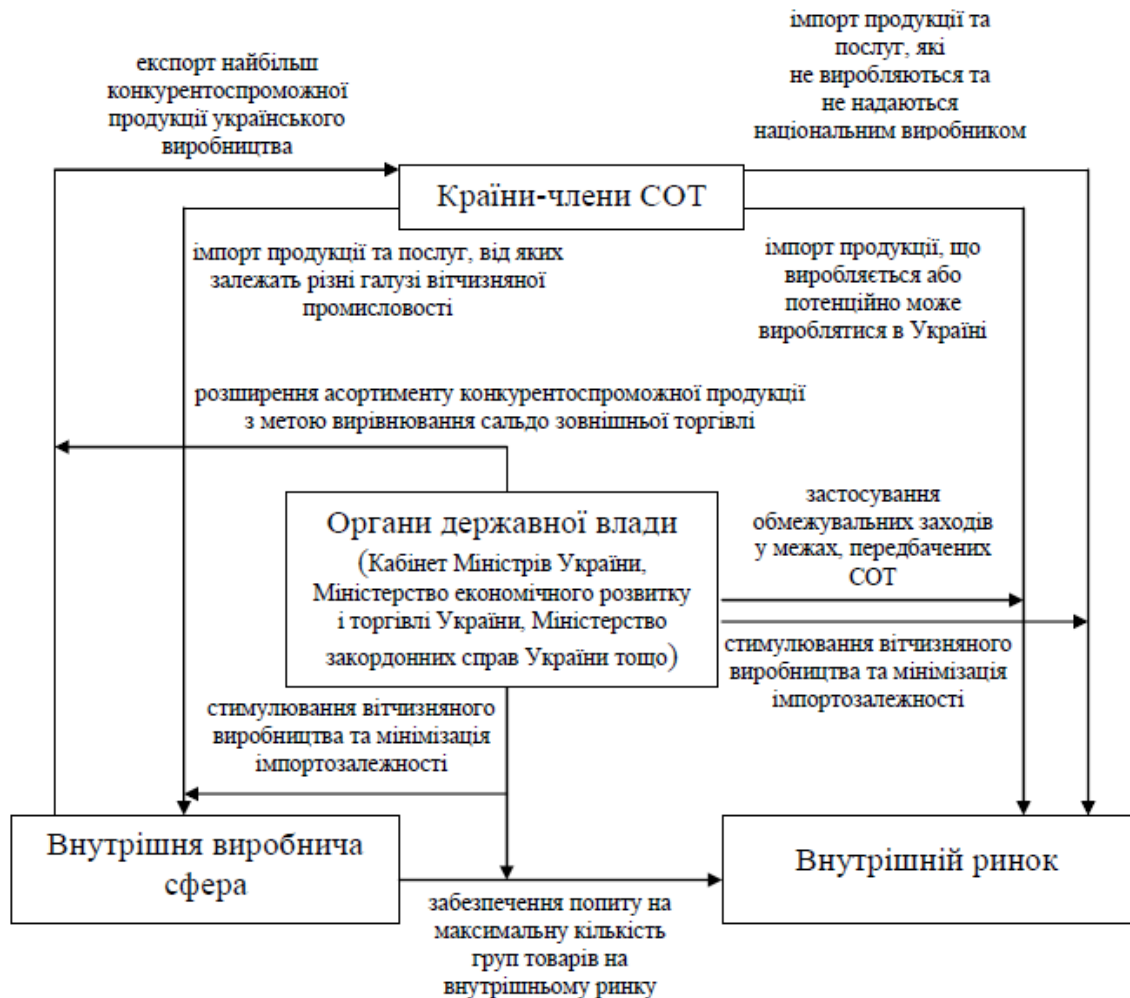

Рис. 3.5. Модель реалізації антидемпінгової політики України в межах СОТ

Загалом модель передбачає застосування управлінського впливу з боку держави на вітчизняну виробничу сферу з огляду на розвиток ЗЕД в умовах членства України в СОТ. Органи державного управління, переважно Кабінет Міністрів України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, повинні застосовувати всі доступні в рамках СОТ заходи обмеження імпорту тієї продукції, яка може виготовлятися вітчизняним виробником, та заходи стимулювання найбільш перспективних з точки зору конкурентоспроможності галузей національної економіки. В основу функціонування цієї моделі пропонується покласти розроблені елементи організаційно-правового забезпечення реалізації антидемпінгової політики України в умовах членства в

COT (рис. 3.6).

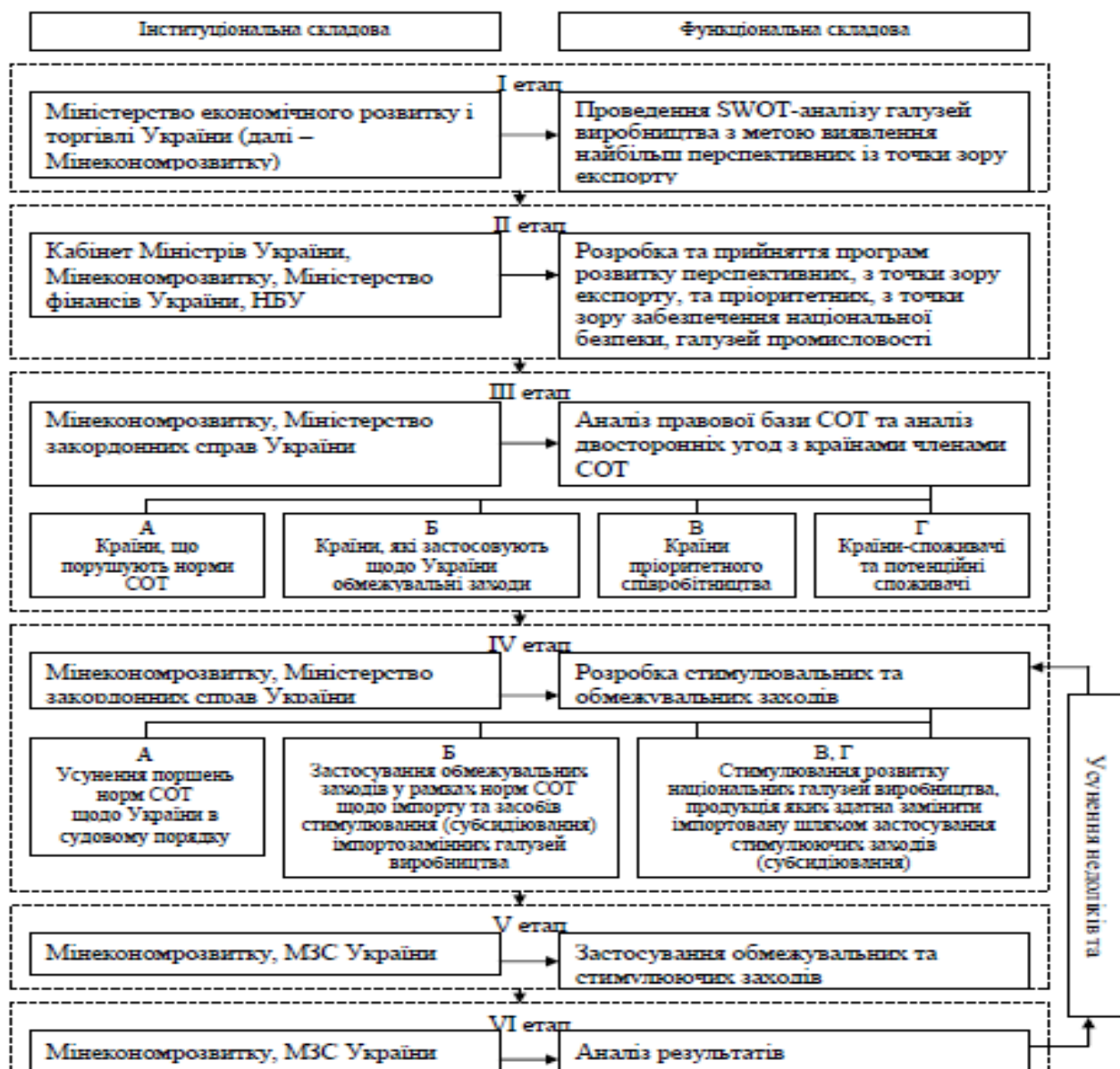

Рис. 3.6. Структура організаційно-правового забезпечення реалізації антидемпінгової політики України

В першу чергу необхідним є здійснення SWOT-аналізу галузей виробництва, в результаті якого планується виокремити найбільш перспективні з погляду експорту. Тобто на цьому етапі фактично визначається об'єкт управління в запропонованій нами моделі.

В подальшому цей об'єкт уточнюється, оскільки необхідно брати до уваги галузі промисловості, не лише перспективні з точки зору експорту, а й ті, що є пріоритетними в контексті забезпечення національної безпеки.

Іншими словами, формується певного роду необхідний і допустимий об'єктний склад подальшого процесу державного управління ЗЕД. При цьому

якщо на попередньому етапі інституціональне забезпечення покладалося виключно на Мінекономрозвитку, то на другому етапі необхідно залучити найбільше суб'єктів управління економічною сферою держави для того, щоб розроблені програми були ефективними, а механізми, закладені в них, дієвими та виваженими з точки зору ресурсно-функціонального забезпечення.

Мінекономрозвитку та Міністерство закордонних справ України здійснює аналіз правової бази СОТ та двосторонніх угод із країнами-членами СОТ на предмет виявлення партнерів, які порушують норми СОТ або застосовують щодо України обмежувальні (в тому числі антидемпінгові) заходи. Результатом цього має стати виділення чотирьох категорій зовнішньоекономічних партнерів України:

- країни, які порушують норми СОТ щодо України (група А);
- країни, що застосовують обмежувальні заходи до продукції та послуг, експортованих з України (група Б);
- країни так званого пріоритетного співробітництва, тобто ті, без імпорту продукції яких неможливий поступальний інноваційно орієнтований розвиток вітчизняної виробничої сфери (група В);
- країни, що залежать від імпортованих з України товарів і послуг, та країни, які є потенційними споживачами вітчизняного імпорту (група Г).

Такий поділ є необхідним для диверсифікації стимулюючих та обмежувальних заходів регулювання ЗЕД.

Необхідною є розробка комплексу стимулюючих та обмежувальних заходів у рамках норм угод системи ГАТТ/СОТ окремо щодо кожної з групи країн. Так, до країн групи А застосовуються насамперед арбітражні та інші судові процедури в межах правил СОТ та відповідне обмеження імпорту. Для країн групи Б розробляються обмежувальні заходи в рамках норм угод системи ГАТТ/СОТ щодо імпорту товарів та послуг із них. Крім того, розробляються заходи стимулювання передусім субсидювання тих галузей вітчизняної промисловості, продукція яких здатна замінити імпортовану. Тут необхідно досить ретельно підходити до підбору механізмів обмеження, оскільки від цього залежатиме ефективність розроблюваної політики. Потрібно застосовувати насамперед ті обмежувальні заходи, які були визначені вище, а саме: обмеження імпорту сільськогосподарських товарів, мотивуючи значним перевищенням пропозиції над попитом; обмеження в разі нанесення імпортом збитків вітчизняній промисловості; обмеження з метою забезпечення рівноваги платіжного балансу країни.

Щодо країн груп В та Г доцільно розробити заходи стимулювання

розвитку національних галузей виробництва, продукція яких здатна замінити імпорту шляхом застосування заходів субсидіювання. Тобто стосовно тих країн, що залежать від вітчизняного імпорту, слід розширювати його номенклатуру в такий спосіб, щоб за рахунок найбільш важливих статей імпорту спонукати країну до імпорту продукції інших галузей промисловості. З країнами, що є пріоритетними партнерами, доцільно мінімізувати залежність від імпорту, залишаючись при цьому в рамках дружніх торговельних відносин.

За підсумками застосування обмежувальних і стимулюючих заходів та моніторинг їх ефективності, а в разі виявлення порушень норм угод системи ГАТТ/СОТ або недоцільності застосування тих чи інших заходів відбувається оперативне реагування у вигляді корегування розроблених на IV етапі програм.

Таким чином, отримаємо досить виважену та конструктивну модель організаційно-правового забезпечення обмежувальних та стимулюючих заходів ЗЕД у рамках СОТ, яка дасть змогу: по-перше оперативно реагувати на погіршення від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі шляхом обмеження імпорту; по-друге, стимулювати виробництво найбільш конкурентоспроможної продукції, що сприятиме розширенню географії її експорту; по-третє, зменшити залежність вітчизняної економіки від імпортованої сировини чи комплектуючих шляхом стимулювання розвитку відповідних вітчизняних галузей виробництва; по-четверте, зменшити залежність від імпорту продукції, без якої неможливе забезпечення пріоритетних сфер національної безпеки. Отже, обмежувальні та стимулюючі заходи ЗЕД у рамках СОТ за умови їх ефективного комплексного застосування можуть дати потужний імпульс розвитку вітчизняної промисловості та сільського господарства, що в подальшому сприятиме посиленню зовнішньоекономічних та зовнішньоторговельних позицій України.

3.3. Оцінка ефекту внаслідок зміни підходів до визначення розміру антидемпінгових мит щодо продукції імпортованої в Україну

В межах угод СОТ існують наступні системи оцінки антидемпінгових мит – перспективна; ретроактивна; ретроспективна.

Перспективна система передбачає встановлення нормальної вартості та експортної ціни щодо ввезення товару, тим самим дозволяючи визначити обов'язок щодо сплати мита в момент імпорту. Ціна товару, що дорівнює або є вищою за нормальну вартість, не впливає на обов'язок щодо сплати мита з імпорту.

Ретроспективна ж система передбачає такий механізм, за якого обов'язок щодо сплати мита визначається після ввезення товару на основі аналізу конкретної нормальної вартості та експортної ціни в період, у якому мав місце імпорт. Ретроспективна система в основному використовується в США, де процес встановлення мита розділений між двома процедурами.

Перша процедура – попереднє розслідування, в ході якого визначається, чи буде прийнятий наказ про накладення антидемпінгового мита. Департамент торгівлі видає наказ, в якому він оцінює (приблизно підраховує) суму антидемпінгового мита, засновану на демпінговій різниці, встановленій під час розслідування. Друга процедура – перегляд суми мита, в ході якої визначається сума мита, що підлягає стягненню. Цей перегляд виступає в якості механізму визначення фактичної суми антидемпінгового мита, що підлягає накладенню на здійснений імпорт [65].

Зупинимось більш детально на ретроактивній моделі застосування антидемпінгових заходів. Такий підхід передбачається в статті 10 Угоди про застосування Статті VI ГАТТ-94 (Антидемпінгова угода) і стосується ситуації, коли країна-член СОТ може поширити дію остаточного антидемпінгового заходу на період до введення тимчасового заходу (при цьому такий період не може перевищувати 90 днів з дати введення тимчасового заходу). Суть положення полягає в тому, що таке ретроактивне застосування дозволяє боротися з істотним збільшенням імпорту товару-об'єкта розслідування, який може спостерігатися відразу після ініціювання антидемпінгового розслідування. Щоб компенсувати додатковий збиток від такого масованого імпорту, в антидемпінговій угоді передбачені умови, виконання яких може бути підставою для поширення дії антидемпінгових заходів на поставки, здійснені до прийняття рішення про введення попередніх антидемпінгових заходів.

В антидемпінговій угоді виділяються особливі випадки, які дозволяють застосовувати міру ретроактивно (пункти 6-8 статті 10).

Загальний принцип закріплений в пункті 1 статті 10 і полягає в тому, що антидемпінгові заходи, в тому числі попередні, застосовуються після вступу в силу відповідного рішення.

Ретроактивне застосування антидемпінгових заходів до дати введення тимчасового заходу. Як було показано вище, перший тип ретроактивного застосування заходів відноситься до періоду дії попереднього заходу. При цьому пункт 6 статті 10 Антидемпінгової угоди дозволяє продовжити період справляння мита на період до дати введення тимчасового заходу. Такий період,

згідно з правилами СОТ, не повинен перевищувати 90 днів, а також не повинен виходити за рамки дати порушення розслідування. Дане положення покликане боротися з істотним збільшенням імпорту товару, який може спостерігатися відразу після подачі заяви про проведення антидемпінгового розслідування. Істотно зростаючий імпорт товару є наслідком того, що іноземні виробники очікують завершення розслідування з введенням антидемпінгових заходів і намагаються поставити якомога більшу кількість товару в період самого розслідування до того, як зіткнуться з торговим бар'єром у вигляді підвищення тарифного захисту в розмірі антидемпінгового мита. Таким чином, інструмент ретроактивності покликаний протидіяти такого роду масованому імпорту, що завдає шкоди.

«Другий тип» ретроактивності рідко застосовується на практиці, оскільки необхідні істотні докази для обґрунтування поширення заходів на період до застосування попередніх заходів. Фактори, наявність яких потрібно довести, включають наступне: історичний демпінг, який завдав шкоди, або поінформованість імпортера про демпінг з боку експортера; збиток від істотно збільшеного імпорту за відносно невеликий період часу, який може привести до зниження ефективності введення захисного заходу. При цьому важливо відзначити, що формально збиток в даному випадку включає загрозу шкоди і уповільнення створення галузі. Досить складно довести наявність перерахованих критеріїв, особливо в частині доказів зниження ефективності захисного заходу.

Нами пропонується поглибити застосування ретроактивного підходу до визначення розміру антидемпінгового мита в процесі антидемпінгових розслідувань щодо імпортованої в Україну продукції.

Розглянемо особливості застосування зазначеного підходу на прикладі антидемпінгового розслідування щодо імпорту в Україну деяких азотних добрив походженням з Російської Федерації. Об'єктом антидемпінгового розслідування такі групи товарів (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Групи товарів – об'єкти антидемпінгового розслідування

№	Код УКТЗЕД	Найменування продукції	Пільгова ставка ввізного мита, %	Ставка ввізного мита для товарів з РФ, %
1	3102 10 10 00	сечовина із вмістом більш як 45 мас.% азоту у перерахунку на сухий безводний продукт	6,5	0,0
2	3102 10 90 00	добрива інші, включаючи суміші, не включені до інших товарних позицій	2,0	
3	3102 80 00 00	суміші сечовини та нітрату амонію у водному або аміачному розчині	5,0	

Марка Товару «Карбамід» належить до аміачної групи азотних добрив та використовується як для поверхового внесення, так і для позакореневого підживлення рослин (завдяки гарній розчинності).

Марка Товару «Карбамідно-аміачні суміші» представляє собою групу рідких азотних добрив, що є сумішшю водних розчинів аміачної селітри та карбаміду. В межах антидемпінгового розслідування, що проводилось МЕРТ України, були дослідженні тенденції імпорту груп товарів в Україну (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Інформація щодо імпорту досліджуваних груп товарів в Україну
за період антидемпінгового дослідження

№	Найменування показника	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Темп приросту, %	
					2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
1	Загальний обсяг імпорту Товару в Україну, т	257184	352430	234292	37,03	-33,52
2	Обсяг імпорту Товару походженням з Російської Федерації, т	256684	348868	230366	35,91	-33,97
3	Обсяг імпорту Товару походженням з третіх країн (крім Російської Федерації), т	500	3 562	3 926	612,40	10,22
4	Частка Російської Федерації у загальному імпорті, %	99,81	98,99	98,32	-	-

Відповідно до проведеного аналізу загальні обсяги імпорту в Україну Товару мали неоднозначну динаміку з піком зростання у 2017 р. Загалом, протягом 2016-2018 р., обсяги імпорту зменшились на 8,9%, зокрема: у 2017 р. порівняно з 2016 р. збільшились на 37,0%; у 2018 р. порівняно з 2017 р. зменшились на 33,5%.

Динаміка імпорту в Україну Товару походженням з Російської Федерації в абсолютних показниках мала подібні тенденції, що й динаміка загального імпорту Товару в Україну, зокрема через високу питому частку першого.

Частка Російської Федерації у загальному імпорті Товару в Україну протягом 2016-2018 р. була домінуючою та коливалась у проміжку 98,3-99,8%.

Імпорт Товару з інших країн протягом 2016-2018 р. збільшився майже у 7 разів. Однак його частка у загальному обсязі імпорту в Україну Товару залишається досить низькою.

Таким чином, відповідно до проведеного аналізу частка імпорту Товару походженням з Російської Федерації у загальному імпорті в Україну Товару перевищує величину 3%, тому не може вважатися незначною у розумінні положень частини четвертої статті 16 Закону.

На переконання національного товаровиробника російський імпорт Товару практично витіснив усіх інших іноземних виробників, оскільки останні не могли конкурувати на ринку України через наявність демпінгу з боку виробників Російської Федерації.

Відповідно до даних митної статистики, за період дослідження середньозважені ціни на Товар походженням з РФ та походженням з третіх країн при ввезенні на митну територію України (без ПДВ) мали наступні тенденції (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Тенденції зміни цін на імпортовану в Україну продукцію, що була об'єктом антидемпінгового розслідування

№	Найменування показника	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Темп приросту, %	
					2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
1	Середньозважені ціни імпорту в Україну Товару походженням з Російської Федерації, дол. США/т	316,6	294,7	263,9	-6,92	-10,45
2	Середньозважені ціни карбаміду походженням з Російської Федерації, дол. США/т	360,9	316,6	294	-12,27	-7,14
3	Середньозважені ціни КАС походженням з Російської Федерації, дол. США/т	250,4	254,1	216,2	1,48	-14,92
4	Середньозважені ціни імпорту в Україну Товару походженням з третіх країн, дол. США/т	352	291,4	270,1	-17,22	-7,31
5	Середньозважені ціни карбаміду походженням з третіх країн, дол. США/т	352	411	314	16,76	-23,60
6	Середньозважені ціни КАС походженням з третіх країн, дол. США/т	-	244,2	244,5	-	0,12

За період 2016-2018 рр. середні ціни імпорту Товару походженням з Російської Федерації зменшились на 16,7%, зокрема: у 2017 р. порівняно з 2016 р. – на 6,9%; у 2018 р. порівняно з 2017 р. – на 10,5%.

Ціни імпорту Товару походженням з третіх країн за період дослідження зменшились на 23,3%, зокрема: у 2017 р. порівняно з 2016 р. – на 17,2%; у 2018 р. порівняно з 2017 р. – на 7,3%.

В таблиці 3.5 надані дані щодо тенденцій імпорту Товару походженням з РФ та походженням з третіх країн при ввезенні на митну територію України

(без ПДВ) після періоду дослідження відповідно до даних митної статистики за 2019 р. та I півр. 2020 р.

Таблиця 3.5

Інформація щодо імпорту досліджуваних груп товарів в Україну
після періоду антидемпінгового дослідження

№	Найменування показника	2018 р.	2019 р.	I півріччя 2019 р.	I півріччя 2020 р.	Темп приросту, %	
						2019 р. до 2018 р.	I півріччя 2020 р. до I півріччя 2019 р.
1	Загальний обсяг імпорту Товару в Україну, т	234292	408295	190375	263408	74,27	38,36
2	Обсяг імпорту Товару походженням з Російської Федерації, т	230366	335862	161125	226453	45,79	40,54
3	Обсяг імпорту Товару походженням з третіх країн (крім Російської Федерації), т	3926	72433	29 250	36955	1744,96	26,34
4	Частка Російської Федерації у загальному імпорті, %	98,32	82,26	84,64	85,97	-	-

Інформація щодо останніх тенденцій імпорту свідчить про суттєве зростання обсягів імпорту Товару походженням з Російської Федерації, так у 2019 р. порівняно з 2018 р. обсяги імпорту з РФ зросли на 45,8%, а у I півріччі 2020 р. порівняно з аналогічним періодом 2019 р. – зростання становило 40,5%. Частка Російської Федерації у загальному імпорті хоча і зменшилась, залишалася досить значною: 82-86%.

В табл. 3.6 наведено дані щодо динаміки цін на продукцію з Російської Федерації після періоду дослідження.

При зростанні обсягів імпорту походженням з Російської Федерації, ціни цього імпорту суттєво скоротилися: у 2019 р. порівняно з 2018 р. – на 9,2% та у I півріччі 2020 р. порівняно з аналогічним періодом 2019 р. – на 21,8 % Узагальнено, середні ціни Товару походженням з Російської Федерації були нижче, ніж середні ціни Товару походженням з третіх країн у 2018 р. та вищими у 2019 р. та I півр. 2020 р.

Разом із цим, у розрізі за марками Товару (КАС та карбамід), середні ціни імпорту з Російської Федерації були нижче середніх цін імпорту з третіх країн протягом всіх аналізованих періодів.

Тенденції зміни цін на імпортовану в Україну продукцію, що була об'єктом антидемпінгового розслідування, після періоду дослідження

№	Найменування показника	2018 р.	2019 р.	I півріччя 2019 р.	I півріччя 2020 р.	Темп приросту, %	
						2019 р. до 2018 р.	I півріччя 2020 р. до I півріччя 2019 р.
1	Середньозважені ціни імпорту в Україну Товару походженням з Російської Федерації, дол. США/т	263,9	239,7	252,6	197,6	-9,17	-17,56
2	Середньозважені ціни карбаміду походженням з Російської Федерації, дол. США/т	294	264,7	274,3	207,8	-9,97	-21,50
3	Середньозважені ціни КАС походженням з Російської Федерації, дол. США/т	216,2	204,8	224,7	177,9	-5,27	-13,13
4	Середньозважені ціни імпорту в Україну Товару походженням з третіх країн, дол.США/т	270,1	229,6	246	192	-14,99	-16,38
5	Середньозважені ціни карбаміду походженням з третіх країн, дол. США/т	314	299,7	313,7	215,6	-4,55	-28,06
6	Середньозважені ціни КАС походженням з третіх країн, дол. США/т	244,5	218,9	229,8	185,7	-10,47	-15,17

Таким чином, аналіз останніх тенденцій імпорту Товару походженням з Російської Федерації засвідчив про суттєве зростання обсягів імпорту при одночасному суттєвому скороченні цін цього імпорту, що може свідчити про посилення негативного впливу імпорту з Російської Федерації на національного товаровиробника.

В дослідженні щодо імпорту в Україну мінеральних добрив з Російської Федерації було визначено розмір демпінгової маржі кожного постачальника (сконструйовано експортну ціну та визначено нормальну вартість продукції).

При цьому, основним сировинним матеріалом для виробництва досліджуваної продукції є природний газ, витрати якого становлять біля 99% від прямих матеріальних витрат на виробництво. Таким чином, враховуючи, що витрати на природний газ складають основну частину виробничих витрат і собівартості Товару, питання їх коректного відображення було більш

детального дослідження.

Поставки природного газу на внутрішній ринок Російської Федерації здійснюються за цінами нижче собівартості видобутку або на межі рентабельності.

В той же час експортні ціни на природній газ формуються за іншим принципом. При цьому експортні ціни встановлюються за результатами переговорів ВАТ «Газпром» з споживачами без державного регулювання. У результаті, експортні ціни на природній газ значно перевищують ціни на внутрішньому ринку РФ. Так наприклад, експортні ціни в ЄС більш ніж в 2,5 рази більші від цін продажу на внутрішньому ринку, а експортні ціни до країн СНД та країн Прибалтики – у 2 рази більші.

Таким чином, суттєва різниця між цінами продажу природного газу на внутрішньому ринку Російської Федерації та на експорт створює систему «подвійного ціноутворення».

Як було зазначено вище, вартість природного газу складає основну частину собівартості Товару. Внаслідок втручання держави та неринкового механізму ціноутворення на природний газ на внутрішньому ринку Російської Федерації, собівартість Товару російських виробників є нижчою, аніж у вітчизняних виробників в Україні, що дозволяє першим реалізовувати Товар за ціною, сформованою усупереч ринковим механізмам, що, у свою чергу, спотворює конкурентні умови торгівлі як на внутрішньому ринку Російської Федерації, так і на внутрішньому ринку України зокрема.

Таким чином, собівартість Товару визначалась на підставі витрат виробництва із урахуванням коригування вартості природного газу, збільшених на обґрунтовану суму торговельних, адміністративних та інших загальних витрат.

Сконструйована собівартість порівнювалася з цінами продажу кожного з виробників на внутрішньому ринку з метою визначення, чи продажі російськими виробниками Товару на внутрішньому ринку здійснювалися в межах звичайних торговельних операцій відповідно до Закону.

В результаті проведеного розслідування були визначенні наступні рівні демпінгової маржі та ставки антидемпінгових мит (табл. 3.7).

Відповідно до частини першої статті 9 Закону антидемпінгова маржа розраховується на підставі порівняння експортної ціни та нормальної вартості при однакових базисних умовах поставки (франко-завод). При цьому має бути здійснене необхідне коригування з відповідним урахуванням різниць, які впливають на справедливе порівняння цін.

Розміри визначеної демпінгової маржі постачальників мінеральних добрив та ставок призначеного антидемпінгового мита

№	Підприємство	Демпінгова маржа, %	Розмір ставки антидемпінгового мита, %
1	ВАТ «НАК «АЗОТ»	18,56	18,78
2	ВАТ «Невинномиський Азот»	25,78	
3	ВАТ «Куйбишевазот»	4,84	4,84
4	Інші підприємства	31,84	31,84

З урахуванням зазначеного, Міністерство, на підставі інформації наданої у відповідях на запитальники для іноземного виробника/експортера, провело справедливе порівняння між експортною ціною російських виробників та розрахованою нормальною вартістю. При цьому, з урахуванням наданих заінтересованими сторонами доказів, були зроблені відповідні поправки стосовно різниць, які враховують розбіжності, що впливають на зіставність цін.

Враховуючи зазначене та відповідно до положень частини п'ятої статті 16 Міністерство визначило розмір ставки остаточного антидемпінгового мита щодо імпорту в Україну Товару походженням з Російської Федерації на рівні демпінгової маржі: для групи компаній «ЄвроХім» (ВАТ «НАК «АЗОТ» та ВАТ «Невинномиський Азот») + 18,78%; для ВАТ «Куйбишевазот» + 4.84%; для інших експортерів + 31,84%.

Застосовуваний в Україні перспективний підхід передбачає започаткування справляння встановлених антидемпінгових мит з дати завершення розслідування та публікації його результатів (в нашому випадку – 1.01.2021 р.).

Пропонований ретроактивний підхід передбачає два варіанти:

1) справляння антидемпінгового мита за період, що не перевищує 90 днів з дати введення попереднього захисного заходу (в нашому випадку 1.01.2020-31.03.2020 рр.);

2) справляння антидемпінгового мита за період, що передує даті введення попереднього захисного заходу, але цей період також не може перевищувати 90 днів (в нашому випадку 1.10.2019-31.12.2019 рр.).

Проведемо оціночні розрахунки, яким би міг бути розмір справлених антидемпінгових мит у разі застосування ретроактивного підходу за першим (табл. 3.8) та другим варіантом (табл. 3.9).

Таблиця 3.8

Оціночні розрахунки розмірів антидемпінгових мит у разі застосування ретроактивного підходу (перший варіант)

№	Підприємство	Обсяг імпорту 1.01-31.03.2020 рр., тис. грн.	Розмір ставки АДМ, %	Розмір додатково стягнутого мита, тис. грн.
1	ВАТ «НАК «АЗОТ»	354150	18,78	66509
2	ВАТ «Невинномиський Азот»	212615	18,78	39929
3	ВАТ «Куйбишевазот»	29928	4,84	1449
4	Інші підприємства	26811	31,84	8537
	Разом	623504		116424

Таблиця 3.9

Оціночні розрахунки розмірів антидемпінгових мит у разі застосування ретроактивного підходу (другий варіант)

№	Підприємство	Обсяг імпорту 1.10- 31.12.2019 рр., тис. грн.	Розмір ставки АДМ, %	Розмір стягнутого мита за 1.10 – 31.12.2019 рр., тис. грн.	Сумарний розмір стягнутого мита за 1.10.2019 – 31.03.2020 рр., тис. грн.
1	ВАТ «НАК «АЗОТ»	301714	18,78	56662	123171
2	ВАТ «Невинномиський Азот»	176694	18,78	33183	73112
3	ВАТ «Куйбишевазот»	17781	4,84	861	2309
4	Інші підприємства	59454	31,84	18930	27467
	Разом	555642		109636	226059

У разі застосування ретроактивного підходу до справляння антидемпінгових мит (перший варіант) додатково до державного бюджету можна було б стягнути 116424 тис. грн.

Проте застосування другого підходу є малоімовірним, оскільки досить складно довести наявність перерахованих критеріїв, особливо в частині доказів зниження ефективності захисного заходу.

У разі застосування ретроактивного підходу до справляння антидемпінгових мит (другий варіант) додатково до державного бюджету можна було б стягнути 226059 тис. грн.

Висновки до розділу 3

Отже, у третьому розділі кваліфікаційної роботи нами пропонуються наступні напрями активізації міжнародної торгівлі в умовах глобалізації:

1. Імплементация Україною положень Угоди СОТ про спрощення

процедур торгівлі, зокрема скорочення терміну здійснення експортно-імпортних операцій.

2. Спрощення процедур торгівлі на регіональному рівні в рамках країн ОЧЕС. Вимагає активізації міжнародної співпраці, формування відповідного інституційного середовища в рамках ОЧЕС, проведення переговорного процесу і укладання відповідних угод.

3. Гармонізація вітчизняних державних стандартів якості та безпеки продукції з міжнародними за умови наскрізного впливу на усі сектори економіки України. Вимагає комплексних мір економіко-правового і техніко-технологічного характеру та перехідного періоду.

4. Лібералізація торгівлі промисловими товарами в країнах-членах ОЧЕС (скорочення ввізних мит до 0%).

На підставі розрахунків за допомогою моделі загальної рівноваги ГТАР визначено прогнозний вплив запропонованих напрямів на макроекономічні показники України.

В роботі запропоновані заходи із вдосконалення антидемпінгової політики держави: законодавче надання державі в особі уповноважених органів ініціювати АДР без відповідної заяви національних товаровиробників, їх представників або їх об'єднань; сприяння розвитку інформаційного забезпечення зовнішньої торгівлі, в тому числі шляхом створення інформаційного центру, діяльність якого буде спрямована на моніторинг цінової ситуації на внутрішньому і зовнішніх ринках з метою якнайшвидшого виявлення фактів демпінгу; активізація використання заходів антидемпінгового регулювання в тих галузях економіки, у яких експортно-імпортна діяльність істотно впливає на фінансово-економічний стан підприємств; використання ретроспективної системи оцінки антидемпінгових мит; популяризація серед національних товаровиробників механізму мирного вирішення спорів.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі було досліджено теоретичні засади антидемпінгової політики держави в процесі здійснення міжнародної торгівлі.

Місце зовнішньої торгівлі у розвитку держави має діалектичний характер. Процеси взаємодії, зближення та співпраці з іншими країнами у процесі розвитку зовнішньої торгівлі приносять додаткові переваги, та водночас поглиблюють залежність країни від інших учасників міжнародних економічних відносин, зменшують її економічну стійкість до зовнішніх шоків. Нові теорії міжнародної торгівлі розвивають загалом у декількох напрямках. В одних теоріях розвивають принципи класичних теорій, розширюючи їх на більшу кількість товарів, країн та факторів виробництва. В інших – здійснюють детальніший аналіз та вивчення окремих аспектів міжнародної торгівлі, не пояснених у класичних теоріях.

Нетарифне регулювання – це один із заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, спрямований на забезпечення захисту економічних інтересів України та інтересів суб'єктів ЗЕД, що охороняються законом. Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі – це комплекс заходів обмежувально-заборонного характеру, що перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішні ринки та стимулюють розвиток експортного потенціалу держави як суб'єкта світових господарських зв'язків. Нетарифні обмеження є комплексом національних адміністративних заходів, які нерідко не пов'язані безпосередньо з зовнішньою торгівлею, але виконують функції регулятора експортних та імпортних операцій.

Демпінг та антидемпінг являють собою ефективні прийоми конкурентної боротьби, метою якої для суб'єкта господарювання зазвичай є завоювання ринку, досягнення економічних переваг на зовнішніх ринках, збільшення грошових потоків підприємства тощо, а для держави – захист її економічних інтересів на міжнародному ринку, створення передумов для розширення ринків збуту вітчизняної продукції та підтримка національного товаровиробника. Тому такі заходи, як демпінг та антидемпінгові заходи як суб'єкти господарювання, так і держава повинні застосовувати як додатковий інструмент впливу на міжнародну торгівлю в межах добросовісної конкуренції та відповідно до міжнародних вимог у цьому напрямі.

Аналітичний огляд міжнародної торгівлі України показав наступне:

– спрямованість динаміки зовнішньоторговельного обороту України за останні роки повторювала динаміку ВВП: ці показники зменшувались з 2017

р. У 2020 р. спостерігалось зростання ВВП, за умов збереження наявних тенденцій у 2021 р. має відбутись як зростання національного ВВП, так і зовнішньоторговельного обороту України;

– різниця між експортом та імпортом товарів і послуг України – так зване сальдо торговельного балансу – у 2018-2020 рр. мало додатне значення, хоча у 2020 році склало 0,3 мільярда доларів США. Порівняно з 2019 роком сальдо погіршилося майже на 3,3 мільярда доларів США через скорочення експорту та зростання імпорту;

– починаючи з 2018 р. в Україні спостерігається тенденція до зростання питомої ваги послуг в структурі експорту (з 84,09% у 2018 р. до 80,26% за підсумками 9 місяців 2020 р.) та відповідного зниження частки товарів;

– в частині імпорту однозначної тенденції виявити не вдається, оскільки в 2017-2019 рр. частка імпорту послуг в структурі імпорту збільшується (з 8,77% у 2017 р. до 12,79% у 2019 р.), в 2020-2021 рр. спостерігаємо зворотній процес зменшення питомої ваги сервісу в імпорті;

– в експорті нашої країни домінуючою стає продукція, прямо чи опосередковано пов'язана із сільським господарством. Якщо у 2014 р. частка продуктів рослинного походження, жирів та олій, а також готових харчових продуктів складала 17,8%, то у 2020 р. вона досягла 45,4%. У цілому такі зміни слід оцінити як позитивні, оскільки Україна намагається використовувати свої конкурентні переваги, пов'язані зі сприятливими природними умовами для ведення сільського господарства;

– в регіональному вимірі зріс експорт до країн Європи в цілому та ЄС зокрема, Африки та Австралії. При цьому слід зазначити, що в 2020 році найбільшим ринком збуту українських товарів були країни Азії (35,0%), далі йде Європа (32,6%), в тому числі ЄС (31,9%), тоді як питома вага СНД становила всього 17% (в тому числі РФ – 9,3%);

– найбільшими експортерами в Україну в 2020 році були країни Європи (39,8%) – ЄС (36,9%), тоді як СНД включно з РФ (24,8%) займала друге місце, а країни Азії – третє (20,3%). При цьому слід зазначити, що імпорт з країн СНД (РФ) в 2020 році скоротився в річному вимірі, тоді як поставки з Європи, ЄС, Азії та Америки зросли;

– географічні й товарні структурні зрушення у зовнішній торгівлі України в цілому мають позитивний характер. Вони відображають переорієнтацію експорту та імпорту на більш розвинені ринки, що, з одного боку, розширює потенційні можливості для збільшення

зовнішньоторговельного обороту, а з іншого – створює певні додаткові перешкоди (підвищений рівень конкуренції, високі вимоги до якості, нові процедурні бар'єри тощо).

Дослідження реалізації антидемпінгової політики в Україні та світі дозволило зробити наступні висновки.

Протягом останнього десятиліття від 150 до 250 антидемпінгових справ було подано до СОТ щорічно. Однак, кількість антидемпінгових справ, поданих до СОТ, збільшилася в 2017 році. Станом на 2020 р. було запроваджено 300 антидемпінгових розслідувань у всьому світі.

Станом на 2020 рік реалізовувалось більше 1500 антидемпінгових заходів. Як розвинуті, так і країни, що розвиваються використовують заходів захисту торгівлі. Тим не менш, країни, що розвиваються стали більш активними користувачами торговельних заходів захисту.

Найбільша кількість антидемпінгових заходів була застосована до Китаю – найбільшого світового експортера (1217 або 23,2% всіх заходів у світ), друге місце зі значним відривом посідає Південна Корея (398), третє – Тайвань (285). Найбільш активною країною у захисті внутрішнього ринку від іноземних виробників є Індія (839 ініційованих розслідувань), на другому місці найбільший світовий імпортер – США (606), на третьому – ЄС (493).

Протягом останніх 10 років щодо української продукції щорічно ініціювалось до 4 антидемпінгових розслідувань (в 2015 р. не було жодного). Проте в 2020 р. кількість таких розслідувань збільшилась до 7, що ми пов'язуємо із загостренням відносин з Російською Федерацією та Євразійським Економічним Союзом внаслідок набуття чинності з 1.01.2016 р. Угоди про зону вільної торгівлі України та ЄС.

За досліджуваний період найбільше випадків ініціювання розслідувань було зареєстровано у 2012 р. (7) та у 2015 р. (6). Очевидно, такий показник у 2012 р. був зумовлений настанням світової економічної кризи, що змусила експортерів шукати способи утримання позицій на ринку, та лібералізацією торгових режимів з боку України у зв'язку зі вступом у СОТ.

Згідно з наведеними в магістерській роботі даними, найбільше випадків ініціювання розслідувань було по відношенню до Росії – 14, Китаю – 9 та Білорусі – 7 випадків за досліджуваний період. На основі даних можна зробити висновок, що Україна ініціює найбільше антидемпінгових розслідувань по відношенню до країн пострадянського простору та Китаю, що займає друге місце з імпорту продукції в Україну після Російської Федерації.

Найбільше розслідувань в Україні було ініційовано в секторах:

«Виробництво каменю, штукатурки та керамічної продукції» (10); «Продукція хімічної та суміжних галузей» (9).

Основними перешкодами на шляху активізації роботи із захисту внутрішнього ринку від демпінгового імпорту є: значні обсяги нелегального ввезення товарів на митну територію України; низька активність вітчизняних товаровиробників і галузевих асоціацій в оскарженні недобросовісного імпорту, недостатня їх взаємодія з урядовими структурами у відпрацюванні порушених розслідувань; недоступність митної статистики для вітчизняних товаровиробників.

По активності застосування антидемпінгових заходів Україна має дуже низький показник, на основі чого можна сказати, що українській державі необхідно удосконалювати механізм застосування антидемпінгових заходів, створення інтегрованих інформаційно-аналітичних центрів в системі органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні дасть можливість товаровиробнику заздалегідь прогнозувати подальшу свою поведінку як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

В кваліфікаційній роботі рекомендуються наступні напрями вдосконалення антидемпінгової політики України в процесі здійснення міжнародної торгівлі.

В частині захисту національних товаровиробників на внутрішньому ринку необхідно реалізувати такі заходи:

- законодавче надання державі в особі уповноважених органів ініціювати АДР без відповідної заяви національних товаровиробників, їх представників або їх об'єднань, оскільки останні часто позбавлені оперативного доступу до необхідної інформації, здатної підтвердити факт наявності демпінгу;

- сприяння розвитку інформаційного забезпечення зовнішньої торгівлі, в тому числі шляхом створення інформаційного центру, діяльність якого буде спрямована на моніторинг цінової ситуації на внутрішньому і зовнішніх ринках з метою якнайшвидшого виявлення фактів демпінгу;

- активізація використання заходів антидемпінгового регулювання в тих галузях економіки, у яких експортно-імпортна діяльність істотно впливає на фінансово-економічний стан підприємств, а також щодо експорту та імпорту тих товарів, на які припадає значна частина вітчизняного експорту й імпорту (приміром, слід приділити увагу виявленню фактів демпінгу при імпорті продукції харчової промисловості, металургії та хімічної промисловості);

- використання ретроспективної системи оцінки антидемпінгових мит для забезпечення ефективного захисту вітчизняних товаровиробників і експортерів (з урахуванням досвіду США);

- популяризація серед національних товаровиробників механізму мирного вирішення спорів, пов'язаних з фактами демпінгу, що полягає в узгодженні дій зацікавлених сторін до завершення процедури АДР, що дозволить підвищити оперативність усунення негативних наслідків впливу демпінгового імпорту на вітчизняних товаровиробників.

В частині захисту національних товаровиробників на зовнішніх ринках:

- створення сприятливого регуляторного середовища у сфері здійснення експортної та антидемпінгової політики; розвиток законодавчої бази, орієнтованої на потреби експортерів;

- сприятлива кредитна політика в питаннях уникнення антидемпінгових втручань (дешеві кредити, стабільний курс, забезпечення цінової стабільності);

- захист внутрішнього ринку відповідно до правил та вимог СОТ;
- застосування системи страхування антидемпінгової діяльності;
- організаційне забезпечення розвитку експорту (виставки, тендери);
- послаблення податкового тиску та уникнення тіньових схем здійснення ЗЕД;

- підготовка кадрів у сфері міжнародної торгівлі, зокрема антидемпінгового регулювання.

- інформаційна та консультаційна підтримка (інформація щодо сучасної нормативно-правової бази нетарифного регулювання та захисту внутрішнього ринку; інвестиційних пропозицій та проектів; результатів маркетингових досліджень нових та перспективних ринків збуту продукції).

Нами пропонується поглибити застосування ретроактивного підходу до визначення розміру антидемпінгового мита в процесі антидемпінгових розслідувань щодо імпортованої в Україну продукції.

В роботі наведено приклад застосування пропонованого ретроактивного на прикладі антидемпінгового розслідування щодо імпорту в Україну аміачної селітри походженням з РФ. Розглянуто два варіанти:

- справляння антидемпінгового мита за період, що не перевищує 90 днів з дати введення попереднього захисного заходу (в нашому випадку 1.01.2020 – 31.03.2020 рр.);

- справляння антидемпінгового мита за період, що передує даті введення попереднього захисного заходу, але цей період також не може перевищувати 90 днів (в нашому випадку 1.10.2019 – 31.12.2019 рр.).

Проведені розрахунки показали:

- за першим варіантом до державного бюджету додатково можна було б стягнути 116424 тис. грн.;

- за другим варіантом додатково до державного бюджету можна було б стягнути 226059 тис. грн. Проте застосування другого підходу є малоімовірним, оскільки досить складно довести наявність перерахованих критеріїв, особливо в частині доказів зниження ефективності захисного заходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України (з наступними змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції: Закон України від 17.07.1997 № 468/97-ВР [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/468/97-вр>.
3. Про єдиний митний тариф : Закон України від 05.02.1992 № 2097-ХІІ [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Про затвердження деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 08.09.2011 № 306 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
5. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту: Закон України від 22.12.1998 № 330-ХІV [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
6. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон Верховної Ради УРСР від 16.04.1991 № 959-ХІІ [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
7. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.
8. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
9. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-ХІV [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
10. Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах : Закон України від 15.09.1995 № 327/95-ВР // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
11. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі: Закон України від 10.04.2008 № 250-VI [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

12. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua

13. Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом від 27.06.2014 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>

14. Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.1995 № 384 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

15. Про Концепцію трансформації митного тарифу України на 1996-2005 роки відповідно до системи ГАТТ/СОТ: Указ Президента України від 06.04.1996 № 255/96 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.gov.lica.com.ua>

16. Автономні торговельні преференції / Офіційний сайт Представництва України при Європейському Союзі [Електронний ресурс]. – Режиму доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua>

17. Автономні торговельні преференції для України з боку ЄС / Департамент європейської інтеграції Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режиму доступу: <http://www.ier.com.ua>

18. Андрійчук В.Г. Трансформація митного тарифу України у контексті членства в СОТ та спричинені нею зрушення у вітчизняній зовнішньоекономічній політиці за умов глобальних кризово-реcesійних явищ // В.Г. Андрійчук, Є.В. Хрупов / Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право: науковий журнал. – 2011. – №2. – С.12-21.

19. Антидемпінгові процедури як механізм захисту вітчизняних виробників на ринку товарів і послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://viza.dp.ua>

20. Бараник Л.Б. Перспективні напрями торговельно-економічного співробітництва України з країнами Азії / Л.Б. Баранник, Є.С. Баранник // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2014. № 2. С. 21-26.

21. Бардзіловський В.П. Україна на світовому ринку: проблеми та перспективи в контексті світової кризи / В.П. Бардзіловський // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2011. – №4. – С. 5-8.

22. Біда М. Б. Сучасні теоретичні підходи до аналізу зв'язку між міжнародною торгівлею та економічним зростанням / М. Б. Біда // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний

університет. – 2013. – Т. 14. – № 1. – С. 25-30.

23. Біла книга. Як реалізувати експортний потенціал України за умов глобалізації: Пропозиції щодо політики сприяння розвитку українського експорту / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – К.: ІЕД, 2016. – 50 с.

24. Білорус О.Г. Глобальні трансформації торгівлі: [монографія] / Білорус О.Г., Власов В.І. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 228 с.

25. Борисенко О. Особливості застосування митно-тарифних інструментів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності / О. Борисенко // Державне управління та місцеве самоврядування: збірник наукових праць. – 2011. – №4 (11). – С.172-179.

26. Бураковський І. В. Міжнародна торгівля та економічний розвиток країн з перехідною економікою (теоретико-методологічний аналіз механізму взаємозв'язку): дис. д-ра екон. наук: 08.05.01 / Бураковський Ігор Валентинович. – К., 1998. – 400 с.

27. Васильківський Д.М. Формування та зміцнення конкурентної позиції українських експортерів / Д.М. Хмельницький / Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. – №6, т.3. – С.58-60.

28. Гарасим Ю.Й. Антидемпінгове регулювання – загроза вільній торгівлі чи одна з умов її становлення? / Ю.Й.Гарасим // Дослідження міжнародної економіки: збірник наукових праць. Вип. 2 (67). –К.: ІСЕМВ НАН України. – 2011. – С.193-201.

29. Генеральна угода з тарифів і торгівлі від 15.04.1994 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

30. Генеральна угода про торгівлю послугами від 15.04.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

31. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності / О.П. Гребельник // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws>.

32. Гребельник О.П. Митно-тарифна політика за умов трансформації економічної системи: монографія / О.П. Гребельник. – К.: Київ.нац.торг. – екон.ун-т, 2001. – 488 с.

33. Гужва І.Ю. Концептуальні основи формування зовнішньоторговельної політики України / І.Ю. Гужва // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – №5-6 (82-83). – С. 4-13.

34. Гужва І.Ю. Кращі світові практики застосування інструментів

торговельного захисту: висновки та пропозиції для України / І.Ю. Гужва // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – №5-6 (76-77). – С. 4-17.

35. Гужва І.Ю. Україна в глобальній торгівлі: монографія: [моногр.] / І.Ю.Гужва. – К.: Зовнішня торгівля, 2015. – 236 с.

36. Зовнішня торгівля України послугами за 2013-2017 р. / Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

37. Зовнішня торгівля України товарами за 2013-2017 р. / Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

38. Зони вільної торгівлі на початку ХХІ століття: монографія / О.І. Шнирков, А.С. Філіпенко, А.П. Румянцев та ін.; за ред. О.І. Шниркова, В.І. Муравйова. – К., 2013. – 399 с.

39. Ковтун Е.О. Експортно-імпорتنі операції України на зовнішніх ринках СОТ [Електронний ресурс] / Е.О. Ковтун, Ю.В. Гуменюк. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>

40. Козак Ю.Г. Міжнародна економіка: навч. посібник / [авт. колектив: Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В. та ін.]. – вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: Центр навч. літ., 2004. – 672 с.

41. Коршунова Г. Правова основа функціонування системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності / Г. Коршунова. –: <http://www.experts.in.ua>

42. Лазаренко Ж. Застосування урядами країн-членів СОТ надзвичайних заходів захисту від імпорту / Ж. Лазаренко // Вісник Львівського університету. Сер.: Міжнародні відносини. – 2011. – Вип. 28. – С. 159-167.

43. Лазаренко Ж. Застосування урядами країн-членів СОТ надзвичайних заходів захисту від імпорту / Ж. Лазаренко // Вісник Львівського університету. Сер.: Міжнародні відносини. – 2011. – Вип. 28. – С. 159-167.

44. Ланьї П.А. Система разрешения споров в ВТО устойчивое развитие и Латинская Америка: обзор новых трендов / П.А. Ланьї, Т. Соаве // Мости. – 2015. – Вып. 6. – С. 4-9.

45. Мельник Т. Тарифне регулювання у контексті членства України у СОТ / Т. Мельник // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету: науковий журнал. – 2009. – №2. – С.5-12.

46. Микольська Н. Заходи торговельного захисту та вирішення спорів у рамках СОТ: нові можливості для українських компаній / Н. Микольська, А. Махінова // Членство України у СОТ: нові можливості та виклики для бізнес-

асоціацій / Серія «Школа професійної освіти для бізнес-асоціацій. Модуль G: бізнес-асоціації та СОТ» / Д.В. Ляпін, В.М. Мовчан та інші; за заг. ред. Д.В. Ляпіна. – К.: Ін-т власності і свободи; LAT&K, 2010. – С. 49-77.

47. Мокій А. Регіонально-секторальна модель зовнішньоекономічної інтеграції: передумови і стратегія реалізації / А. Мокій. – Львів: Вид-во «Коопосвіта», 1999. – 346 с.

48. Осика С.Г. Антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи: монографія / С.Г. Осика, В.В. Коновалов, А.С. Осика. – К.: УАЗТ, 2000. – 397с.

49. Офіційний сайт Служби підтримки експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://exporthelp.europa.eu>

50. Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / Офіційний сайт Міжнародного центру перспективних досліджень. – Режим доступу: wto.in.ua

51. Перелік розслідувань та переглядів, які проводяться щодо української продукції / Офіційний сайт Міністерства Економічного Розвитку та Торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.

52. Повідомлення про застосування остаточних компенсаційних заходів щодо імпорту в Україну легкових автомобілів походженням з Російської Федерації // Урядовий кур'єр. – Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua>

53. Подкопаєв О. Антидемпінгові обмеження та схема процесу організації страхування їх виникнення / О. Подкопаєв // Зб. наук. праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету «Економічний аналіз». Випуск 2(18). – Тернопіль, 2008. – С. 127-131.

54. Приєднання України до Угоди СОТ про державні закупівлі надасть можливість українським підприємцям брати участь у зарубіжних тендерах / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>

55. Пузанов І.І. Формування умов зовнішньої торгівлі України: монографія / І.І. Пузанов. – К., 2002. – 165 с.

56. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / І.І. Дахно, В.М. Барановська, Ю.А. Бовтрук [та ін.]; ред. І.І. Дахно. – К. : Центр учбов. літ., 2009. – 472 с.

57. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 рр.) «Шляхом європейської інтеграції» / авт. кол.: Гальчинський А., Геєць В. та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон.прогнозування НАН України, Міністерство економіки та з питань європ. інтеграції України. – К.: ІВЦ

Держкомстату України, 2004. – 416 с.

58. Структурна переорієнтація зовнішньої торгівлі у системі факторів економічного зростання: монографія / А.А. Мазаракі.; за заг. д-ра екон. наук, А.А. Мазаракі; Київ.Торг.-екон. ун-т. – К.: КНТЕУ, 2011. – 651 с.

59. Татьяна Едовина. ЕС нашёл управу на американский антидемпинг // Газета «Коммерсантъ» от 08.02.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kommersant.ru>

60. Тенденції розвитку зовнішньоекономічної політики України / В. Г. Горник // Науковий вісник академії муніципального управління: збірник наукових праць. Управління. – 2011. – № 3 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

61. Членство України в СОТ: інституційні та економічні ефекти. Попередні результати дослідження ІЕД / авт. кол.: І. Бураковський, В. Мовчан, К. Кравчук та ін.; [за матеріалами Круглого столу «Чотири роки членства України у СОТ: попередня оцінка економічних наслідків», м. Київ, 26.11.2012]. – К. : Ін-т економ. досліджень і політ. консультацій, 2013. – 46 с.

62. Членство України у СОТ: нові можливості та виклики для бізнес-асоціацій / Серія «Школа професійної освіти для бізнес-асоціацій. Модуль G: бізнес-асоціації та СОТ» [Текст] / За заг. ред. Д.В.Ляпіна, Авт.: Ляпін Д.В., Мовчан В.М. та інші. – К.: Ін-т власності і свободи; LAT&K, 2010. – 104 с.

63. Шевчук В. Взаємодія зростання ВВП і рахунків платіжного балансу – поточного і фінансового / В. Шевчук // Вісник НБУ. – 2006. – №6. – С. 32-38.

64. Шевчук В. Відкритість трансформаційних економік для зовнішньої торгівлі: емпіричні оцінки / В. Шевчук // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2006. – № 1. – С. 6-10.

65. Шепенко Р.А. Введение в право ВТО: курс антидемпингового регулирования: учебное пособие. – М.: Проспект, 2014. – 216 с.

66. Anti-dumping – selected statistics and trends. 28 September 2015. –: <http://vi.unctad.org>

67. Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings [Electronic resource] / United Nations Statistics Division. – 2013. – Access mode: <http://unstats.un.org>

68. Concentration and diversification indices of merchandise exports and imports by country, annual / UNCTAD. – 1995–2016. – Access mode: <http://unctadstat.unctad.org>

69. Dodaro S. Comparative advantage, Trade and Growth: Export-Led Growth Revisited / S. Dodaro // World Development. – 1991. – Vol.19. – № 9. – P. 1153-

1165.

70. Global Antidumping Database (GAD): part of the Temporary Trade Barriers Database (TTBD) / Офіційний сайт Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econ.worldbank.org>.

71. Krueger A. Liberalization attempts and consequences: foreign trade regimes and economic development / A. Krueger. – Cambridge: Balliner pub.co, 1978. – 310 p.

72. Solow R. A Contribution to the Theory of Economic Growth / R. Solow // The Quarterly Journal of Economics. – 1956. – № 1. – P. 65–94.

73. Statistics on anti-dumping / Офіційний сайт Світової Організації Торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wto.org>

74. The Uruguay Round: A Handbook on the Multilateral Trade Negotiations / by J. Michael Finger and Andrzej Olechowski. – 1987.

75. The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databankworldbank.org>

76. World Trade Organization / Офіційний сайт Світової Організації Торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wto.org>.

АНОТАЦІЯ

Васильченко Г.М. «Антидемпінгова політика в міжнародній торгівлі». – Кваліфікаційна робота подана для присвоєння другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». – К.: Національна академія управління, 2021.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у визначенні напрямів вдосконалення антидемпінгової політики України в умовах міжнародної торгівлі.

Об'єктом дослідження роботи є антидемпінгова політика держави в умовах міжнародної торгівлі.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти та практичні підходи до вдосконалення антидемпінгової політики України в процесі міжнародної торгівлі.

В першому теоретичному розділі розкриті теоретичні засади антидемпінгової політики в процесі здійснення міжнародної торгівлі держави, а саме: охарактеризовано зовнішню торгівлю в системі міжнародних відносин; розглянуто сутність та призначення нетарифного регулювання міжнародної торгівлі; визначено зміст та надано загальну характеристику антидемпінгової діяльності у захисті інтересів національних виробників.

Другий розділ присвячено дослідженню практичних аспектів реалізації антидемпінгової політики України в сучасних умовах: здійснено аналітичний огляд міжнародної торгівлі України в умовах глобалізації; досліджено антидемпінгову діяльність в Україні та світі; розглянуто особливості застосування інструментів антидемпінгового захисту окремих країн світу.

В третьому розділі роботи визначені шляхи вдосконалення антидемпінгової політики України в процесі здійснення міжнародної торгівлі: визначено стратегічні напрями активізації міжнародної торгівлі та здійснено прогноз їх впливу на макроекономічні показники України; розроблено організаційно-правове забезпечення реалізації антидемпінгової політики; оцінено ефект внаслідок зміни підходів до визначення розміру антидемпінгових мит щодо продукції імпортованої в Україну.

Ключові слова: антидемпінгова політика, антидемпінгове розслідування, антидемпінгове мито, демпінг, міжнародна торгівля, нетарифне регулювання ЗЕД.

ABSTRACT

Vasilchenko Galina. «Anti-dumping policy in international trade» Qualification work is submitted for the assignment of the second (master's) level of higher education in the specialty 292 «International Economic Relations». – K.: National Academy of Management, 2021.

The purpose of the qualification work is to identify areas for improvement of Ukraine's anti-dumping policy in international trade.

The object of the study is the anti-dumping policy of the state in the context of international trade.

The subject of the research is theoretical aspects and practical approaches to improving the anti-dumping policy of Ukraine in the process of international trade.

The first theoretical section reveals the theoretical foundations of anti-dumping policy in the process of international trade of the state, namely: characterized foreign trade in the system of international relations; the essence and purpose of non-tariff regulation of international trade are considered; the content is defined and the general characteristic of antidumping activity in protection of interests of the national manufacturers is given.

The second section is devoted to the study of practical aspects of the implementation of Ukraine's anti-dumping policy in modern conditions: an analytical review of Ukraine's international trade in the context of globalization; studied anti-dumping activities in Ukraine and the world; the peculiarities of application of antidumping protection instruments of separate countries of the world are considered.

The third section identifies ways to improve Ukraine's anti-dumping policy in the process of international trade: identifies strategic directions for intensifying international trade and forecasts their impact on Ukraine's macroeconomic indicators; developed organizational and legal support for the implementation of anti-dumping policy; the effect due to the change of approaches to determining the amount of anti-dumping duties on products imported into Ukraine was assessed.

Key words: anti - dumping policy, anti - dumping investigation, anti - dumping duty, dumping, international trade, non - tariff regulation of foreign economic activity.